

A close-up photograph of a young person's eye, looking directly at the camera. The eye is a striking green color, and the entire image has a soft, blue-tinted overlay. The focus is sharp on the eye, with the surrounding facial features slightly blurred.

Anne Kofod & Jens Christian Nielsen

Det normale ungdomsliv

Hverdagsliv, fællesskab, trivsel og fremtid

Det er jo også fordi, at vi er et eller andet sted nogle små pingviner, der render rundt på stylder, og sådan meget små ting kan få os til at falde ned ikke? Det er godt, stigen stadig står der, så vi kan kravle op på stylderne igen.

Lotte 15 år

Ungdommen

– ombejlet og udskældt

De unge er tidens mest ombejlede generation: Alt, hvad der er ungt, er godt. Samtidig går der knap en dag, uden at vi i pressen kan høre om, hvor dovne, drikfældige og dumme de er. I dette spændingsfelt mellem ombejlet og udskældt lever flertallet af de unge i Danmark en ganske almindelig tilværelse med skole, fritidsaktiviteter og forældre. Det er den gruppe af unge, som denne undersøgelse handler om. Ungdomsringen har ønsket at sætte spotlyset på det, vi vil tillade os at kalde ”de almindelige unge”. Hvad tænker de på, hvad drømmer de om, hvordan har de det? Et særligt fokuspunkt er naturligt nok de unges forhold til fritids- og ungdomsklubberne, som Ungdomsringen er interesseorganisation for. Hvad synes de om klubtilbudet, og er der noget, klubberne kunne gøre bedre?

Vi håber, at undersøgelsen, som Center for Ungdomsforskning har udført for Ungdomsringen, kan være med til at tegne et mere nuanceret billede af dagens unge, end det pressen vælger at præsentere os for. De unge er nemlig meget bedre end deres rygte!

Generalsekretær Hanne Sørud & Konsulent Ulla Andersen
Ungdomsringen

Et forord om det normale ungdomsliv

Hermed har vi fornøjelsen at præsentere rapporten *Det normale ungdomsliv*, der tegner et billede af, hvordan danske unges hverdagsliv anno 2005 ser ud. Rapporten er udført for og i samarbejde med Ungdomsringsen – sammenslutningen af fritids- og ungdomsklubber i Danmark.

Undersøgelsen er gennemført i perioden september 2004 til juni 2005 af cand.mag. Anne Kofod i samarbejde med forskningsleder Jens Christian Nielsen, der har været projektleder for undersøgelsen. Derudover har cand.scient.soc. Niels-Henrik M. Hansen rådgivet omkring udarbejdelse af undersøgelsens spørgeskema, og cand.scient.soc. Dorthe Skov Jeppesen har stået for behandling af dette datamateriale. Vi takker vores kolleger på Center for Ungdomsforskning for konstruktive kommentarer til undersøgelsen.

Der skal lyde en stor tak til Hanne Sørud, Ulla Andersen og Ungdomsringsen for det gode og inspirerende samarbejde undervejs. Og ikke mindst tak til alle de mange unge i klubberne, der har ladet sig interviewe, har udfyldt spørgeskema og har taget sig tid til at fortælle om, hvordan det er at være ung i dag.

Forskningsleder Jens Christian Nielsen & Forskningskoordinator Anne Kofod

Center for Ungdomsforskning – www.cefu.dk

Learning Lab Denmark, Danmarks Pædagogiske Universitet

Anne Kofod og Jens Christian Nielsen
Det normale ungdomsliv. Hverdagsliv, fællesskab, trivsel og fremtid

1. udgave 2005
© Forfatterne, Center for Ungdomsforskning og Ungdomsringsen

Tryk: Schweizer A/S

Layout: Niels Henrik M. Hansen

ISBN 87-7684-019-0

Kontaktadresser:
Center for Ungdomsforskning – www.cefu.dk
Learning Lab Denmark – DPU
Tuborgvej 164
2400 København NV
Tlf. 8888 9933 - Mail: cefu.lld@dpu.dk

Ungdomsringsen – www.ungdomsringsen.dk
Tigergården - Nørregade 77, 6.
Postboks 109 - 5100 Odense C
Tlf. 7027 0050 – Mail: ungdomsringsen@ungdomsringsen.dk

Indholdsfortegnelse

Kapitel 1 – Indledning	9
1.1 Undersøgelsens datamateriale	10
Kapitel 2 – Hverdagsliv	11
2.1 To typer fritidsliv	11
2.2 Fritidslivet er centralt i unges liv	12
2.3 Organiserede fritidsaktiviteter	12
2.4 Uorganiserede aktiviteter	14
2.5 Klubben	17
2.6 Ung i landområderne	21
2.7 Afrunding – Hverdagsliv	23
Kapitel 3 – Fællesskaber	25
3.1 Forældre er centrale skikkelser i de unges liv	25
3.2 Relationen til voksne i skole og i klub	28
3.3 Venner og venskaber fylder meget i de unges liv, færdien og trivsel	31
3.4 Afrunding - Fællesskaber	35
Kapitel 4 – Trivsel og velvære	37
4.1 Fysisk trivsel	38
4.2 Risiko og tryghed – og usikre forældre	42
4.3 Den kompetente unge	46
4.4. Afrunding – Trivsel og velvære	49
Kapitel 5 – Fremtid	51
5.1 Uddannelsesvalget	52
5.2 Sociale relationer i voksenlivet	55
5.3 Afrunding - Fremtid	56
Kapitel 6 – Konklusion	57
Grænseland og fristed	57
Pligter og fri-tid	57
Stabile og tillidsfulde relationer	58
Krop og sundhed	58
Medbestemmelse og ansvar	58
Realiteter og fremtidsdrømme	59
6.1 Klubben i det normale ungdomsliv	59
6.2 Det normale ungdomsliv	60
Henvisninger	62

Kapitel 1 – Indledning

I denne rapport tegnes der et billede af, hvordan et bredt udsnit af danske unge lever deres hverdagsliv, og oplever det at være ung i 2005. Dette er med andre ord en undersøgelse af det normale ungdomsliv. Det er ikke fordi, der mangler opmærksomhed omkring unges liv og færden. Men denne rapport vil sætte fokus på det ungdomsliv, der sjældent påkalder sig den store opmærksomhed netop fordi, det er almindeligt og hverdagsagtigt.

Undersøgelsen er iværksat på initiativ fra Ungdomsringen – sammenslutningen af fritids- og ungdomsklubber i Danmark – og er gennemført af Center for Ungdomsforskning. Målet er, som antydtes, at give et helhedsblik på unges liv i dag. Et blik, der inkluderer andet end det typiske fokus på problemadfærd, og som belyser almindelige unges hverdag, overvejelser og udfordringer.

Alle interesserer sig for ungdommen: Medier, politikere, producenter, forældre. Ofte sker det med en bekymret tilgang, der fremstiller de unge som et problem, fordi de ikke opfører sig helt som forventet eksempelvis i forhold til deres uddannelsesvalg, deres forbrug, deres kostvaner eller helt grundlæggende bryder aftaler i familien. I den anden ende af skalaen hyldes og fremstilles ungdommen som et ideal. Reklamer benytter sig i stor stil af ungdommens skønhed og fysiske styrke, når den skal appellere til forbrugeren. Ungdomslivet får her en aura af lethed og sorgløshed – en idyllisering, der i den virkelige verden, kan være svært at leve op til.

Denne undersøgelse anfægter ikke, at mange unge falder fra de uddannelser, de har valgt, at de drikker meget sodavand og tilmed i større mængder end unge i andre lande, vi sammenligner os med. Ej heller at det er en udfordring at være forældre til en teenager. Det er ligeledes givet, at den unge krop er af en anden karakter end den ældre, både når det handler om udseende og udholdenhed.

Det er den store gruppe af unge, der befinder sig i spændingsfeltet mellem problem og ideal, som er i fokus i denne rapport. Med denne undersøgelse tegner vi et billede af ungdommen, som den ser ud for flertallet – på godt og ondt. Samtidig tager den sit afsæt i de unge selv. Det er deres oplevelse og beskrivelser af, hvordan det er at være dem, der står helt centralt. For eksempel beder vi de unge om at vurdere deres vægt, men vi sammenholder det ikke med, om de i forhold til reel vægt og højde har et realistisk billede heraf. Sigtet er nemlig ikke at fortælle historien om det ideelle ungdomsliv eller pege på, hvor de danske unge ikke lever op til objektive forventninger om dette og hint. Det er historien om det reelle ungdomsliv, vi belyser, og det gør vi med afsæt i de unges egne oplevelser og vurderinger af deres liv.

Undersøgelsen bygger på et kvalitativt og et kvantitativt vidnesbyrd fra unge i alderen 12 til 18 år, der har det tilfælles, at de alle går i fritids- eller ungdomsklub. Der eksisterer i dag fire klubformer, nemlig ungdomsskoleklubber, folkeoplysningsklubber, klubber under den sociale servicelov og endelig folkeskolelovens klubber. Klubberne dækker aldersmæssigt gruppen mellem 9 og 18 år, og er karakteriseret ved at være et fritidstilbud, som de unge frit kan vælge at deltage i. En grundsten i klubbernes virke er den demokratiske inddragelse af de unge medlemmer i udformningen af, hvad det er for initiativer, klubben vil arbejde med. Nogle klubber lægger stor vægt på den socialpædagogiske indsats, mens andre er mere aktivitetsbaserede – det afhænger i høj grad af det miljø, klubben indgår i.

Ungdomsringen anslår, at 170.000 danske unge i alderen 10 til 18 år går i klub, hvilket svarer til cirka 28 pct. af alle unge i dette aldersinterval. Da klubben er et bredt tilbud, tiltrækker den tilsvarende en mangfoldig gruppe unge, og det er på den baggrund, at vi her taler om det normale ungdomsliv.

1.1 Undersøgelsens datamateriale

Indsigten i de unges liv stammer fra interview og spørgeskemaer. Undersøgelsens målgruppe har været klubmedlemmer i alderen 12 til 18 år. For at indhente viden om disse unge, er de blevet bedt om at udfylde et spørgeskema, ligesom de har deltaget i forskellige former for interviews og øvelser.

I den kvantitative del af undersøgelsen har 90 af de 1100 klubber, der er medlem af Ungdomsringen, fået tilbud om at deltage. Klubberne er blevet udvalgt, så de dækker et bredt udsnit af klubtyper (fritids- og ungdomsklubber), ligesom klubbernes størrelse og geografiske beliggenhed er taget i betragtning. Dette er sket, for at få et så varieret udsnit som muligt. Det anslås, at omkring 170.000 unge går i klub. Der er i alt 1006 unge, som har udfyldt spørgeskemaet, heraf 479 piger og 527 drenge. Blandt pigerne er der flest i gruppen af 12-15-årige, og hos drengene er flest blandt de 13-15-årige. I gruppen af 16-18-årige har dobbelt så mange drenge som piger udfyldt et spørgeskema, hvilket stemmer overens med, at der blandt medlemmerne typisk er flere drenge i denne aldersgruppe end piger. Undersøgelsens materiale giver dermed et godt indblik i specielt de helt unges hverdag, mens de lidt "ældre" ikke er repræsenteret

i lige så høj grad. Dette afspejler på mange måder også, hvem der hyppigst bruger klubberne.

Undersøgelsens kvantitative materiale suppleres af kvalitative interviews, hvor en lang række unge på forskellig vis har ladet sig interviewe. Der er gennemført fem fokusgruppeinterview med i alt 24 deltagere. Ligeledes har 11 unge skrevet en sms-dagbog. Derudover har otte unge interviewet hinanden parvis, og en tredje gruppe unge har deltaget i et fremtidsværksted.

For at undersøgelsen kan række udover mediers, politikeres, producenters og forældres polariserede fremstillinger af ungdomslivet, har vi således gjort os umage for at invitere de unge til at dele deres forestillinger og fortællinger. Det kvalitative materiale har endvidere udgjort det formuleringsmæssige grundlag for opbygningen af undersøgelsens spørgeskema.

Kapitel 2 – Hverdagsliv

Unge hverdagsliv er typisk sat sammen af et skoleliv og et fritidsliv. Andelen af unge, der i spørgeskemaundersøgelsen angiver, at de er i arbejde, udgør 5 pct. Dette betyder, at 95 pct. af de unge har et hverdagsliv, hvor skolen optager en væsentlig del af deres tid. Ikke alene som et skemalagt tidsrum i morgen-, formiddags- og eftermiddagstimerne, men typisk også efter skoletid, da lektier er en del af skolelivet. På den måde rækker skolelivet ind i fritidslivet, der bredt defineret er den tid, hvor de unge ikke går i skole, og som indholdsmæssigt struktureres af eksempelvis de unges interesser og deres sociale relationer.

2.1 To typer fritidsliv

De unges fritidsliv kan deles i to typer af aktiviteter: De organiserede og de uorganiserede. De **organiserede fritidsaktiviteter** er ligesom skolelivet skemalagt. Det kan være sportsaktiviteter, musikskolen eller foreningsbaserede aktiviteter, hvor den unge er tilmeldt et bestemt hold, der mødes på et fast tidspunkt hver uge. Her er andre mennesker afhængige af den unges fremmøde og omvendt. Der er altså tale om gensidigt forpligtende aktiviteter.

En anden side af fritidslivet er de **uorganiserede aktiviteter**. Det er alt det, de unge foretager sig, når de ikke deltager i organiserede aktiviteter, og disse er kendetegnet ved at være fleksible. For eksempel kan aktiviteter og aftaler ændres med kort varsel, uden at det får større konsekvenser. Flexibiliteten afspejles også ved, at en aktivitet sjældent finder sted på klokkeslæt uge efter uge. Tidligere konstaterede vi, at skolelivet rakte ind i fritidslivet i kraft af lektierne. Lektierne er et eksempel på en uorganiseret fritidsaktivitet, da de er et krav, men hvornår

og under hvilke forhold de skal laves, er op til den enkelte. Af andre uorganiserede aktiviteter kan nævnes biblioteksbesøg, cafébesøg, samvær med venner og familie med videre. Det er sandsynligt, at den unge står op på samme tidspunkt hver mandag, da det er skolen, der definerer, hvornår dagen skal begynde. Det er ligeledes sandsynligt, at den unge hjemme i familien har nogle rutiner eksempelvis omkring måltiderne, men de vil typisk være til forhandling afhængig af den samlede families forpligtelser med skole, arbejde og organiserede fritidsaktiviteter. På den måde er det ikke givet, at alle mandag morgener er identiske fra vækkeuret kimer, til skolen begynder, eller at torsdag eftermiddag og aften altid følger samme mønster fra skolen ringer ud fra sidste time, til den unge går i seng. Det er i disse tidsrum, at den unges tid fyldes ud af henholdsvis organiserede og uorganiserede fritidsaktiviteter.

I de unges hverdagsliv har **fritids- og ungdoms-klubben** en central placering. Med afsæt i de unges forhold til klubben, vil vi blandt andet undersøge, hvorvidt den tilhører kategorien organiseret eller uorganiseret. Den har typisk nogle faste åbningstider, og er et pædagogisk tilbud, hvor nogle voksne har det overordnede ansvar for at sætte rammerne for de unges færden i klubben. På den måde er det klubben, der definerer, hvornår de unge kan henlægge deres fritid hertil og i en eller anden udstrækning, hvordan de færdes, når de er i klubben eller deltager i dens aktiviteter.

Omvendt er aktiviteterne ikke i den forstand forpligtende over tid. Klubberne har naturligvis åbnings- og lukketider, men der er tale om et åbent samværs- og aktivitetstilbud,¹ hvor det i højere grad er de sociale relationer, der definerer forpligtelsen, end det er haltider og organiseringen og samlingen af for eksempel et håndboldhold.

Klubben er på den måde et fleksibelt tilbud, hvor de unge kan gå til og fra, som det passer ind med deres øvrige fritidsaktiviteter.

I det følgende vil vi se nærmere på, hvordan de unges fritidsliv ser ud, og hvad de mener om de fritidstilbud, de har. Vi vil endvidere undersøge, om der er forskelle på de unges mulighed for at deltage i og oplevelse af fritidslivet alt efter, om de bor i en større eller i en mindre by.

2.2 Fritidslivet er centralt i unges liv

Det største problem eller udfordring i dit liv lige nu er...

"At vælge ting jeg skal lave i min fritid"
Pige 13 år

I undersøgelsens spørgeskema stiller vi de unge spørgsmålet om, hvad de oplever, er den største udfordring eller det største problem i deres liv lige nu. På deres besvarelser er det tydeligt, at fritidslivet er et af de centrale områder i de unges bevidsthed. Det kan, som det øverste eksempel peger på, være svært at vælge og få tid til alle de ting, man gerne vil nå i fritiden. Men generelt oplever de unge i undersøgelsen, at de godt kan navigere rundt i fritidslivet.

Et eksempel på dette er 15-årige Rune, der i et interview fortæller om, hvad han laver i sin fritid:

Det sammensatte fritidsliv

Jamen i min fritid? Jeg har faktisk meget fritid. Jeg har et job i Fakta, hvor jeg er servicemedarbejder – tjener 46 kr. i timen – det er faktisk den laveste løn, man kan få. Men altså, at den blev højere, det ville slet ikke gøre noget, men jeg er faktisk glad for at være der, men alligevel ... 46 kr. i timen. Men det skal prøves, sådan noget arbejde. Og så er jeg også meget sammen med mine kammerater, blandt andet her i klubben. Jeg går til fester de gange, hvor der så er nogle fester her, jeg har interesse til at komme til. Jeg er sammen med min familie i min fritid, for eksempel en aften hvor klubben har lukket, så kan det også være fritid for mig lige at sætte mig ind i stuen et par timer sammen med mine forældre, se en serie eller snakke godt igennem med dem eller sådan noget.

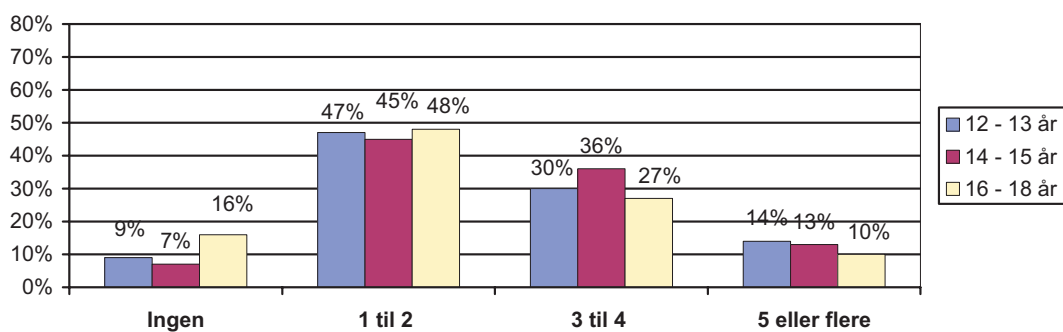
Citatet fra Rune illustrerer spændvidden i de fritidsaktiviteter og –sammenhænge, som unge indgår i. Mange unge har et fritidsjob, der skal passes, og som giver nogle rare penge, og generelt beskrives jobbet, som noget der – i tillæg til lønnen – også giver nogle vigtige erfaringer. Så er der klubben, som er et af de centrale samlingssteder for at være sammen med vennerne, der i øvrigt har en meget stor betydning i de unges liv. Der er festerne, som også fremstilles som en vigtig del af ungdomslivet. Endelig er der samværet med familien. Runes hverdagsliv er på mange måder identisk med det liv, de fleste voksne lever. Der er både interesser og det sociale, der skal plejes, og trods en løn han ikke er helt tilfreds med, så betragter han også jobbet som en kvalificering, der på sigt vil give ham en fordel, når han en dag forlader skolen og får et rigtigt arbejde.

2.3 Organiserede fritidsaktiviteter

Runes historie er et godt eksempel på, at der er rigtig meget, der byder sig til i vores fritid, men den viser samtidig også, at han formår at håndtere og prioritere det, som han finder vigtigt og interessant. Den 13-årige pige har det anderledes vanskeligt ved denne øvelse. For hende er fritidslivet problematisk. Hendes udsagn fortæller dog ikke, om det er fordi, der mangler tilbud i hendes lokalområde, eller om der rent faktisk er for mange, og at det derfor er vanskeligt for hende at vælge.

Der viser sig ikke nogen sammenhæng mellem antallet af fritidsaktiviteter og køn. For både drenge og piger gælder det, at de fleste deltager i mellem 1 og 4 aktiviteter i løbet af en almindelig uge. Overordnet betragtet, har det organiserede fritidsliv fat i flertallet af de unge. Kun henholdsvis 9 pct. og 7 pct. af de unge mellem 12 og 15 år deltager ikke i nogen aktiviteter udover klubben, mod 16 pct. blandt de 16-18-årige. I den anden ende af spektret viser det sig, at mellem 10 pct. og 14 pct. dagligt finder tid til at deltage i organiserede aktiviteter; lavest blandt de 16-18-årige, der generelt betragtet, bruger mindre tid på de organiserede aktiviteter.

Sportsaktiviteter er de mest populære, når de unge tilrettelægger deres fritidsliv. Her er der en svag tendens til, at drengene i højere grad går til en sport. Modsat er der en langt større andel af pigerne, som danser i deres fritid. Meget få af de unge er med i en politisk forening eller frivillige foreningsledere. Hverdagen hos de helt unge, der går i folkeskolen, tager sig anderledes ud, end hos de ældste i gruppen, som typisk er i gang med en ungdomsuddannelse eller kan være i et fuldtidsjob. I figur 3 afspejles det, i hvilket omfang det organiserede fritidsliv er anderledes hos 12-13-årige sammenlignet med de 17-18-årige.

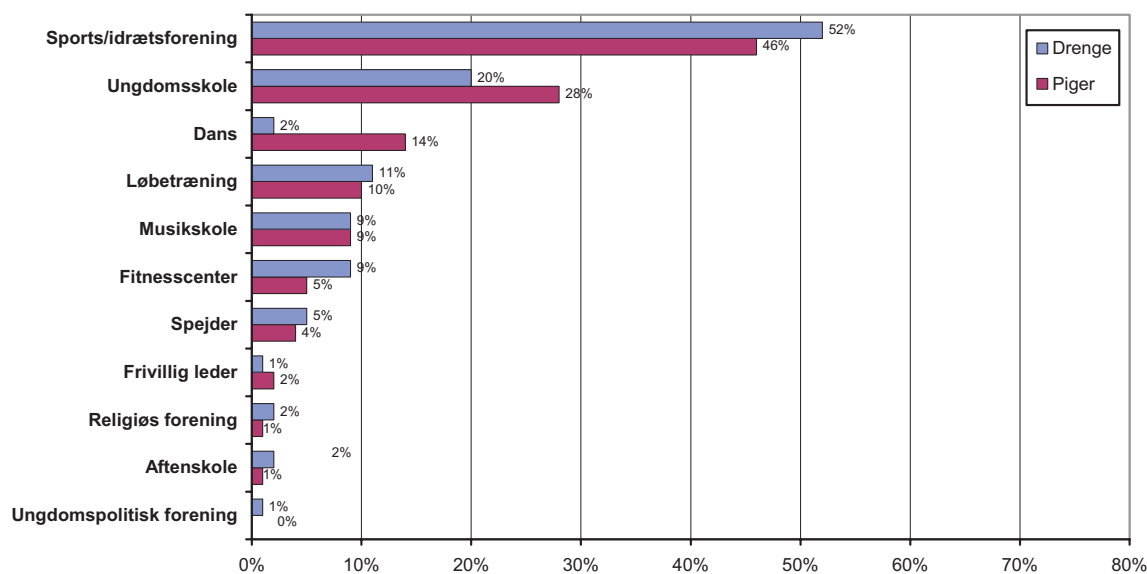

Figur 1. Antallet af fritidsaktiviteter en typisk uge. Fordelt på alder. N=953.

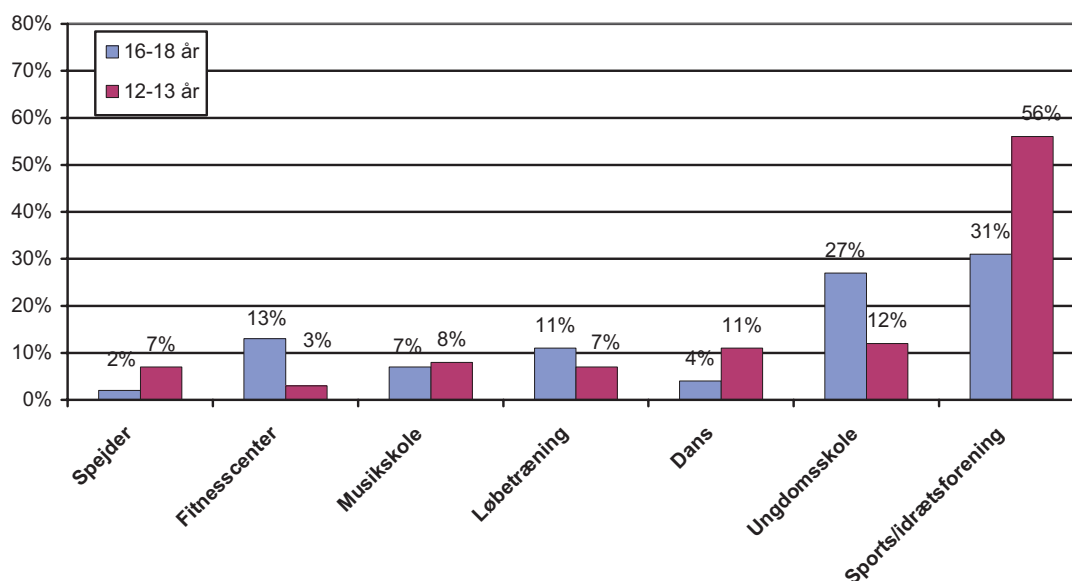
Den mest markante forskel fra de yngste til de ældste er, at tilknytningen til sports/idrætsforeninger daler med alderen, hvorimod det er mere almindeligt blandt de ældste at have medlemskab til et fitnesscenter. Som angivet i indledningen, er de aktiviteter, som idrætsforeningerne tilbyder, af en forpligtende karakter. Det er ikke på samme måde tilfældet for fitnesscenteret, hvor der ligesom i klubben er nogle faste åbningstider, men den unge kan selv tilrettelægge, hvornår han vil benytte sig af tilbudet. En nogenlunde tilsvarende udvikling finder sted inden for spejder og dans, hvor de unge falder fra, jo ældre de bliver. Til gengæld har løbetræning, der er en fleksibel aktivitet, en større udbredelse blandt de ældste. Et parallelt tema er også, at friheden til selv at sammensætte sit fritidsliv typisk øges, jo ældre de unge bliver. Undersøgelser peger

også på et sammenfald mellem den periode, hvor konkurrenceelementet og dermed træningsmængden øges og så den periode, hvor de unge påbegynder en ungdomsuddannelse. Det øgede pres får en del unge til helt at forlade sportsforeningerne.²

27 pct. af de ældste unge og 12 pct. af de yngste deltager i aktiviteter på ungdomsskolen i deres fritid. Fritidslivets aktiviteter kan således også have karakter af at være kvalificerende uddannelse. Det er også værd at bemærke, at relativt mange – hver tredje – af de unge har sat kryds i feltet *andet* (ikke vist). Det kan referere til både aktiviteter, som ikke er repræsenteret i spørgeskemaet, men det kan også være, at de unge ikke er klar over, at aktiviteten – for eksempel ridning – typisk er organiseret af en idrætsforening.

Figur 2. Andelen af unge der deltager i forskellige organiserede fritidsaktiviteter. Fordelt på køn. Rangordnet efter pigernes andel. N=981.

Figur 3. Udviklingen over alder på udvalgte aktiviteter. Fordelingen vist på 12-13-årige og 16-18-årige. N= Alle.

2.4 Uorganiserede aktiviteter

Vi har tidligere defineret det uorganiserede fritidsliv som den fleksible og formelt uforpligtende del af de unges hverdagsliv – i modsætning til skolen og organiserede aktiviteter. Flexibiliteten betyder, at aktiviteterne ikke behøver finde sted i det samme tidsrum uge efter uge, eller for den sags skyld med de samme mennesker. Det er her op til den unge selv at tilrettelægge, hvornår det er mest hensigtsmæssigt at besøge biblioteket. Ligeledes må de unge også tage højde for kammeraternes fritidsliv, når de skal lave aftaler om at mødes.

Figur 4 viser de unges svar på, hvilke uorganiserede aktiviteter, de ofte laver i deres fritid rangordnet efter køn.

Venerne fremstår som det element, der fylder mest i det uorganiserede fritidsliv. Det afspejler på den ene side vennernes centrale placering i ungdomslivet. Samtidig er en eller flere af vennerne også typisk en del af det samlede hverdagsliv, hvad enten der er tale om skolen eller aktiviteter i fritidslivet. Tallene må derfor antages også at referere til samvær i for eksempel organiserede sammenhænge. Pigerne fremhæver i højere grad (91 pct.) end drengene (76 pct.) samværet med vennerne. Men dette kan også være et udtryk for, at pigerne i højere grad tolker samværet med veninderne som en selvstændig aktivitet. I hvert fald bliver båndet til og betydningen af veninderne fremhævet kontinuerligt i interviewene med de unge piger.

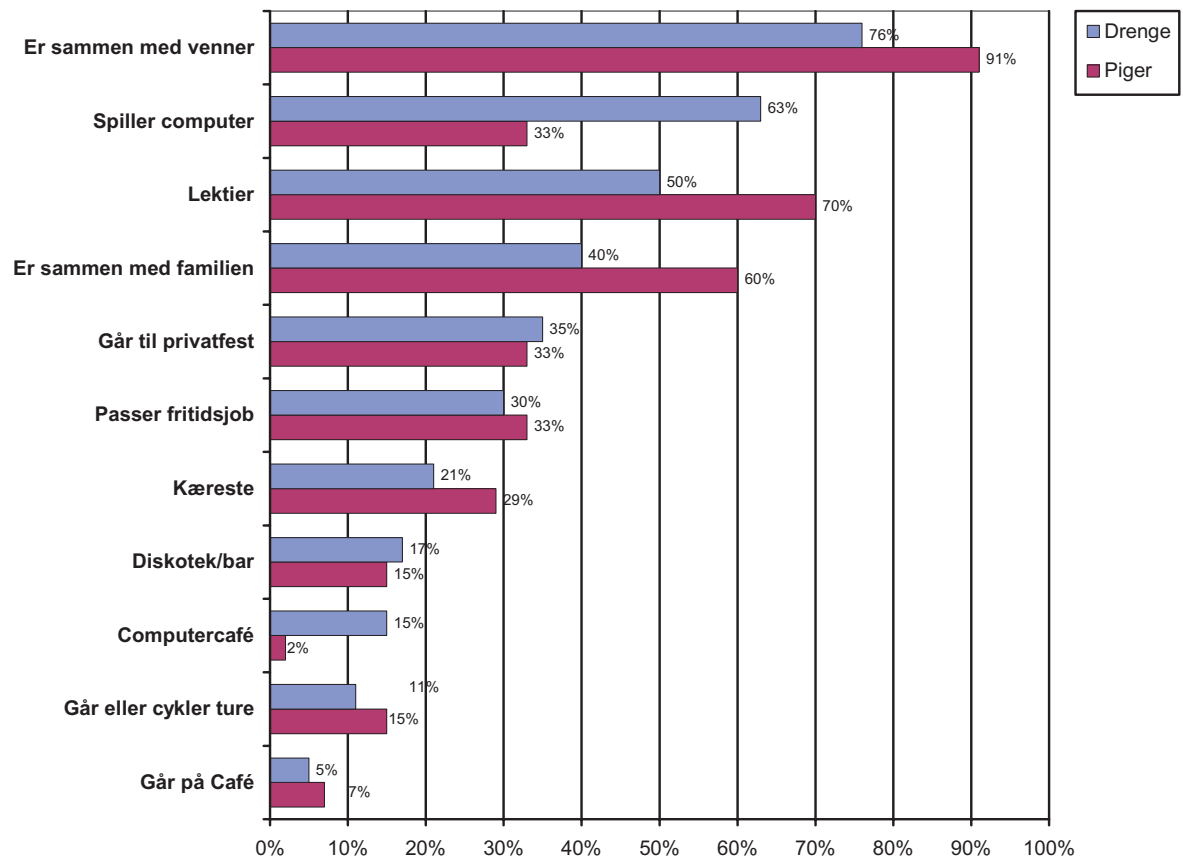
Det kan være vanskeligt at sætte ord på og priori-

De tre vigtigste ting

Pia: Hvad er de 3 vigtigste ting for dig? Vælg 3 ting, som der er vigtigst for dig. Altså i dit liv, hvad skal man sige – for dig lige nu. Hvad har du mest behov for?

Sine: Altså nummer 1, det vil helt klart være veninder. Og så en kæreste, det vil nok være nummer 2 af dem. Men det er altså ikke, så det er nok veninder og så familie og så ... ja men altså bare have det godt med alle mine medmennesker. Ja, okay og så også altså veninder og familie og penge og ja bare, at jeg har det godt i det hele taget – og at min familie har det godt. Det er nok de 3 vigtigste ting for mig.

Pia og Sine 14 år

Figur 4. Hvad laver du ofte i din fritid? Rangordnet efter drengenes besvarelser. Kun aktiviteter med væsentlige ændringer medtaget. N= Alle.

tere, hvad der er det mest betydningsfulde i ens liv. Men Sine på 14 år er ikke tvivl om, at veninderne er det vigtigste, og derfor ligger nr. 1. Pigerne giver også generelt udtryk for, at de taler meget sammen, og måske i højere grad sætter ord på, hvad der rør sig end drengene, hvor aktiviteten fremstår som det samlende punkt.

Drengene er som pigerne enige om, at vennerne er vigtige. Ellers keder man sig. Som det også fremgår af figur 4, er computeren et samlingspunkt, særligt for drengene. De fortæller, at det tilsvarende er en aktivitet, hvor de er afhængige af hinandens tilstedeværelse – typisk fordi de spiller med og mod hinanden. Men som Carl indskyder, så er de også nogen gange ude. Så hvor pigerne betragter samværet med veninderne som en aktivitet i sig selv, vil drengene ofte definere deres samvær ud fra en aktivitet. Drengene vil, som Carl og hans venner, nok gå udenfor, men de vil typisk spille bold eller foretage sig noget andet konkret, som deres sociale samvær kunne tage sit udgangspunkt i.

Kærester fremstår som et mere perifert tema. Kun 14 pct. af de 12-13-årige bruger tid sammen med en kæreste, mod 36 pct. blandt de 16-18-årige. I samtalerne med de unge dukker de dog op som et

Gode venner

Interviewer: Hvorfor er det vigtigt at have gode venner?

Eskild: Ellers keder man sig og har ikke nogen at lege med.

Interviewer: Hvad laver I, når I er sammen?

Eskild: Spiller computer.

Marcus: Det er det eneste, vi laver.

Carl: Vi er også nogen gange udenfor.

Eskild, Marcus og Carl 13 år

tema, når de unge taler om venskaber, og for pigerne bliver relationen til drengene ofte sat i forhold til forholdet til veninderne:

Venner vs. kærester

Sine: Hvad mener du er vigtigst – veninder eller kærester?

*Pia: Veninderne, fordi de er der altid. Kæresten, det er en, der render og løber, nej hvad skal man sige? Det er en, der kommer og går.
Sine og Pia 14 år*

Pia fortæller også, at hun har haft en kæreste i ni måneder, men det ændrer ikke på hendes opfattelse af, at veninderne repræsenterer noget langt mere stabilt. Langt under halvdelen af de unge deler fritidslivet med en kæreste, men tager vi ud-sagnene fra spørgsmålene: *Det bedste ved at være dig lige nu er ... og Det største problem eller udfordring i dit liv lige nu er ...* så er der rigtig mange, der er optagede af, at kæresten bidrager til oplevelsen af, at alt er fantastisk, eller at fraværet af samme, er et savn.

Lektierne fylder en del, men mest for de yngre (65 pct.) og mindre for de ældre (41 pct.). Det er ikke udtryk for, at lektiemængden med alderen bliver mindre eller nemmere at håndtere. Der imod afspejler det på den ene side, at de 12-13-årige udgør 40 pct. af de adspurgte, mod de 17-18-åriges knap 9 pct. Samtidig er det kun godt halvdelen af de 17-18-årige, der har deltaget i spørgeskemaundersøgelsen, der går i skole. Resten er i arbejde eller har en læreplads, hvilket i mindre grad stiller krav om lektielæsning. Figur 4 viser, at 70 pct. af pigerne mod 50 pct. af drengene ofte bruger fritiden på at læse lektier. I spørgsmålet *Oplever du, at du er moden nok til selv at bestemme, hvornår du skal lave lektier?*, viser det sig tilsvarende, at 62 pct. af pigerne svarer *i høj grad*, mod drengenes 53 pct. Tilsyneladende daler også drengenes oplevelse af modenhed til at tage ansvar for lektierne med alderen fra 96 pct. af de 12-13-årige til 82 pct. blandt de 16-18-årige. Pigerne bevæger sig i modsat retning, og andelen der føler sig modne stiger fra 90 pct. i 12-13 års alderen til 96 pct. blandt de 16-18-årige. I den kvalitative del af undersøgelsen og i de unges svar på, hvad der aktuelt er den største problematik, de står over for, er lektierne og i det hele taget skolen også et tema.

Lektierne fremstår som et nødvendigt onde. Der findes mange andre spændende aktiviteter, de kan udfylde deres fritidsliv med, men de unge giver også et udtryk for, at de nogle gange synes, at det er svært at gå i skole. De er dog ikke uden blik for, at skolen også har noget at tilbyde. Igen bliver vennerne bragt på banen, men de unge har også en positiv bevidsthed om, at de lærer noget, og det vil de gerne.

Det bedste og det værste ved skolen

Christopher: Hvad er så det bedste ved at gå i skole?

Erik: Det er, det ved jeg ikke. Det er vennerne, og ja, det man lærer, jo selvfølgelig også...

Christopher: Det er også vigtigt?

Erik: Ja... det er meget vigtigt.

Christopher: Hvad er så det dårlige ved at gå i skole?

Erik: Det er jo nok det, som de fleste børn vil svare, at lektierne de tager rimelig meget af ens fritid – hvis man har mange for.

Christopher og Erik 12 år

Ligesom med vennerne, er der flere piger (60 pct.) end drenge (40 pct.), der ofte er sammen med deres familie i fritiden. De yngste tilbringer mest tid med familien, hvor de ældre må forventes at have etableret nogle sociale relationer, der ændrer behovet for familien. Samtidig er forældrenes centrale placering ikke alene følelsesmæssigt betinget. I det omfang de unge ikke har fritidsjob, er lommepenge af en helt afgørende betydning for, hvordan de oplever aktivitetsmulighederne i deres fritidsliv.

Fritidsjob fylder mest hos den ældste gruppe, og lige meget hos både drenge og piger. De helt unge har mulighed for at gå med aviser, hvilket også er tilfældet for nogle. Og ligesom forældrene kan træde til med lommepenge, fortæller nogle af de unge også, at deres forældre giver en hånd med på avisruten, for eksempel hvis det regner. På den måde kan samværet med forældrene også være en aktivitet, og ikke kun – som en dreng fortæller i begyndelsen af kapitel 2 – foran TV'et.

Penge og forbrug er noget, der meget entydigt optager de unge, uanset deres alder. Har de ikke et fritidsjob, kan pligter i hjemmet udløse konanter, så de kan tage med kammeraterne på café for at drikke cola og sludre med veninderne, som mange af de ældre piger gør, eller for at spille computer-spil, som de yngre drenge gør.

Det største problem eller udfordring i dit liv lige nu er ...

*Penge. Kan ikke nå at arbejde pga. lektier.
Men mine forældre giver bidrag.
Pige 16 år / gymnasiet*

Den ældste gruppe er så småt er begyndt at tage nattelivet til sig. Blandt de 16-18-årige går 55 pct. til privatfest, og 38 pct. besøger barer og diskoteker, mod de 12-13-åriges henholdsvis 9 pct. og 4 pct. Det er alt sammen aktiviteter, der kræver, at de unge har penge på lommen, og som Sine svarer, da veninden spørger, om penge betyder meget for hende:

Penge

Jeg vil sige det sådan, at ja, det gør de faktisk på en eller anden måde. Fordi hvis jeg ikke har penge, så kan jeg ikke nærmest opfylde de drømme, jeg har. Der er mange ting, som koster penge, som halballer for eksempel – de koster 50 kr. Og nu drikker vi ikke så meget, men jeg er begyndt at drikke lidt og sådan noget, og det koster også penge.
Sine 14 år

Det uorganiserede fritidsliv er langt fra gratis. I takt med at de unge bliver ældre, får flere fritidsjob, hvilket spiller meget godt sammen med, at vi af figur 4 også kan læse, at de unge i stigende grad orienterer sig i retning af omkostningstunge aktiviteter. Det kan derfor også fremhæves, at de unges fritid ikke kun er fri tid, men også en tid hvor der er pligter eller aktiviteter, der er bestemt af andre. For eksempel som det er tilfældet med et fritidsjob eller for den sags skyld, når de i fritiden deltager i uddannelsesaktiviteter på en ungdomsskole.

2.5 Klubben

Hvornår savner du klubben?

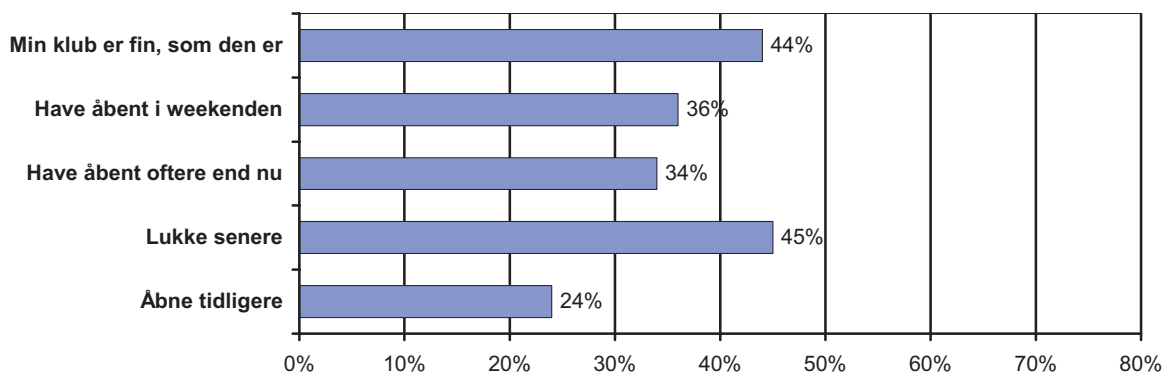
Når jeg er blevet for gammel og ikke kan gå der mere.
Dreng 15 år

I det følgende vil vi undersøge, hvordan de unge bruger klubben, hvad det er for en rolle klubben spiller i de unges liv, og blive klogere på, hvad det er, den kan tilbyde de 12-18-årige, som de ikke får andre steder.

Hvad enten vi lader de unge tale gennem spørgeskemaer eller til en båndoptager, så er der én ting, som er entydig: Klubbernes betydning i de unges hverdag. Faktisk er drengen ovenfor allerede begyndt at bekymre sig om den dag, hvor han bliver for gammel til at komme i klubben; hvor skal han så gå hen?

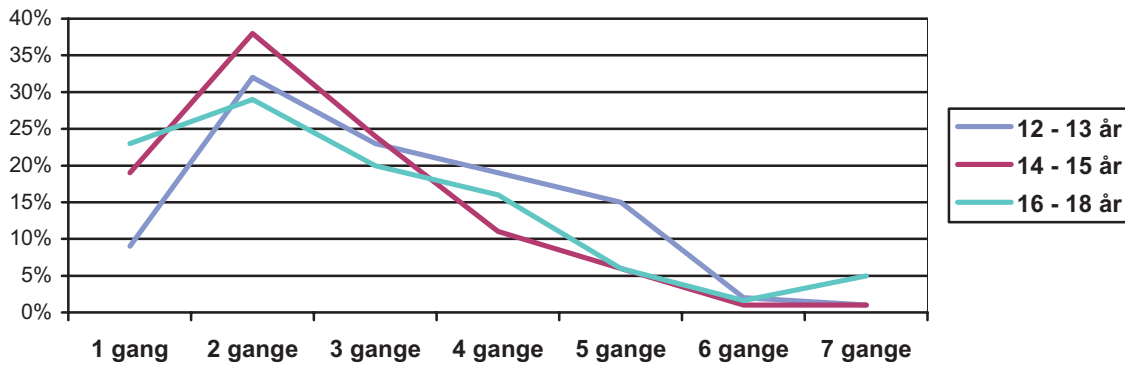
Klubberne rundt omkring i Danmark har forskellige åbningsdage afhængig af, hvilken type klub der er tale om, ligesom finansieringen har betydning for, hvor mange mandetimer budgettet kan bære. Langt de fleste unge angiver, at de har mulighed for at komme i klub mandag, tirsdag onsdag og torsdag. Fredag og søndag har henholdsvis 43 pct. og 20 pct. mulighed for at besøge klubben, hvorimod kun 3 pct. af de unge angiver, at deres klub har åbent om lørdagen. Vi har bedt de unge vurdere klubben i relation til dens åbningstider.

Uanset køn og alder, så er godt halvdelen tilfredse med deres klub. Men spørgsmålet opfordrer de unge til at tage stilling til bestemte forhold i relation til klubbens åbningstider, og her efterlyser

Figur 5. Jeg synes klubben skulle... N=936.

Figur 6. Hvor mange gange går du i klub på en almindelig uge? Fordelt på alder. N=876. Bemærk, at skalaen kun går til 40 pct.

lidt under halvdelen, at klubben lukker senere end tilfældet er. Det kan afspejle den side af ungdomslivet, der handler om medbestemmelse på tilrettelæggelsen af fritidslivet og i forlængelse heraf en udvidelse af frirummet, for eksempel i aftentimerne. Eller som en 13-årig pige svarer på spørgsmålet om, hvad der er det bedste ved at være hende lige nu: *Må være længere ude*. I den anden ende efterlyser kun 24 pct., at klubben åbner tidligere. Overordnet betragtet, er de fleste unge glade for klubbens åbningstider, men tager vi også svarene på spørgsmålet *Hvad ville gøre din klub bedre?* til indtægt, så er ferier og weekender et tidspunkt, hvor de unge savner klubben.

Da vi i efteråret 2004 besøgte forskellige klubber rundt om i landet, bemærkede vi, at de unge, der skulle i aftenklub typisk mødte op, før klubben reelt åbnede. Kolde og våde aftner til trods, stod de udenfor og ventede på at blive lukket ind. Det kan være disse unge, der ønsker, at klubben åbner tidligere, eller også er der tale om de helt unge, hvis skoledage nogle gange ender et par timer før klubben åbner om eftermiddagen.

Da klubberne kun er et af mange fritidstilbud, de unge kan benytte sig af, er det også interessant at undersøge, i hvilken udstrækning de unges hverdag er optaget af andre aktiviteter. På den måde kan vi måske også danne os et billede af, hvorvidt de unge ville besøge klubberne hyppigere, hvis åbningstiderne – som nogle ønsker det – blev udvidede. I det følgende kigger vi nærmere på, hvor ofte de unge går i klub, ligesom vi sammenholder dette med deres øvrige fritidsaktiviteter.

Af figur 6 fremgår det, at de fleste unge – uanset alder – overvejende går i klub to gange på en almindelig uge. I det samlede billede er der flest, som besøger deres klub to (34 pct.) eller tre (23 pct.) gange på en almindelig uge. Kun 3 pct. kommer i klub 6-7 gange om ugen. Kigger vi på køn, er der heller ingen forskel.

Hvornår savner du klubben?

Når jeg savner mine venner
Pige 14 år

Når jeg keder mig og har behov for at snakke med vennerne. Specielt når jeg er i tvivl om lidt af hvert (lektier, fester, pc)
Dreng 14 år

Jeg savner den altid, fordi der er sjovt at være her, og fordi her er nogle søde voksne.
Pige 12 år

Hvis jeg vil snakke med nogle af de voksne om mine problemer.
Pige 13 år

Der er stort set ingen sammenhæng mellem antal af fritidsaktiviteter og hvor mange gange, man går i klub. Blandt de unge, som ingen eller kun få fritidsaktiviteter har, er der 55 pct., der går i klub 1-2 gange om ugen, og blandt de unge, som deltager i tre eller flere fritidsaktiviteter, går 43 pct. i klub 1-2 gange om ugen. I dette lys er der ikke basis for at tale om, at klubben er hverken ned- eller opprioriteret afhængig af det øvrige fritidsliv.

Hvad ville gøre din klub bedre?

Det kunne være fedt hvis der blev lavet nogle samtalerum, hvor man kunne snakke med voksne, hvis man havde problemer eller bare havde brug for at snakke med én.
Pige 14 år

I indledningen til afsnittet om klubben, svarede en 15-årig dreng på, hvornår han savnede klubben. Det var kun ét ud af næsten 1000 bud på, hvornår de unge længes efter deres klub, og det den repræsenterer. Samlet set, spænder svarene så vidt som fra *altid til aldrig*, ligesom ferier, weekender og større og mindre konflikter i familien kan give anledning til at ønske sig ned i klubben.

Den samlede mængde af udsagn afspejler, at klubben først og fremmest er et sted, hvor de unge mødes for at være sammen med deres venner, og for nogens vedkommende også deres kæreste. De fortæller også om udbudet af aktiviteter, som de benytter sig flittigt af, men udgangspunktet for at tage i klub er muligheden for at være sammen med vennerne, som også kan hjælpe en *hvis der er noget, man er i tvivl om*, som en dreng formulerer det. I klubben er kammeraterne inden for rækkevidde, og kan træde til, hvis der er brug for det.

I samtalerne med de unge, har vi spurgt ind til, hvad de ville give sig til, hvis klubben ikke var et tilbud i deres hverdag. Hertil svarede de fleste, at de ville være sammen med deres venner, og at de ville være derhjemme. Et behov denne type samvær ikke kan indfri, sammenlignet med klubben, er de ansatte i klubben, som tilsyneladende spiller en vigtig rolle for håndteringen af problemer af forskellig karakter.

Behovet for voksenkontakt til håndtering af konflikter fremstår ikke som det primære i de unges fortællinger om klubben. Men de er generelt opmærksomme på og trykke ved, at de voksne er lige om hjørnet, *hvis der skulle opstå en situation*, som de unge ikke kan tage hånd om selv. De unge kan være alene i selskab med vennerne i det omfang, de selv ønsker. De siger selv til og fra, og har derfor mulighed for selv at søge grænsen for, hvor meget de magter uden de voksnes indblanding. En anden pige efterlyser også et rum, hvor hun kan være alene, men det er for at tilbringe tid sammen med vennerne og kæresten.

Hvad ville gøre din klub bedre?

*At man kan være alene med sine venner /
kæreste i et rum*
Pige 12 år

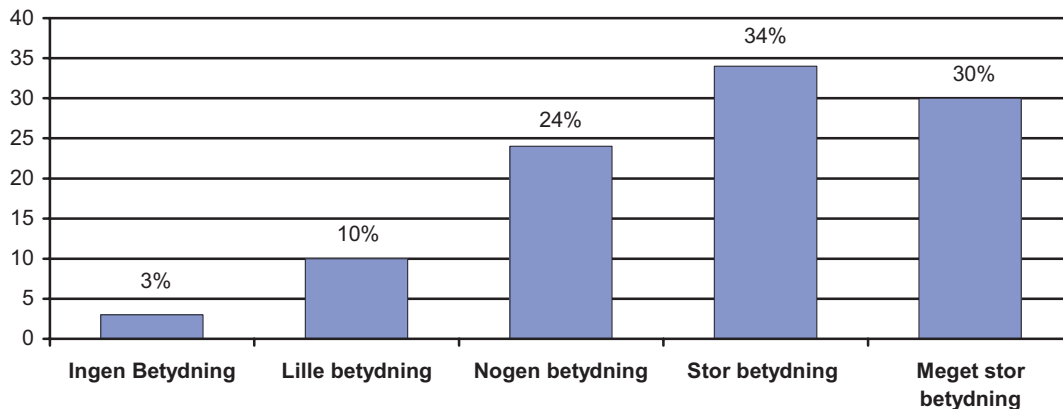
Klubberne har meget forskellige fysiske rammer, ligesom antallet af medlemmer varierer fra 10 til flere hundrede. Det betyder for nogles vedkommende, at pladsen er trang og støjniveauet temmelig højt, hvorfor det nære venskab også kan have trange kår. Derfor drømmer nogle af de unge om indimellem at kunne lukke døren bag sig. At gå i

klub stiller altså også krav til de unge om at kunne agere i et rum, hvor de skal deles om pladsen og faciliteterne; det vil sige også at tilsidesætte egne behov, for at andre kan tilgodese deres.

Tilsvarende varierer det også, hvordan klubberne har sat hverdagen i system. Nogle klubber har mange regler, andre få. Nogle har nye, luftige og lyse lokaler, som pædagogerne værner om. Andre holder til i et nedlagt idrætsklubhus, hvor baderummet nu er TV-rum, møbleret med nogle gamle sofaer, som naboen alligevel ville kassere.

Disse vilkår er ikke noget, de unge hæfter sig ved, når de fortæller, hvad der kunne gøre deres klub bedre. Generelt er de tilfredse med de fysiske rammer, og her bliver der kun peget på fraværet af et privat rum. På aktivitetssiden blev det i interviewene fremhævet, at flere pc'er og nyere spil ville gøre lykke. Det er også her, vi oplevede et højt aktivitetsniveau, på vores besøg i klubberne. Omvendt er det kun ganske få – og ikke overraskende drenge – der benytter lejligheden til at ønske sig spil til pc'en. Det viser sig tilsvarende, at 88 pct. af drengene mod 54 pct. af pigerne bruger pc'en til spil. Omvendt har flere piger glæde af pc'en, når det gælder lektierne; 75 pct. mod drengenes 65 pct. Undersøgelsen viser også, at nogle klubber har valgt at have en pc, som kun er for piger, andre har pigedage i pc-rummet. Det afspejler på den ene side, at pigerne har vanskeligt ved at trænge igennem et univers domineret af drenge og Counter-Strike³. På den anden side, er klubben så også et rum, hvor de voksne tager hånd om at skabe plads til, at pigerne også kan få etableret sig med deres behov, som typisk handler om at chatte på Internettet, eksempelvis på Arto⁴ eller spille The Sims⁵. Det kan fremstå som, at pc'en er det store trækplaster, foruden hvilken klubben ville ligge øde hen. Men det er flest unge, der benytter sig af pc'en hjemme (90 pct.), lidt færre, der benytter den i skolen (77 pct.) og færrest der, benytter den i klubben (61 pct.). Enkelte unge efterlyser flere fysiske aktiviteter, for eksempel ture i svømmehallen. Men der er rigtig mange af de unge, der har brugt den åbne svarmulighed til at skrive *Ingenting!* Det svarer også til de unges melding på, hvor meget klubben betyder.

Omtrent 13 pct. af de unge oplever ikke, at klubben har den store betydning i deres liv. Godt 24 pct. har sat deres kryds ved 3 – nogen betydning – hvilket svarer til middel. 2/3 svarer, at klubben er betydningsfuld eller meget betydningsfuld. Der er altså en mindre gruppe unge, for hvem klubben er en integreret del af hverdagen, men som ikke oplever, at tilbuddet gør den store forskel i det samlede billede. Men flertallet af de unge synes, at deres klub spiller en væsentlig rolle i deres hverdagsliv. I forlængelse af hvad klubben betyder for de unge, har vi også bedt dem fortælle, hvorfor de kommer der.

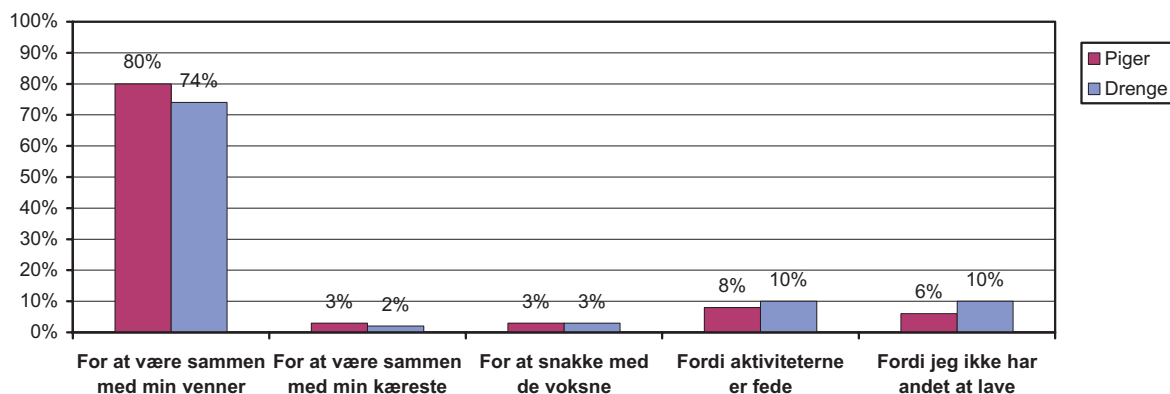

Figur 7. Hvor meget betyder klubben for dig? N = 932.

I spørgsmålet *Hvorfor kommer du i klub?*, har vi bedt de unge om kun at sætte ét kryds. De har altså skulle tage stilling til, hvilket af fem udsagn, der var mest dækkende for deres motivation for at komme i klubben. Det mest slående, hvis vi kigger på alder er, at 9 pct. af de 16-18-årige kommer i klubben, for at snakke med de voksne, mod 2 pct. af de 12-15-årige. Men uanset hvordan de i øvrigt vurderer klubbens betydning, er den primære grund til, at de unge vælger at bruge dele af deres fritidsliv her muligheden for at mødes med deres venner. Det stemmer også overens med de unges fortællinger i den kvalitative del af undersøgelsen, hvor nogle af de unge blev bedt om at interviewe hinanden. For eksempel som, når Erik på 12 år udspørger sin jævnaldrende kammerat Christoffer, om hans forhold til klubben (se citatboks næste side). Christoffer beskriver klubben som et sted, hvor

man hygger sig med sine venner – *rent ud sagt!* Det kan både være omkring nogle aktiviteter, for eksempel billard, men det kan lige så vel være, at han trækker sig tilbage i pigerummet med en kop te. Han nævner også både fysiske aktiviteter i form af hockey, ligesom det er en mulighed at hænge ud foran Tv'et. Men overskriften er entydigt det sociale samvær. Det ville i øvrigt fortsat have en central placering i hans fritidsliv, hvis han ikke havde mulighed for at gå i klub. Vennerne og sportsaktiviteter samt *lave noget sjovt* ville være elementer af det gode hverdagsliv, når han ikke skulle passe sin skole.

Overordnet betragtet, er klubben de unges eget rum. Et rum, der befinder sig mellem hjemmets trygge, men – i en livsfase båret af nysgerrighed - måske også snævre rammer, og så det offentlige rum, der gradvist indtages med de knubs og sejre,

Figur 8. Hvorfor kommer du i klubben? N=705.

dette medfører. I klubben er der plads til *at være* uden at være omklamret af bekymrede eller nysgerrige forældre, ligesom det repræsenterer en helle, hvor de ikke skal præstere, tage stilling eller tage vare på sig selv. Det er på mange måder et nødvendigt rum i det perspektiv, at ungdomslivet også har en iboende kompetenceudvikling, hvor det centrale er at lære at blive voksen.

2.6 Ung i landområderne

46 pct. af de unge i spørgeskemaundersøgelsen bor i storbyer, og 54 pct. i provinsen eller i landområder. Det betyder, at nogle af de unge kan gå eller cykle til og fra klubben, hvor andre er afhængige af den kollektive trafik eller forældrenes mulighed for og velvilje til at hente og bringe. På et besøg i en klub, der lå i et landområde, mærkede vi de faktiske vilkår på egen krop. Fra nærmeste stationsby, kørte vi med to forskellige busser. Den sidste steg vi af på en vintermørk landevej, hvor det som fremmed var vanskeligt at orientere sig om, hvilken af de omkringliggende marker, den lille klub var placeret på. Heldigvis kunne vi hægte os på en gruppe 13-14-årige, og de guidede os ned for enden af en markvej, hvor et nedlagt idrætsklubhus, nu tjente som klub for landsbyens og oplandets unge.

I dialogen om et ungdomsfrirum er dette et konkret eksempel på, at friheden langt fra er ubetinget, men skal ses i forhold til de faktiske vilkår i de unges hverdagsliv. Ikke at de unge i landområderne har vanskeligere vilkår, end unge i byområderne, men forudsætningerne for de unge fra helt små samfund er på nogle områder anderledes end for unge i byzoner.

De unge i landområderne efterlyser aktiviteter, der knytter sig til forlystelse og forbrug, hvilket svarer til de unges generelle færden i det uorganiserede fritidsliv. Når snakken falder på, hvad de savner, og som dermed også er ulempen ved at bo i det lille samfund, nævner de unge her biografen, bowlingcentret, indkøbscentret og tøjbutikker, Internetcaféen og den almindelige café. Det vil sige rum, hvor de kan udfolde og skabe deres identitet jf. afsnit 2.3.

Afstanden til de større byer og den kollektive trafik sætter dagsordenen for, hvordan deres hverdagsliv tegner sig, og i hvilken grad de kan forbruge, som er en del af mange unges fritidsliv. Dem der må tage bussen 10 km for at komme i klub, må typisk også tage samme tur, for at komme i skole. Deres hverdag bliver i vid udstrækning struktureret af bussens køreplan. Det får dem dog ikke til at blive hjemme de aftener, hvor klubben har åbent. Tværtimod. En dreng vi fulgtes med på vej hjem fortalte, at hvis han ikke nåede den sidste bus, måtte han

Hvis der ikke var nogen klub?

Erik: Hvad ville du så lave, hvis du ikke gik i klub? Hvis der ikke var nogen klub overhovedet?

Christopher: Jamen jeg ville nok være sammen med vennerne og lave noget sport, dyrke noget sport og lave noget sjovt - fodbold for eksempel eller bordtennis eller håndbold for eksempel

Erik: Være sammen med vennerne sådan?

Christopher: Ja, gøre en masse ting.

Erik: Må jeg også lige spørge dig om, hvad laver du i klubben?

Christopher: Der er jo alle de der faciliteter så, jeg går rundt og laver lidt af hvert, spiller bordtennis, fodbold og nogen gange så er jeg også lige inde i pigerummet og få lidt te. Men sådan er det jo. Altså, det er ikke altid. Og så får jeg også lige spillet lidt billard, og så ser jeg noget fjernsyn nogen gange, og så går jeg lidt rundt med vennerne og ja, spiller hockey om sommeren nogen gange.

Erik: Hygger dig?

Christopher: Ja. Hygger mig. Rent ud sagt!

Small-town blues

Interviewer: Er der noget man savner, når man bor i sådan en lille by?

Christina: Det er lidt irriterende at bo i en landsby. I fritiden, der savner jeg en lille cafe hvor man kan gå ind på sammen med vennerne. Et sted hvor man kan gå hen og lidt dyrke sport, for hallen den har ikke åbent om eftermiddagen, så det er lidt kedeligt en gang imellem. Et sted hvor de har åbent om eftermiddagen og om aftenen, det ville være meget godt.

Cecilie: Ja! Og butikker.

Jesper: Jeg savner en netcafe.

Sasha: Et shoppingcenter, hvor der er pæne ting uden det er for billigt, tøj, tasker og sådan noget.

*Casper: skatertøj og man skal køre så langt for mange ting. Jeg kommer ikke lige så tit uden for byens grænser.
12-årige unge fra landområde*

finde en kammerat at overnatte hos, da det var meget lidt sandsynligt, at hans forældre ville køre ind og hente ham.

En lidt ældre gruppe unge fortæller i forbindelse med deres alkoholerfaringer, at afstandene på landet gør promillekørsel til et tema. Disse unge er mellem 16 og 20 år, og har alle kendskab til jævnaldrene, der på en eller anden måde har været involveret i biluheld med større og mindre konsekvenser til følge. *Det er en af grundene til, at jeg ikke har lyst til at drikke. For så kan jeg jo stå parat for mine venner, ikke også. Så jeg kan hente dem,* afslutter Sille på 20 år. Hun har både kørekort og egen bil, og vil hellere feste ædru, end at hendes yngre kammerater kommer galt af sted. Det er samtidig historien om, at byens klub ikke tager så nøje på, om de unge fortsætter med at komme der, også efter de er fyldt 18 år. Det er i reglen tilfældet, da de unge formelt falder for aldersgrænsen. Men Sille fastholder sin tilknytning til klubben, da det er her, hun kan være sammen med sine venner. I de øvrige beskrivelser af det lille samfund, tegner der sig også et billede af, at der ikke findes så mange andre steder, hvor dette samvær kunne finde sted, i modsætning til større byer, hvor der findes caféer, biografteater og indkøbscentre, hvor de unge kan mødes.

Det skal understreges, at de unge – trods de særlige vilkår – også kan se nogle fordele ved og sætter pris på at bo i det lille samfund. Særlig, hvis de bor centralt efter forholdene:

Nærhed

*Det er fedt at være ung her, fordi man kan cykle rundt, og det er ikke en helt vildt stor by, og der er lidt skov og ikke så langt til vennerne.
Casper 12 år*

I landområderne er de fysiske rammer anderledes end i byerne. For eksempel er der skoven, og de unge færdes frit mellem de venner, der bor i deres umiddelbare nærhed. Samtidig er muligheden for at deltage i det idrætslige foreningsliv – som er den mest udbredte organiserede fritidsaktivitet blandt de unge – i høj grad tilstede i landområderne. Kigger vi på de unges tilfredshed med udbudet af fritidsaktiviteter, er der også kun en lille betydende forskel: 88 pct. af de unge fra byområderne mener, at udbudet er godt eller meget godt, mod 83 pct. af de unge fra landområderne. Så de forskellige vilkår taget i betragtning, er de unge i landområderne i det store hele godt tilfredse med deres hverdagsliv.

2.7 Afrunding – Hverdagsliv

Ungdomslivet er i udgangspunktet foranderligt og en periode, hvor vi udvikler os og tilegner os en bred vifte af kompetencer. Samtidig er det særlig for fritidslivets vedkommende præget af valg og skift mellem forskellige typer aktiviteter, som alle sætter deres præg på de unges hverdagsliv.

Der er ikke nogen markant sammenhæng mellem de unges færden i klubben, og så hvor sjældent eller hyppigt de er forpligtet i andre fritidssammenhænge. Efter alt at dømme sammensætter de unge deres fritidsliv, så der er en balance mellem for eksempel de foreningsbaserede aktiviteter, hvor det forventes, at de unge møder op på det samme tidspunkt hver uge, og så klubtilbudet, som er åbent, og hvor muligheden for aktiviteter er bredt og tager afsæt i dagsformen.

Klubber rundt om i Danmark har typisk åbent i hverdagene, dog knapt så hyppigt om fredagen, og mindre almindeligt er det, at de har åbent i weekenden. Generelt er de unge godt tilfredse med klubbernes åbningstider med den undtagelse, at halvdelen godt kunne tænke sig, at klubben havde længere åbent, hvilket kan være et udtryk for de unges erobring af hverdagslivet – sengetiderne bliver gradvist mere liberale, og tilsvarende må de være længere ude på egen hånd. Her repræsenterer klubben et tilbud, hvor de unge inviteres til selv at udfylde rammerne, og på den måde gøre sig erfaringer med at tage ansvar for fritidslivet, forskellige aktiviteter og samværet med vennerne.

De unges svar på spørgsmålene om, hvornår de savner klubben, og hvad der eventuelt ville gøre den bedre, vidner om, at opmærksomheden er rettet mod de sociale vilkår mere end de fysiske rammer. De klubber, vi har besøgt, fremstår meget forskellige. Nogle er nye og moderne, andre meget slidte. Men fællesnævneren er alle steder, at de unge stortrives. Det de lægger vægt på er vennernes tilstedeværelse og – for det tilfælde at de tumler med større eller mindre problemer – en voksen

at betro sig til. Der er ingen tvivl om, at udbudet af aktiviteter gør en forskel, særlig pc'erne gør lykke.

I undersøgelsen er det tydeligt, at de unge sætter pris på, at klubben er organiseret fleksibelt. At der er mulighed for at vælge blandt og afprøve flere aktiviteter. De unges beskrivelse peger på, at en af klubbens store styrker er, at den fremstår som et frirum, hvor de i høj grad selv kan vælge, hvad de vil foretage sig. Men ligeså vigtigt er det, at klubben har nogle rammer og nogle voksne, der kan formidle og deltage i disse aktiviteter. Klubberne formår at forene elementer fra det organiserede fritidsliv – at der er rammer, og at der er voksne – med elementer fra det uorganiserede fritidsliv – særligt mangfoldigheden i mulige aktiviteter, og at der er en høj grad af fleksibilitet og frihed i, hvad de unge ønsker at foretage sig, når de er i klubben.

Fodnoter:

1) *Klubhåndbogen 2004/2005*

2) *Ungdom og foreningsliv. Demokrati – fællesskab – læreprocesser. Jens Christian Nielsen m.fl. Roskilde Universitetsforlag 2004*

3) *Counter-Strike er et meget populært first-person shooter spil, der handler om at bekæmpe terrorister og er opdelt i en række runder, hvor man skal nedkæmpe et hold af modstandere.*

4) *www.arto.dk er et dansk website for unge med omkring 400.000 profiler. Her opretter unge deres egne billedgallerier, gæstebøger, vennebøger, chatter og diskuterer aktuelle emner.*

5) *The Sims er et virtuel samfund, hvor man skaber, påvirker og følger mennesker og deres relationer til hinanden. Det er et af de mest populære spil overhovedet lige nu, og er især kendt for at have indlemmet pigerne i computer-spillernes rækker.*

Kapitel 3 – Fællesskaber

De unges hverdag er sammensat af forskellige aktiviteter og forpligtelser, hvor skolen og fritidslivet strukturerer de unges liv. I disse sfærer indgår de unge i en række fællesskaber. Nogle lapper over, for eksempel går mange i klub med nogen, de også går i skole med. Det er også via skolen og fritidslivet, at de unge danner nære og mindre nære relationer til jævnaldrende og så til voksne.

Kontakten til og relationer med andre er en meget vigtig del af voksnes liv. At indgå i fællesskaber stiller krav til en bred vifte af sociale færdigheder. Ikke mindst evnen til at sætte sig ud over sig selv og egne behov – en evne unge ikke sjældent beskyldes for at mestre dårligt. Når ungdomslivet anskues ud fra en problematisk vinkel, er det ofte i en sammenhæng, hvor unge beskrives som egoister og individualister. Med denne optik adskiller de unge sig fra andre mennesker, ved ikke at besidde for eksempel indlevelsessevne eller have et grundlæggende behov for at udveksle omsorg

Det ændrer dog ikke på, at relationen til andre mennesker er central for vores identitetsskabelse – ikke mindst de unges. Det er gennem fællesskab med og relation til andre, at mennesket definerer og bekræfter sig selv. Den personlige anerkendelse via relationer i omgivelserne er af stor betydning for menneskers velbefindende og integration i sociale som faglige fællesskaber.

I dette kapitel vil vi undersøge, hvilken rolle de unges relation til forældre og familie, til klassekammerater og lærere i skole og uddannelse, relationen til andre unge (venner, veninder og kæreste) og de voksne i fritidslivet spiller. Når vi taler om voksne, drejer det sig primært om tre grupper: **Forældre, lærere og de ansatte i klubben**. Ud fra en betragtning om, at voksenrelationer spiller en central rolle i de unges identitetsdannelse, er vi interesserede i at belyse, hvilket forhold de unge har til voksne i fa-

milien, i skolen og i fritidslivet. For eksempel om de oplever, at voksne har tid til dem, om de interesserer sig for dem og om de lytter til dem. I relationen til de voksne har vi valgt især at fokusere på forholdet til forældrene, der typisk er de primære voksne i de unges liv. Samtidig er det også en relation, som i teenageårene er forbundet med konflikter i kraft af den unges ønske om gradvist at tilegne sig større friheder og rettigheder. For eksempel til at være længe ude om aftenen, selv bestemme sengetider, ønsket om at gå til fest og drikke alkohol, valget af samvær med vennerne frem for familien, være sammen med en kæreste osv.

Når vi taler om relationen til **andre unge**, interesserer vi os for de relationer, som udspiller sig i klubben og i det øvrige fritidsliv. Vi ser nærmere på, om de synes, det er let at etablere venskaber, eller om de oplever, at det er svært at blive en del af fællesskabet i de sammenhænge, de til hverdag indgår i. I forlængelse heraf også, om de har et nært forhold til deres venner og i det hele taget, hvad deres venner betyder for dem.

3.1 Forældre er centrale skikkelser i de unges liv

Flertallet af de unge bor hjemme hos deres forældre eller en af dem, og forholdet til dem og eventuelle søskende fylder naturligt en stor del i de unges liv. Forældrene er de voksne, som altid har været der, og det på godt og ondt. Det er nemlig en stormombrust relation, og konfliktpotentialer får en helt særlig karakter, når barndommen går på held, og ungdomslivet tager sin begyndelse.

En vanskelig alder

Casper: Min mor siger altid til mig, hvis jeg er ved at blive uvenner med hende: 'Du er ved at komme i en vanskelig alder, Casper!' [siges med skinger stemme]

Interviewer: Hvad mener hun, når hun siger sådan?

Casper: Ja, at jeg er ved at komme i puberteten, og at jeg er kommet meget op at skændes med hende.

Casper 12 år

Frihed og ansvar

Samuel: For et par år siden så har jeg da været oppe at skændes med mine forældre om, hvornår jeg skulle komme hjem og alt sådan noget.

Interviewer: Ja? Men det gør I ikke længere?

Samuel: Nej.

Interviewer: Hvordan kan det være, I er holdt op?

Samuel: Fordi nu bliver jeg snart 18, og så er det jo mit eget ansvar.

Samuel 17 år

Skilsmissebarn

Hun er simpelthen den mest irriterende dame, man overhovedet kan støde ind i. Hun er simpelthen så provokerende: 'Du må ikke smække med døren, det gør teenagere ikke!' 'Nej men det gør jeg!' 'Nå det er bare dit ungdomssløvsind!' Det er bare min fars kæreste. Hun er simpelthen... Jeg kan ikke se min far, fordi jeg ikke kan være i samme rum som hende, jeg bliver sindssyg af at høre på hende.

Sarah 13 år

Der er en bevidsthed hos begge parter om, at ungdomslivet får indflydelse på både de unge, hvis udvikling der er tale om, og så de voksne, der skal vende sig til, at deres sønner og døtre ændrer karakter. Skænderierne er helt centrale, når de unge fortæller om forholdet til deres forældre. Samtidig er det slående i hvilken grad, de unge – og muligvis forældrene – har internaliseret konflikterne som et vilkår; det forventes næsten, at man skal skændes. Det gælder for den helt unge gruppe, som fortæller, hvordan lektier og rådigheden over fritidslivet er de hyppigste temaer i denne tilsyneladende *vanskelige alder*. De ældre på 16-17 år kan fortælle, at skænderierne med forældrene med tiden tager af. Der er naturligvis forskel på, i hvilket omfang skænderierne dominerer de unges hverdag, men for både de unge og deres forældre må det være en befrielse, når konflikterne med tiden løjer af. I Samuels tilfælde er det sket i takt med, at ansvaret for at tage hånd om netop lektier og andre forpligtelser, er blevet hans eget. Processen er et samspil mellem forældrenes evne til at give slip og stole på deres søn eller datter, kombineret med den unges ønske om (insisterer på) selvbestemmelse. Når beslutningerne ikke længere skal til forhandling mellem de to parter, aftrappes de potentielle konflikter tilsvarende.

De fleste unge har en daglig kontakt til forældrene og spørgeskemaundersøgelsen fortæller, at de unge generelt har et godt forhold til deres forældre, og at de føler sig som del af et fællesskab i familien. Særligt forholdet til mødrene er godt. 51 pct. af de unge svarer, at deres forhold til deres mor er meget godt og 42 pct., at det er godt. Kun knap 8 pct. af de unge svarer, at de har et dårligt eller meget dårligt forhold til deres mor. Når vi spørger om de unges forhold til deres far, er der lidt flere, der svarer, at de har et dårligt eller meget dårligt forhold til ham. Af interviewmaterialet med de unge kan vi se, at der blandt de unge, som er skilsmissebørn, er eksempler på, at de efter skilsmissen har fået et vanskeligt forhold til deres far, for eksempel som konsekvens af hans nye kæreste (se citatboks "skilsmissebarn").

Sarah har ikke meget tilovers for sin fars nye kæreste. Deres relation er båret af konflikter, og de taler begge med store bogstaver. Det er et eksempel på konflikter af en mere opslidende karakter sammenlignet med dem, der tager afsæt i, hvornår lektierne skal laves eller spise- og sengetider. For Sarah betyder fraværet af fællesskab med fars nye kæreste, at hun også vælger samværet med sin fra. På baggrund af udsagnene i spørgsmålet *Hvad er det største problem eller udfordring i dit liv lige nu ...*, er fraværet af den ene forælder – typisk faren – noget, der fylder for de unge, som har oplevet en skilsmisse. I samme kategori er skilsmisse et tema for eksempel, når forældrene overlader det til de unge selv at beslutte, hvor de vil bo.

Det giver sig selv, at opbrud i familien får konsekvenser for andre end de voksne, der træffer beslutningen. Hovedtrækket er dog, at de unges forhold til deres far er godt (43 pct.) eller meget godt (46 pct.). Det er værd at bemærke, at det kun er 2 pct. af de unge, der angiver, at de har et dårligt eller meget dårligt til begge deres forældre.

Ofte hører man om travle forældre, der har dårlig tid til deres børn i hverdagen, men når vi ser på ungdomslivet, som det fremtræder blandt de unge i undersøgelsen, så oplever hovedparten af dem rent faktisk, at deres forældre har tid til dem i hverdagen. 42 pct. oplever, at forældrene altid har tid til dem, og 47 pct. oplever, at det ofte er tilfældet. Det er derfor ikke oversete unge, vi har med at gøre, men det skal bemærkes, at hver tiende ung oplever, at forældrene sjældent har tid til dem i hverdagen. Om det er, fordi forældrene har travlt eller ikke magter at drage omsorg for deres børn, er svært at sige. Det problematiske forhold til forældrene ser også ud til at være delvist aldersbetinget. Det er især de ældste unge som oplever, at forældrene ikke har tid til dem. Det kan være, fordi forældrene mener, at de unge er så voksne, og de derfor i højere grad kan tage vare på sig selv, eller det kan være fordi forældrene – en smule misforstået – tror, at de unge helst vil have lov til at passe sig selv mest muligt. Denne oplevelse kan udspringe af, at deres sønner og døtre i en årrække har arbejdet hårdt for at tilkæmpe sig retten til selvbestemmelse. I hvert fald er der flere i den unge gruppe, som oplever, at deres forældre blander sig alt for meget. Det kan være med en oplevelse af at blive behandlet som en 10-årig, trods det at man faktisk er næsten 13 år. Eller som Cecilie fortæller, at hendes behov for privatliv har trange kår:

Privatliv

Det værste er, at min mor lige skulle støvsuge. Så havde jeg nogle venner på besøg, og vi sad en hel flok inde på mit værelse. Så sagde det BANG! Så var min rude i døren blevet smadret, fordi min mor skulle høre, hvad vi sagde. Så sagde hun bare: 'Hov undskyld Cecilie, det kunne være, jeg skulle støvsuge på et andet tidspunkt!' Så sagde jeg bare: 'Ja mor, hvad er det du prøver på?' 'Ja, I skal ikke snakke alt for frækt!' Så hun smadrede ruden, for hun skal altid tjekke, hvad jeg laver. Hun tror vi sidder og snakker om kæresten.
Cecilie 12 år

De helt unge er meget optagede af samværet med deres venner. Særlig fortrolighed er noget, der bliver afprøvet, og som ikke kun handler om, hvem man kan stole på, men også retten til et privatliv. Det har Cecilie ikke lige pt., da ruden i døren til

hendes værelse mangler. Samtidig vidner morens opførsel om, at hun er klar over, at hendes datter netop er ved at bevæge sig ind i ungdomslivet, og hun som forælder ikke længere har rollen som sin datters fortrolige. Cecilies mor har tid. Men det har Cecilie ikke i samme omfang som tidligere, hvorfor opmærksomheden bliver tolket negativt. Flere af de unge fortæller om forældre, som for eksempel spørger til, hvordan deres dag er gået. For de unge forekommer det fuldstændig tåbeligt. Forældrene ved jo så ganske udmærket, at de har været i skole, i klub og så måske til sport – sådan er det jo altid om tirsdagen!

Hovedparten af de unge synes, at deres forældre lægger mærke til, hvordan de har det i hverdagen, og at de er opmærksomme. Men det er dog omkring 18 pct., der oplever, at det sjældent eller aldrig er tilfældet. Igen er det i højere grad de lidt ældre unge, der føler sig overset.

Noget der kendetegner de unge, men som fremstår tydeligst hos den yngre gruppe, er behovet for kontakt og dialog med personer, der er ældre end dem selv.

Erfaringer i øjenhøjde

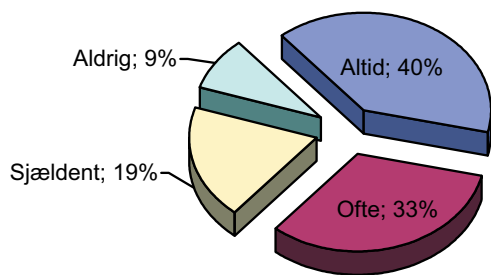
Nogen gange kunne jeg godt have ønsket, at jeg havde større søskende end mig selv, så havde jeg ligesom erfaring med, hvad man skal og... Jeg tror godt, man kan bruge noget.
Charlotte 13 år

De unge bruger fællesskaberne til at søge en identitet. De spejler sig i hinanden, og evaluerer løbende, hvad der er rigtigt og forkert for netop dem. Her kunne det være rart med for eksempel en storesøster eller -bror, som havde gjort sig nogle erfaringer med den verden, der kun bliver større og de valg, der kun bliver flere af. Også selv om de har opmærksomme forældre, der har tid til at tale med dem i hverdagen. Det er nemlig ikke helt det samme.

Trods forældrenes gode intentioner og ønsket om at deltage aktivt i deres liv, er det ikke altid, det er tilstrækkeligt for de unge.

Forhistoriske forældre

Min far han siger en hel masse ting, og det er sådan lidt: 'Ja, far det var dengang du var barn!' For han fatter ikke rigtigt, hvordan det er nu. Og så synes jeg i hvert fald det er meget godt at have min storesøster, hende kan jeg i hvert fald godt snakke med om nogle ting.
Dorthe 12 år

Figur 9. Kan du tale med dine forældre om personlige problemer? N = 967.

Dengang far var barn, var tingene anderledes, og derfor har han ikke nogen forudsætning for at forstå Dorthe. Her er det spørgsmålet om at kunne levere aktuelle erfaringer i øjenhøjde. Den kompetence tilskrives ældre søskende og – som vi skal se senere – vennerne, og så de yngre lærere og de yngre ansatte i klubben.

Det ændrer dog ikke på, at de fleste forældre er lyttende, og at de i en eller anden udstrækning kan bruges til at vende personlige problemer med. Sådan oplever 40 pct., at det altid er og 33 pct., at det ofte er. Figur 9 viser denne fordeling.

Men det er alligevel mere end hver fjerde af de unge, der ikke deler denne oplevelse. 19 pct. kan sjældent, og 9 pct. kan aldrig tale om personlige problemer med deres forældre. Det kan i nogle tilfælde skyldes, at de personlige problemer unge har og oplever, netop er knyttet til deres forældre og relationen til dem, for eksempel at de ikke kan lide deres nye papfar eller papmor, at forældrene skændes, at de er ved at blive skilt, at de gør forskel på søskende osv.

Endelig ser der ikke overraskende ud til at være en sammenhæng mellem dem, der har et godt forhold til deres far og mor og så de unge, der oplever, at de kan tale fortroligt med forældrene, og at der bliver lagt mærke til dem i hverdagen. Faktorer der har stor betydning for at føle sig integreret i det fællesskab, som en familie også er.

3.2 Relationen til voksne i skole og i klub

Skole og uddannelse fylder meget i de unges liv – både i konkret timeantal og ved at være et sted

for samvær med andre unge, som de deler et fællesskab med. Dertil kommer den betydning, som skolen har for mange af de tanker, som unge gør sig om deres liv og fremtid. Men ikke bare klassekammeraterne og vennerne på skolen har betydning for, hvordan de unge har det med den. Lærerne spiller også en central rolle. Forholdet til skolelærere er ofte et forhold, der nævnes som af betydning, når de unge fortæller om deres skoleliv. Der er stor forskel på, om man har *sure* lærere eller lærere, som er motiverende og forstående.

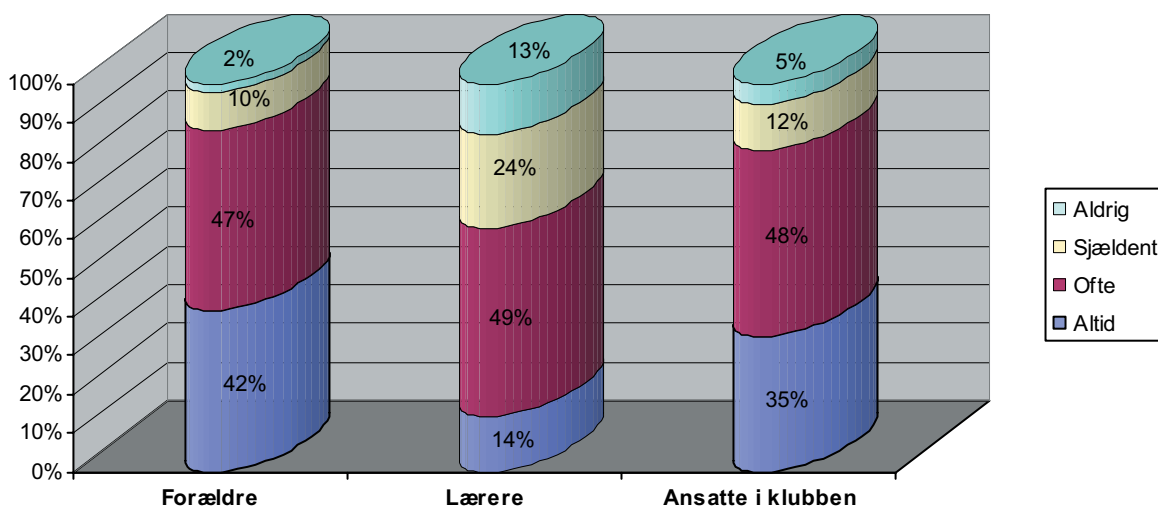
Hovedparten af de unge oplever, at deres lærere altid (27 pct.) eller ofte (50 pct.) stoler på dem. Det betyder meget for de unge. Det er vigtigt for dem at blive mødt med tillid, selvom næsten hver fjerde unge oplever, at deres lærere sjældent (16 pct.) eller aldrig (7 pct.) stoler på dem. Pigerne oplever i lidt højere grad tillid fra lærernes side. Andelen af unge, der oplever, at lærerne aldrig stoler på dem, er endvidere højere blandt de ældste elever.

Når vi spørger til, om de unge oplever, at deres lærere har tid til dem i hverdagen, svarer 14 pct., at det altid er tilfældet og ca. halvdelen, at det ofte er tilfældet. Men det er mere end hver tredje ung, der oplever, at deres lærere sjældent (24 pct.) eller aldrig (13 pct.) har tid til dem i hverdagen. Det er relativt mange. Ikke mindst sammenholdt med, at de unge oplever, at de voksne i klubben har tid til dem. Til lærernes forsvar skal det siges, at de har faglige opgaver, som de unge skal lære, i centrum. De har derfor nok mindre tid til at snakke med de enkelte unge om det, der ligger dem på sinde. Ligesom de stiller nogle krav til de unge, som potentielt rummer konflikter, hvor klubbens voksne i højere grad interagerer med de unge i et mindre pligtfyldt rum. Alligevel er det bemærkelsesværdigt, at så mange unge oplever, at lærerne ikke har tid til dem i skolehverdagen. I figur 10 er forskellene i mellem unges oplevelse af om forældre, lærere og klubvoksne har tid til dem i hverdagen vist.

Når vi spørger og taler med de unge om de ansatte i klubberne, så er det generelle indtryk, at de unge oplever nogle voksne, der har tid og tillid til dem. Hovedparten af de unge oplever, at de ansatte i klubben altid (35 pct.) eller ofte (48 pct.) har tid til dem i hverdagen.

Tilsvarende er det også hovedparten af de unge i klubberne, der oplever, at de voksne som regel udviser tillid til dem og stoler på dem. Det oplever 44 pct., at de voksne altid gør og 48 pct., at de ofte gør, hvor det kun er 6 pct., der sjældent oplever, at de ansatte i klubben udviser dem tillid, og 2 pct. der siger, det aldrig er tilfældet.

I samtalerne med de unge i undersøgelsen er det tydeligt, at det har stor betydning for dem, om de oplever, at voksne viser dem tillid. Omvendt er det et område, hvor de unge virkelig føler sig

Figur 10. Har dine forældre / dine lærere / de ansatte i klubben tid til dig i hverdagen? N = 959 (forældre)/N=934 (lærere)/N=911 (ansatte).

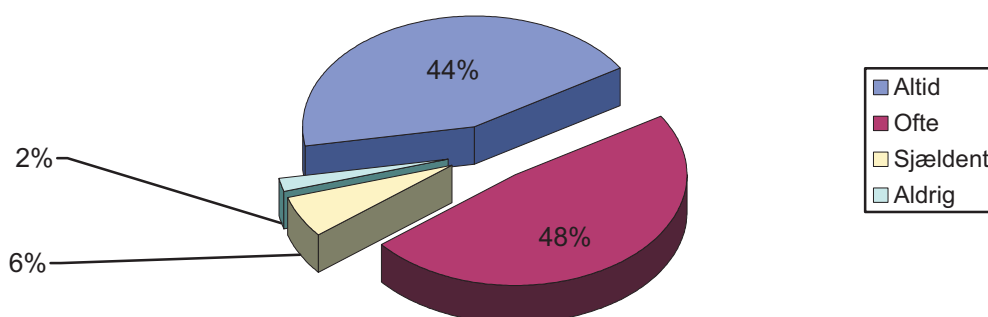
svigtet, hvis de oplever, at de voksne behandler dem uretfærdigt. Oplevelsen af at blive misforstået af de voksne gør indtryk på de unge, som derfor kan virke noget skrøbelige og ømtålelige på dette punkt. Men det generelle indtryk i undersøgelsen er, at de unge som regel mødes af voksne med tid og tillid. Jo ældre de unge er, jo større er andelen, der oplever, at de voksne i klubben altid stoler på dem.

Undersøgelsens unge peger på, at der er forskel på, hvor meget tid og mulighed skolens voksne – lærerne – og klubbens voksne har til at tage sig af dem og involvere sig i deres hverdag og eventuelle problemer. Det afspejles også, når vi spørger de unge om mobning. Her er der en markant forskel på i hvilket omfang, de oplever, at henholdsvis lærere og klubvoksne gør tilstrækkeligt for at forhindre mobning. Selvom det er et flertal af de unge, der mener, at de voksne i skole og klub gør nok, så

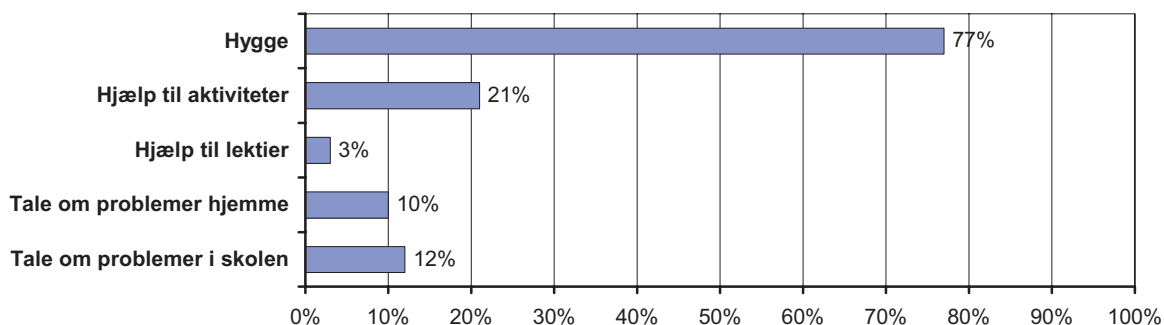
er andelen af unge, der mener, deres lærere ikke gør nok for at forhindre mobning 46 pct., hvor det kun er knap 20 pct., der mener, at klubvoksne ikke gør nok.

Generelt fremhæves de voksne i klubben – som spørgsmålet omkring håndtering af mobning indikerer – som gode til at håndtere de forskellige problematikker, som de unge oplever. De voksne i klubben gør meget for, at alle kan være med, og at der ikke er nogen, som bliver holdt udenfor. Vi har i undersøgelsen spurgt de unge, hvad de bruger de voksne i klubben til. Se figur 12.

For størstedelen af de unge, er samværet med de voksne værdsat og positivt. Hele 77 pct. af de unge svarer, at de voksne i klubben bruges til at hygge med. Med andre ord bruges de voksne til et rart og trygt samvær. En del af de unge (21 pct.) bruger de voksne til at hjælpe dem med deres aktiviteter

Figur 11. Føler du, at de voksne i klubben stoler på dig? N=948

Figur 12. Hvad bruger du de voksne til i din klub? N=844.

i klubben. Vi har i klubberne kunnet observere, at der er mange unge, som værdsætter de voksnes hjælp til at sy, lave udstyr til rollespil, lave keramik osv. Selvom det først og fremmest er det hyggelige samvær og dernæst hjælpen til aktiviteter, de voksne bruges til, så er der også 10 pct., der bruger de voksne til at tale om problemer i hjemmet, og 12 pct. svarer, at de bruger de voksne til at tale om problemer i skolen. Hovedparten af de unge, der taler med de voksne i klubben om problemer, bruger dem både til at tale om problemer i hjemmet og i skolen. Det gælder for i alt 9 pct. af de unge. Af interviewene fremgår det, at for de unge, der bruger de voksne i klubben til tale om for eksempel teenageproblematikker med forældre eller problemer med mobning, er den voksnes lydhørhed og fortrolighed meget værdsat og har stor betydning for deres velbefindende.

De sociale relationer til de voksne i klubben fungerer godt i relation til det almindelige ungdomsliv. De voksne understøtter de unges fritidsliv i klubben, de skaber især hygge og et frirum i hverdagen, de hjælper med aktiviteter og interesser, og hvis der er problemer, kan man bruge dem til at tale med, hvad en betragtelig gruppe unge altså gør. Et eksempel på en af disse unge er Melitta, der bor hos en plejefamilie, og bruger pædagogerne til at tale med om personlige problemer i hjemmet:

Voksensparring

Jeg synes faktisk bedre, jeg kan snakke med en pædagog, når jeg har problemer med min mor, end jeg kan snakke med andre – for eksempel en skolelærer.
Melita 14 år

Så de voksne i klubben kan for nogle unge spille en meget central rolle som fortrolig samtalepartner, og en der er solidarisk med de unge, hvis de har personlige eller sociale problemer.

Ofte bliver det positivt fremhævet, at de voksne i klubben heller ikke er så voksne endda. Flere unge fortæller, at de har lettere ved at snakke med de unge klubvoksne end med andre voksne i deres hverdag. Det kommer 13-årige Carl, Troels og Eskild eksempelvis ind på i brudstykke af en samtale:

Om at være vokset op i en nyere tid

Carl: Det er meget vigtigt at sådan nogen [klubbens ansatte] er unge, for jeg tror godt, de kan forstå os.

Troels: De kan bedre forstå problemerne, og de kan bedre forstå, end hvis man er helt voksen.

Eskild: Og så er de jo vokset op i en nyere tid.

Carl: De kan nok bedre forstå, at man sidder og spiller computer, end forældrene kan.

I de unges beskrivelse fremstår forældrene forhistoriske, hvor de klubvoksne af "den nyere tid" har bedre forudsætninger for at forstå de unges adfærd. Det er nemlig ikke så længe siden, at de selv var unge. Det siger selvfølgelig også noget om, at det kan være lettere at spejle sig i voksne, som man ikke føler sig så langt fra i alder, udseende, interesser, adfærd og attituder.

Men når vi spørger de unge, hvad der er den primære grund til, at de kommer i klubben se figur 8), så er det kun et fåtal (3 pct.) der svarer, at de kommer der for at snakke med de voksne. Det er først

og fremmest for at være sammen med vennerne, at de unge kommer i klubben, hvad henholdsvis 80 pct. af pigerne og 74 pct. af drengene svarer.

Venner og venskaber er en væsentlig del af de unges begrundelse for at deltage i forskellige sammenhænge af fritidslivet. Fællesskaberne med andre unge har en meget central placering i de unges liv. I det følgende vil vi med udgangspunkt i de sammenhænge de unge indgår i, behandle deres relationer til andre unge, samt venskabernes betydning.

3.3 Venner og venskaber fylder meget i de unges liv, færden og trivsel

Hovedparten af de unge i klubberne har et godt forhold til deres jævnaldrende. De fleste oplever at være en del af hverdagslivets fællesskaber i skole, klub og øvrig fritid. De tilkendegiver også, at de oplever, at de har venner og relativt ubesværet etablerer venskaber med andre unge.

Kun få af de unge kan beskrives som ensomme. 2 pct. anfører, at de ingen venner har og 4 pct., at de kun har én nær ven. Det er naturligvis vigtigt at være opmærksom på disse unge, der er eller kan være ensomme. Men det generelle billede er, at de unge der kommer i klubberne, har flere eller ligefrem mange nære venner. 28 pct. af de unge har 2-3 nære venner, 27 pct. har 4-6, og 14 pct. har mellem 6-10 nære venner. Endelig er det omkring 25 pct. af de unge, der svarer, at de har 11 eller flere nære venner. Det kan tyde på, at nogle unge har en bred definition af, hvad der er en nær ven. Positivt set peger det samtidigt på, at de fleste unge oplever, at der er mange gode sociale venskabsrelationer i de forskellige sammenhænge de indgår i skole, klub, fritidsjob og øvrige fritidsaktiviteter.

Et interessant aspekt hos de unge er, at de er meget bevidste om betydningen af at have venner, og at venner er nogle, der skal passes og plejes. For de mange unge, der har mobiltelefon, er sms'en et redskab til dette, når de ikke fysisk er i kontakt med vennerne. Sms'erne bruges til at holde relationerne til vennerne 'varme', når man i løbet af dagen er adskilt fra hinanden, eller som 13-årige Naja svarer, da veninden spørger hende, om hun ikke kan lave ting uden sin mobiltelefon:

Mobil kommunikation

Jo, men man kan ikke skrive sammen på samme måde. Man kan jo ikke sende et brev, og så få en tilbage på 2 sekunder

Der er altså noget umiddelbart bekræftende i kommunikationen med mobiltelefonen. De unge er tilgængelige for hinanden, også selvom de befinder sig forskellige steder. I tillæg til at rammerne for venskabet skal være i orden, så lægger de unge vægt på det nære og meget fortrolige forhold, og både drenge og piger fremhæver tillidsaspektet. Man skal kunne stole på sine venner, som for eksempel 13-årige Carl og Marcus fortæller, da de bliver spurgt om, hvad en god ven er - en man kan stole på:

En god ven

*Carl: En der kan holde på hemmeligheder.
Marcus: En man kan stole på.*

Få (3 pct.) beskriver forholdet til nærmeste ven/venner som overfladisk. For både drenge og piger er det mere end 90 pct., der beskriver deres forhold til nærmeste ven som tæt (36 pct.) eller meget tæt (58 pct.). Hos pigerne er det hele 71 pct., der beskriver deres forhold til nærmeste ven som meget nært. I interviewene med de unge piger er det særligt tydeligt, at de nære venskaber spiller en central rolle i hverdagen. For eksempel fortæller Sine om vigtigheden af det fortrolige og nære forhold, hun har til sine tre bedste veninder:

Firkløveret

*Jeg har tre bedste veninder. Vi er nærmest sådan et firkløver. Og vi har det altid godt sammen, og vi har det sjovt sammen, og vi støtter hinanden 100 pct., og vi har respekt for hinanden, og vi kan stole på hinanden - og det synes jeg, er rigtig, rigtig vigtigt. Og efterhånden har de været mine veninder i lang tid, og jeg tror på, at det holder. Det håber jeg.
Sine 14 år*

Forholdet til veninderne er meget vigtigt for Sine og ikke bare noget, der kan skiftes ud. Hun værdsætter det venskab, de har så højt, at hun både håber og tror, at de vil fortsætte med at være venner fremover.

De unge fremhæver vigtigheden af at have venner. Det betyder meget for de unge, at de har et fortroligt forhold til nogle, der forstår dem på deres egne præmisser. Det kan ofte være lettere at snakke med venner om nogle personlige problemer end ens forældre, fordi vennerne i højere grad opleves som at stå i samme situation og nogle gange også, fordi problemer kan handle om for eksempel kærester og utroskab, som man ikke har lyst til at sætte forældrene ind i. Det kan også handle om konflikter med forældrene. Venner kan give en uforbeholden

Hvad er det venner kan som andre ikke kan?

Lotte: Jamen egentligt så er det jo ikke så meget andet end at skabe tryghed og vide, at man har et sted at gå hen. Og det er jo ikke sikkert, man kan løse problemet, men man kan lytte. Og det der med bare at komme af med alle de der følelser, man har og få brokket sig og få sagt: Hold kæft hvor er han dum!

Sanne: Nogen gange så kan ens veninde også sige det, som man egentligt godt selv ved. Og lidt analysere situationen - uden at virke dansklæreragtig, men analysere situationen og ligesom sige, at det ikke er én, den er gal med. Hvis det nu er Lotte, så kan jeg godt sige, at det ikke er Lottes fejl, og selvom Lotte godt kan se det, så kan Lotte godt føle, at det er hendes egen fejl, selvom det ikke er det. Så det kan være med til at se sådan lidt objektivt på en eller anden måde.

Lotte: Men det er rart at få vendt tingene med én, som man stoler på, for jeg ved godt, at hvis jeg snakker med Emma, så tager hun ikke min fars parti, uanset hvad. Altså så skulle hun virkeligt have meget, meget ret, og jeg skulle virkeligt have uret før, at det ville ske, ikke? Så alligevel føler man sig tryk, når man åbner sig på den måde, ikke? Det tror jeg også er det, der gør, at man bliver så tætte veninder, som man nu gør.

Sanne: Der er jo heller ikke noget ved at komme hen til en veninde og så sige: 'Hey min far og jeg er uvenner!', og så veninden bare siger: 'Jamen det er fandeme din egen skyld, spasser!' Altså, det er jo ikke...

Lotte: Så tænker man sådan lidt, 'Nå okay, jeg finder en anden!'

Sanne: Ja. Nemlig.

Lotte: Jamen for selv om man ikke altid har helt ret i det man siger, så har man jo stadig brug for at blive støttet, fordi at man mener, det er rigtigt. Og støtte tror jeg er rigtig vigtigt for at komme igennem alle de her teenageproblemer som man nu har.

Lotte 15 år og Sanne 14 år

Mobning

Interviewer: Snakkede du med nogen af dine venner omkring det der med at blive mobbet?

*Marcus: Nej, men jeg havde ikke nogen venner dengang.
Marcus 13 år*

opbakning og støtte, der kan være vigtig til at tackle ungdomslivets problematikker som Lotte og Sanne også fortæller.

De unge har mange og gode venskabsrelationer, og de fleste synes også, at det er relativt nemt at få venner. Hele 64 pct. er helt enige i, at de har nemt derved, og 29 pct. er delvist enige. Kun 4 pct. er delvis uenige, og omkring 3 pct. synes decideret, det er svært. Men de fleste unge oplever, at det er til at få venner i de sammenhænge, de indgår i. Interviewerne vidner om, at det har stor betydning for de unge, at de har nogle venner og veninder i de sammenhænge de deltager i. Det er som regel den primære grund til, at de deltager i en aktivitet i deres fritid. I udgangspunktet er det aktiviteten, der tiltrækker, men selve fastholdelsen afhænger i vid udstrækning af de sociale vilkår.¹

Som det ovenstående allerede peger på, så er det de fleste unge, der oplever, at de er en integreret del af de forskellige sociale sammenhænge og fællesskaber, de indgår i. Figur 14 viser i hvilken grad, de unge oplever at være del af fællesskabet i skolen, i klubben og til festerne.

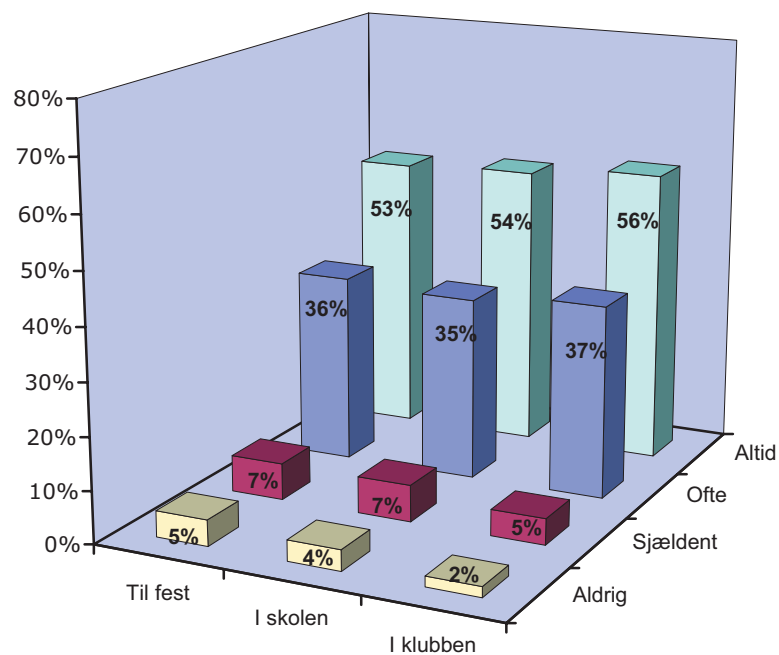
Mere end halvdelen (54 pct.) af de unge føler sig altid som en del af fællesskabet i skolen og 35 pct. føler, de ofte er en del af dette. Igen er det dog omkring hver tiende ung, der oplever, at have sværere ved at være eller blive en del af fællesskabet.

I klubberne er det næsten alle unge, der føler, at de er en del af fællesskabet. 56 pct. er det altid, og 37 pct. er det ofte. Der er kun 7 pct., der angiver, at de sjældent (5 pct.) eller aldrig (2 pct.) oplever at være en del af fællesskabet i klubben. For de fleste unge er klubben et forum for venskaber og et fællesskab, de som regel oplever at være en integreret del af.

Vi har også spurgt de unge, om de føler, at de er en del af fællesskabet, når de går til fest. De fleste unge føler sig også tilpas og socialt velintegrerede, når de går til fest. 53 pct. føler altid, de er en del af fællesskabet til festerne, og 36 pct. føler, at det er de ofte. Men 12 pct. af de unge føler sjældent eller aldrig at være en del af fællesskabet ved festerne.

Der er ingen køns- eller aldersforskelle med hensyn til, hvorvidt de unge føler, at de er en del af fællesskabet i skolen og klubben. Derimod ses der ved spørgsmålet, der knytter sig til fest en lille tendens til, at jo ældre de unge er, jo mere føler de sig også som en integreret del af fællesskabet. Det er oftere de yngste, der føler sig usikre. For de yngste er det at deltage i fester – og omgangen med alkohol – ofte noget nyt for dem med de usikkerheder det kan give.

Selvom de fleste unge beskriver fællesskaberne som velfungerende, så er det værd at bemærke, at det er over halvdelen af de unge (52 pct.), der kan bekræfte, at de har mobbet eller været med til at mobbe. 45 pct. af pigerne og 58 pct. af drengene

Figur 14. Jeg føler mig som en del af fællesskabet i skolen/klubben/til fest...N=970 (skolen)/N=968 (klubben)/N=953 (fest)

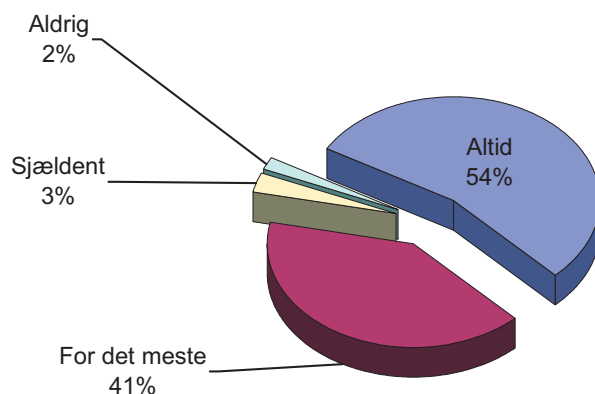
har mobbet. Dog er der en mindre gruppe, der oplever mobning som et stort problem, typisk fordi de selv er eller har været genstand for mobningen. Ofrene for mobning har et helt grundlæggende problem, nemlig at mobningen ekskluderer dem fra eventuelle fællesskaber. Dette problem opleves generelt som værende større i skolen end i klubben. I klubben er der i høj grad plads til alle.

Når vi taler om fællesskabet i klubben, er det stort set alle unge, der oplever, at der er et velfungerende fællesskab, og at der som regel er plads til alle i klubben. Figur 15 viser, at 54 pct. mener at der altid er plads til alle i deres klub, og 41 pct. mener, at det ofte er tilfældet.

I interviewene fremhæver de unge, at der som regel er plads til alle i klubberne, og at det forekommer som noget, der nogle steder arbejdes bevidst med. For eksempel som det kommer til udtryk hos 13-årige Anja:

At være den man er

Altså, jeg er jo ikke venner med alle, men altså hvis nu man er sådan lidt – hvad skal man sige – speciel, så kan man selvfølgelig komme alligevel. Og det er ikke sådan, at man bliver mobbet fordi man ser anderledes ud eller noget andet. Så det, synes jeg også, er rigtig godt, der kommer en masse forskellige mennesker hernede. Så det er rigtig godt. At man kan være den, man er.

Figur 15. Synes du, der er plads til alle i din klub? N=943.

Dette indtryk af klubber, der ofte er rummelige, bekræftes også af en dreng på 14 år i spørgsmålet om, hvornår han savner klubben mest:

Hvornår savner du klubben mest?

Når man mangler et sted at være på grund af mobberi eller lignende.

Dreng 14 år

Klubben er for mange unge et sted, hvor de føler sig godt tilpas og er glade for at komme. Og for nogle unge er det også en frizone for de mobberier, som de oplever i andre sammenhænge.

3.4 Afrunding - Fællesskaber

Hovedparten af de unge i undersøgelsen har gode relationer både til voksne og jævnaldrene i de forskellige sociale sammenhænge, de indgår i hverdagen. I undersøgelsen træder forholdet til forældrene og til vennerne frem som de mest betydningsfulde i almindelige unges hverdag. De unge oplever, at deres forældre er nærværende, og de sætter pris på den interesse, der bliver udvist. Forældrene fremstår også som en slags portvagter: De giver adgang til de voksnes verden, og de rettigheder og pligter denne åbner for. Det at være medbestemmende eller helt selv at få lov til at bestemme, hvornår man skal være hjemme, sengetider, om og hvor meget man må drikke til festerne osv. er områder af voksenlivet, hvor forældrene har en afgørende indflydelse på, hvornår de unge tildeles ansvar. Det er derfor også områder, som mange af konflikterne med forældrene naturligt kredser om.

Vennerne har en anden rolle i de unges liv. Det er dem, som de tilbringer det meste af dagen sammen med, og hvem de oplever at være i samme situation som, hvad angår ungdomslivets krav, udfordringer og muligheder. Vennerne bruges også til at vende de konflikter, de unge oplever med forældrene og til at få blik på, hvilke konflikter der er normale for en ung og hvilke der adskiller sig fra, hvad andre unge oplever.

De fleste beskriver relationerne til deres forældre og familie som værende gode og trygge. De kan fortælle, at deres forældre er opmærksomme på dem, har tid til dem og viser dem tillid i hverdagen. Forældrene i denne undersøgelse er i de unges karakterisering oftere kendetegnet ved at være nærværende end fraværende. En opmærksomhed særlig de yngste nogle gange kan finde en smule forstyrrende, for deres arbejde med at etablere et privat rum.

Generelt er det også indtrykket, at de unge sætter pris på deres lærere og er glade for dem. Dog er det hver tredje ung, der oplever, at deres lærere sjældent har tid til dem i hverdagen og op mod hver fjerde af de unge, der oplever, at deres lærere ikke stoler på dem. Den manglende tid hos lærerne, og dermed mulighed for at tage sig af personlige og sociale problematikker, afspejler sig også i, at næsten halvdelen af de unge mener, at deres lærere ikke gør nok for at forhindre mobning. I skolens rum er det nu engang først og fremmest det faglige og indlæringen, der fylder, selvom det er de fleste lærere, der tager sig tid til eleverne i hverdagen.

Alt peger på, at de voksne i klubberne i langt højere grad har tid til at hygge om de unge, til at lytte og til at hjælpe med eventuelle sociale og personlige problemer. De voksne i klubben beskrives gennemgående meget positivt af de unge. De voksne er

gode til at udvise tillid til de unge, til at skabe en rar og tryk stemning og også til at hjælpe med forskellige aktiviteter, så klubben kan være et godt værested. For både lærere og ansatte i klubben gælder det, at de yngre fremhæves som rollemødder, da de alders- og erfaringsmæssigt ikke er så fjern fra de unge selv.

De unge i undersøgelsen kan fortælle, at de har flere nære venner, og at de er gode til at etablere venskaber. Det er tydeligt, at venskaberne er helt centrale for de unge. Det er for eksempel vennerne, der angives som den vigtigste grund til at komme i klubben. Generelt føler de unge sig som en del af fællesskaberne i skole, i klub, til fester og i det øvrige fritidsliv. Undersøgelsen tegner et billede af unge, der sætter pris på og i høj grad oplever at være en velintegreret del af de sociale fællesskaber, der knytter sig til de forskellige dele af deres hverdagsliv.

Der kan være problemer med mobning, og de unge kan blive uvenner med deres venner, men generelt er de gode til at håndtere de sociale relationer, få venskaber og indgå i fællesskaber. Rigtig mange tematiserer det gode venskab som et, der er loyalt og tillidsfuldt. De unge er samtidig gode til at tackle de sociale problematikker, de møder. Og hvis der skulle være behov for hjælp til at håndtere en konflikt, kan de som regel få den fra de voksne, der omgiver dem.

Når vi taler om gruppen af unge, der kan defineres som ensomme og/eller som har sociale vanskeligheder i større eller mindre udstrækning, så er det i denne undersøgelse omkring 10 pct., der angiver at have svært ved at blive en del af fællesskaber, og som har et dårligt forhold til deres forældre. Det er et fåtal, men naturligvis en gruppe af unge, som det stadig er vigtigt at være opmærksom på, og som det er væsentligt at forsøge at hjælpe til at blive integreret i fællesskaber og til at få luft for deres eventuelle personlige og sociale problemer.

Fodnoter:

1) Ungdom og foreningsliv. Demokrati – fællesskab – læreprocesser. Jens Christian Nielsen m.fl. Roskilde Universitetsforlag 2004

Kapitel 4 – Trivsel og velvære

Ungdomslivet er kendetegnet ved store forandringer. I afsnittet om de unges hverdagsliv, har vi beskrevet, hvordan de unge færdes og orienterer sig i de samfundsmæssige institutioner, der knytter sig til denne periode af menneskets liv. I den efterfølgende del har vi beskæftiget os med de unges forhold til de personer, som de er i kontakt med i deres hverdag og som derfor udgør de unges fællesskaber – forældre og søskende, lærere, klubvoksne og venner. I denne 4. del vil vi sætte fokus på de unges oplevelse af sig selv og de fysiske og psykiske forandringer, der er forbundet med puberteten. I forlængelse vil de unges værdier og holdninger blive belyst, ligesom vi vil undersøge, hvordan de oplever at skulle tage ansvar for større og mindre forhold i hverdagen, og hvordan dette påvirker deres følelse af tryghed.

Trivsel handler om, hvordan de unge går og har det. Der er mange forskellige faktorer, der spiller ind, når man skal vurdere, om ens hverdag fungerer. Det handler i første omgang om, hvordan man definerer det gode liv. Her er der nogle objektive parametre, som kan være med til at rejse nogle relevante spørgsmål.

Når det handler om **fysisk trivsel og velvære**, er kost og motion centrale faktorer. Det, vi spiser, set i forhold til, hvor meget vi bevæger os, kan fortælle meget om, hvordan vi trives med vores krop. I ungdomsårene finder der nogle helt konkrete fysiologiske forandringer sted, som de unge skal håndtere. Her er trivsel også betinget af, hvordan man oplever, at man passer ind, set i relation til forestillingen om, hvad der er normalt. Som overgang til voksenlivet er ungdomsårene også en tid, hvor de unge skal orientere sig i og tage stilling til forskellige rusmidler. I denne undersøgelse sætter vi fokus på alkohol og cigaretter. Både de unges forventninger til og primære erfaringer med disse, vil blive belyst, og i forlængelse heraf vil vi også beskrive, hvordan de unge oplever og befinder sig i festkulturen.

Festkulturen forbindes også med illegale rusmidler. I den kvalitative del af undersøgelsen har det dog vist sig, at det for de unge her er et perifert tema. De helt unge har endnu ingen erfaringer med alkohol, og de ældre er kun i det små begyndt at færdes i miljøer, hvor rusmidler potentielt er et tema. Sammenholdt med, at kulturen omkring rusmidler også er et felt, der ofte er behandlet selvstændigt, har vi valgt at udelade denne dimension.

De unges **psykiske trivsel og velvære** er bl.a. påvirket af, at der til de fysiske forandringer er knyttet nogle hormonelle forandringer. Disse kan give den unge en oplevelse af, at deres udvikling som mennesker finder sted uden, at de er herre over dette. Både i interviewene og i spørgeskemaundersøgelsen er denne side af puberteten et tema for de unge. Vi tager afsæt i, hvordan de unge befinder sig netop i spændingsfeltet mellem den **tryghed**, der knytter sig til den barndom, de er ved at give slip på, og så bevidstheden om friheden, ansvaret og **risikoen**, der forbindes med livet som voksen.

Ungdomslivet handler i vid udstrækning om at søge en identitet, bl.a. ved at tage stilling til større og mindre problemstillinger i tilværelsen. Det er en proces over tid, og vi har valgt at undersøge, hvordan de unge oplever på den ene side deres egen parathed og modenhed til at tage stilling til og ansvar for eget liv. På den anden side finder vi de unges oplevelse af de reelle muligheder for at få indflydelse på forskellige centrale områder. Det bliver afsættet for at danne os et indtryk af, hvordan de unge vurderer deres egne **kompetencer**.

Det bedste ved at være dig lige nu er ...

At jeg styrketræner

Det største problem eller udfordring i dit liv lige nu er ...

At jeg ikke er muskuløs nok endnu
Dreng 15 år

Det bedste ved at være dig lige nu er ...

Jeg ryger ikke

Det største problem eller udfordring i dit liv lige nu er ...

Jeg er fed
Pige 15 år

4.1 Fysisk trivsel

Spørgeskemaundersøgelsen viser, at der er en tydelig sammenhæng mellem, de unges vurdering af deres fysiske tilstand, og hvordan de i øvrigt befinder sig med deres krop.

De unge som synes, at de er i god form og at de spiser sundt, befinder sig godt med, at deres krop udvikler sig i puberteten. Samme gruppe er uenig i, at de ville befinde sig bedre med deres krop, hvis den var anderledes.

Omvendt giver de unge, som synes, de er i dårlig form og at de spiser usundt udtryk for, at de befinder sig dårligt med, at deres krop udvikler sig i puberteten. Samme gruppe er enige i, at de ville befinde sig bedre med deres krop, hvis den var anderledes.

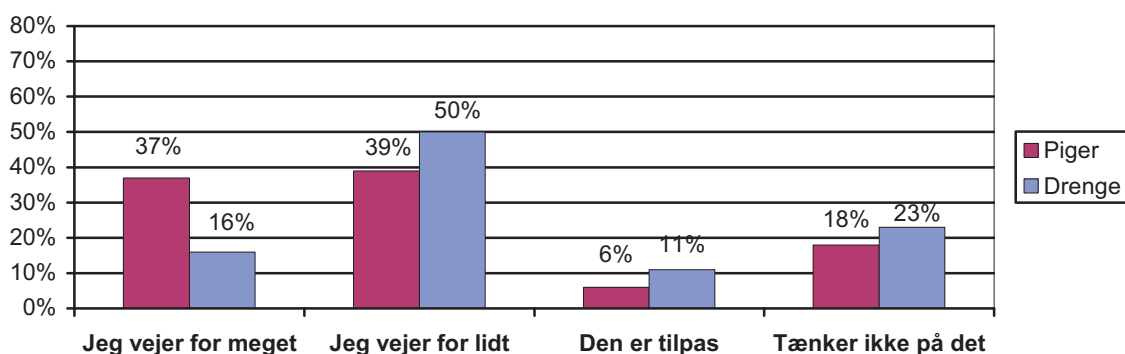
Som det fremgår af figur 16, giver 66 pct. af drengene og 76 pct. af pigerne udtryk for en eller anden form for utilfredshed i spørgsmålet om deres vægt. Drengene vurderer typisk, at de vejer for lidt, hvilket kan afspejle, at de fleste af de adspurgte har en alder, hvor de langt fra er færdige med at vokse. Vi kan også se, at drengenes tilfredshed stiger med alderen. Tager vi de unges vurdering af kostvaner og fysisk form til indtægt, må vi samtidig vurdere,

at det afspejler et ønske om at øge muskelmassen, snarere end fedtprocenten.

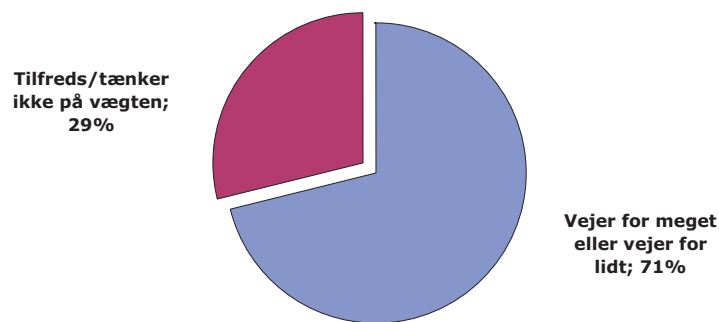
For pigerne gælder det, at næsten lige mange vurderer, at de vejer for lidt sammenholdt med antallet, der oplever at veje for meget. Men som hos drengene, er der tale om et flertal af helt unge piger, der endnu ikke er begyndt at udvikle hofter og bryster. Derfor kan det være et udtryk for en længsel efter den kvindelige krop – i modsætning til barnets. Dette bekræftes dels af, at de ældste piger typisk vurderer at de vejer for meget, og de yngste, at de vejer for lidt.

Som vi skrev i indledningen, er det ikke vores ærinde at vurdere, om de unge har en realistisk kropsopfattelse. Hensigten er at tegne et portræt af de unges oplevelse. Her viser det sig, at godt 29 pct. af de adspurgte unge, enten er tilfredse med deres vægt, eller ikke tænker på den. Det betyder, at 71 pct. af de unge i en eller anden forstand har en negativ kropsopfattelse.

Som nævnt, kan de unges oplevelse af kroppen hænge sammen med de idealer, der knytter sig til ungdomslivet. I forlængelse heraf er der også i disse år et massivt fokus på netop børn og unges kost- og motionsvaner. Det handler bl.a. om, at antallet af overvægtige børn og unge i Danmark

Figur 16. Hvad synes du om din vægt? N = 893.

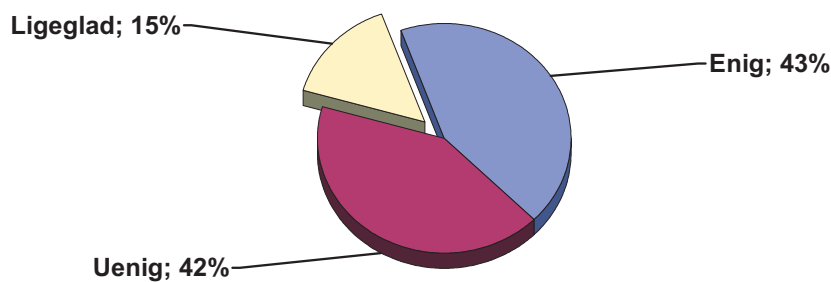
Figur 17. Hvad synes du om din vægt? N = 893.

er steget markant de seneste 25 år. Det anslås at 15 pct. af danske teenagere er overvægtige i en grad, at det på sigt kan få konsekvenser for deres generelle helbredstilstand.¹ Blandt de 16-20-årige anslås 6 pct. af drengene og 9 pct. af pigerne at være undervægtige.² Hvorvidt de unge, der i denne undersøgelse vurderer, at de vejer for meget, objektivt har ret i deres vurdering, ved vi ikke. Men der er langt fra de henholdsvis 15, 6 og 9 pct. af de danske unge, der ud fra en objektiv betragtning har et sundhedsmæssigt problem, til de 71 pct. der i denne undersøgelse giver udtryk for en utilfredshed med deres krop – hvad enten det handler om at veje for meget eller for lidt.

Nogle af de unge har i spørgeskemaets åbne spørgsmål fokuseret på deres krop, og for de flestes vedkommende, er det i spørgsmålet om, hvad der er deres største problem eller udfordring lige nu. Deres krop optræder stort set ikke i spørgsmålet om, hvad der er det bedste ved at være dem lige nu. Problematikkerne knytter sig både til oplevelsen af vægt, og i overensstemmelse med ovenstående, er det for pigernes vedkommende et spørgsmål om at være for *fed*. Kun få af drengene vurderer vægten, men flere end hos pigerne anfører *vægt* som problem. Som indledning til dette afsnit, fortalte en 15-årig dreng tilsvarende, at han ikke var så mu-

skuløs, som han ønsker sig. I samme svarkategori har en 12-årig pige anført, at hun har små bryster. Det er muligt, at de to godt ved, at en 15-årig drengekrop langt fra er udvokset, og at det er helt normalt, at en 12-årig pige endnu ikke har udviklet bryster. Ikke desto mindre anføres fraværet som et problem.

Oplevelsen af kroppen knytter sig i en eller anden udstrækning til, en forventning om at passe ind. For pigernes vedkommende handler det utilpassede om at være for tynd i præ-puberteten og for tyk, når kroppen er på vej til at være færdigudviklet. De yngre drenge oplever også at veje for lidt, men som puberteten skrider frem, bliver de mere tilfredse. Det fortæller om et kropsligt ideal blandt de unge, som optager dem, og som rigtig mange (71 pct.) ikke føler, de lever op til. Der er tale om et ideal, der for drengens vedkommende handler om at være stor og stærk. Pigerne efterstræber den slanke krop med kvindelige former. Disse idealer ligner til forveksling de kroppe, der i det offentlige rum hyldes som perfekte, men som det er de færreste, der har. De fleste af de unge er hverken under- eller overvægtige. De befinder sig et sted midt i mellem, og selvom de fleste unge giver udtryk for at være utilfredse, gør det sig gældende for dem, at de er helt almindelige, hvorfor det er tankevækkende, at

Figur 18. Er du enig eller uenig i følgende: Det er ok man skal være 16 år for at købe cigaretter? N = 966.

de ikke selv har denne opfattelse af deres krop.

Tobak er sundhedsskadelig. Alligevel ryger 25 pct. af alle danskere over 13 år dagligt, hvilket dog er det laveste niveau siden 2. verdenskrig.³ Spørgeskemaundersøgelsen viser, at i alt 15 pct. af de unge ryger dagligt. Der er en lille overvægt af drenge, der ryger – 18 pct. mod 15 pct. piger. Hertil kommer festrygerne, hvor kønsforskellen har omvendt fortegn – 9 pct. piger og 5 pct. drenge.

Blandt de 12-13-årige er der 2 pct. der anfører, at de ryger dagligt. Til gengæld er der så 4 pct. festrygere blandt de helt unge. Herefter vender billedet, og med alderen bliver der flere, som ryger dagligt, end som angiver, at de er festrygere. Blandt de 14-15-årige ryger 17 pct. dagligt og 38 pct. af de 16-18-årige ryger dagligt. Der ses en meget klar sammenhæng, mellem dem, der ryger, og dem som har bedste ven/veninde, der ryger. I dette lys kan det konstateres, at det sociale element og muligvis identifikationen og fællesskabet omkring cigaretterne har en betydning.

Knap halvdelen (43 pct.) er enige i, at man i Danmark skal være fyldt 16 år for at kunne købe cigaretter. Omtrent lige så mange (42 pct.) er uenige, og 15 pct. er ligeglade. Vi bad de unge, der var uenige i, at man skal være 16 år for at købe cigaretter, svare på, om alderen så skulle være højere eller lavere. Nedenfor vises svarene, som er opgjort mellem rygere, festrygere og ikke-rygere.

Figur 19 afspejler sammenhængen mellem dem, der ryger, og så holdningen til rygning. Sammenholder vi rygerne svar på spørgsmålet om, hvorvidt alderen for at købe cigaretter skal være højere eller lavere, viser det sig, at de er langt mere liberale – 92 pct. mener, at alderen skal være lavere. Blandt ikke-rygerne mener 37 pct., at alderen skal være

lavere. Endvidere er der klar sammenhæng mellem de unge, der ryger og så dem, som angiver, at det er ok, at unge under 16 år ryger. Dem der ryger, er markant mere enige i, at det er ok at ryge, når man er under 16 år – en holdning der muligvis skal retfærdiggøre eget forbrug.

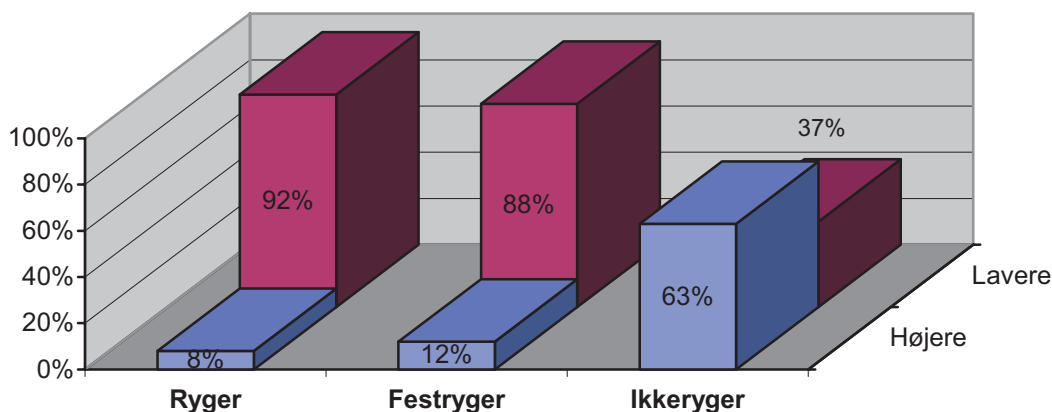
En anden faktor i ungdomslivet er alkohol. Der er tale om et rusmiddel, hvor særlig forældre bekymrer sig om deres sønner og døtres erfaringer. Det kan skyldes flere ting, men grundlæggende er der tale om en omsorg, og et ønske om, at de unge ikke kommer galt af sted. Alkohol er også et af de mest synlige tegn på den voksenstatus, som de unge efterstræber. Men hvordan oplever de unge selv mødet med alkohol og den festkultur, der typisk danner rammen om de erfaringer, de gør sig med øl, vin og spiritus?

I spørgeskemaundersøgelsen, har vi koncentreret os om at få de unge til at tage stilling til, hvorvidt de er enige eller uenige i følgende udsagn, der knytter sig til alkohol:

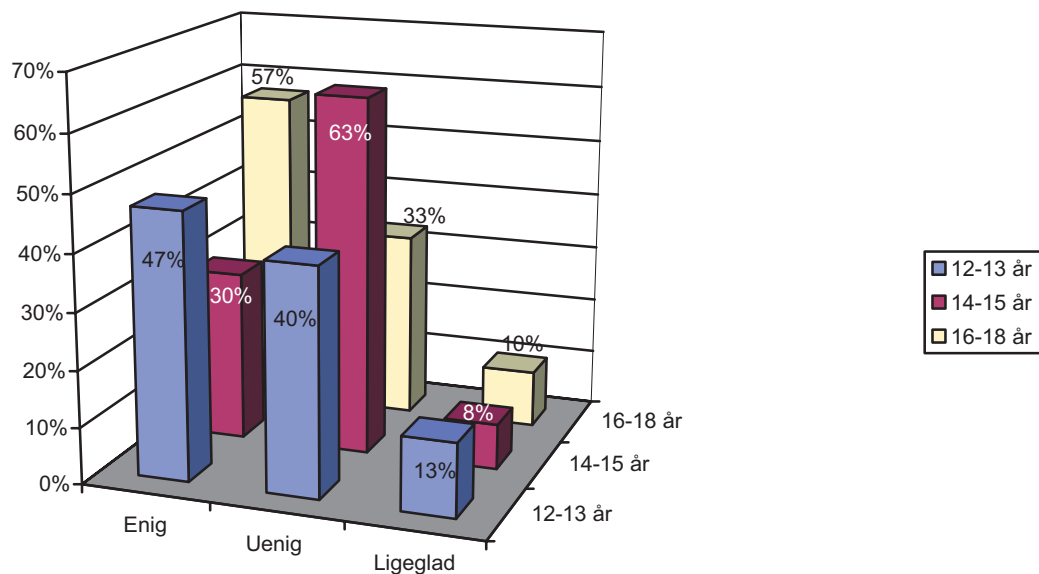
Hvad er din holdning til alkohol? Er du enig eller uenig i følgende:

- A Man kan godt have det sjovt til fest uden alkohol
- B Det er ok, at unge under 16 år drikker alkohol
- C Man skal være fuld til fester
- D Det er sejt at kunne drikke meget
- E Det skal være tilladt at drikke til fester i klubben

Her viser det sig, at de fleste giver udtryk for, at have et fornuftigt forhold til alkohol. Der er ikke noget, der peger på, at alkohol spiller den store rolle for, hvordan deres sociale liv i øvrigt udspiller sig, f.eks. som et kriterium for at deltage fuldstændigt

Figur 19. Relationen mellem rygning og hvorvidt de unge synes, at alderen for at købe cigaretter skal være højere eller lavere. N=548

Figur 20. Det er ok man skal være 16 år for at købe alkohol. N = 965

til fester. Blandt de 83 pct. som er enige i, at man godt kan have det sjovt til fest uden alkohol, føler 88 pct. sig altid eller oftest som en del af fællesskabet. Nogenlunde samme mønster viser sig i de unges melding på udsagnet om, at man skal være fuld til fester. Her er 89 pct. af pigerne og 77 pct. af drengene uenige. Disse udsagn tegner et billede af en stor gruppe unge, for hvem alkohol ikke er det centrale element i deres færden i festkulturen.

I det samlede billede fortæller over 90 pct. af de unge, at de altid eller ofte befinder sig godt, når de er til fest – ligeligt fordelt mellem aldersgrupperne. Interviewene med de unge viser, at karakteren af de fester, man går til, når man er 12-13 år, adskiller sig fra de fester, de 17-18-årige refererer til. De helt unge tager typisk afstand fra alkohol, der slet ikke er noget de opsøger primære erfaringer med. Det kan handle om, at de har oplevet en ældre søskende beruset. For en flok piger fra en fritidsklub handler det om en negativ forventning. De var meget optagede af den svenske spillefilm *Ketchup-effekten*, hvor en ung pige kommer ud for alskens ulykker i forbindelse med, at hun har drukket sig fuld:

Alkohol - nej tak!

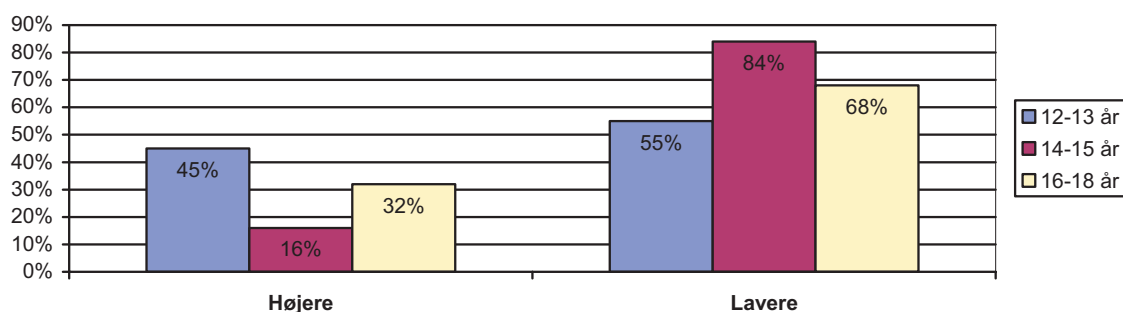
Vi har set sådan en ungdomsfilm om, hvordan det er. Det holder mig bare væk. Det gik bare helt galt!
Charlotte 13 år

Det generelle indtryk fra samtalerne med de helt unge er, at det heller ikke er så almindeligt, at de går til fest, hvor man typisk ville blive præsenteret for alkohol. Resultatet fra spørgeskemaundersøgelsen rummer naturligvis også det forhold, at lidt over 16 pct. af deltagerne er mellem 16 og 18 år, og dermed tilhører en aldersgruppe, der rent faktisk må købe alkohol. Dog skiller drengene i aldersgruppen fra 14-18 år sig ud: Knap 1/3 er uenige i, at man kan have det sjovt til fest uden alkohol. 27 pct. erklærer sig enige i, at man skal være fuld til fester og 30 pct. synes, det er sejt at kunne drikke meget.

I spørgsmålet om, hvorvidt det er ok at man skal være 16 år for at købe alkohol, er 41 pct. enige, 49 pct. uenige og 10 pct. ligeglade. Blandt dem som stiller sig uenige i forhold til lovgivningen, er der tydelig sammenhæng mellem alder og holdning blandt de 14-15-årige, hvor 63 pct. stiller sig uenige og blandt disse mener 84 pct., at alderen bør sættes ned.

Med alderen bliver alkohol et tema, der fylder mere i de unges bevidsthed. Oplevelsen af indflydelse på, hvornår de unge må drikke alkohol, stiger med alderen. 24 pct. af de 12-13-årige svarer i høj grad, mod 78 pct. blandt de 16-18-årige. Vi har ikke undersøgt, hvorvidt de 24 pct. i den yngste gruppe bruger deres indflydelse til at vælge alkoholen til eller fra. Sammenholdt med, at de færreste forbinder festkulturen med alkohol, er der dog meget, der taler for, at de helt unge bruger deres indflydelse til at vælge alkoholen fra. Med de ældre tegner der

Figur 21. Skal alderen for at købe alkohol være højere eller lavere? N = 932.

sig et billede af, at erfaringerne med festkulturen og alkoholen er mere udbredt, men også meget forskellige. F.eks. som her hos en gruppe unge, der er medlemmer i den samme ungdomsklub:

Unge erfaringer med alkohol

Interviewer: Synes I, at I drikker meget?

Sille 20 år: Jeg drikker ikke så meget efter, at jeg har fået bil, men fra 7. og så op til 1. HF, der drak jeg meget. Og så efter jeg fik kørekort, så er jeg så den der hellere vil køre og så have det sjovt og så ikke have tømmermænd næste dag. Så jeg drikker ikke så meget.

Tina 17 år: Jeg har aldrig drukket så meget. Min far har været alkoholiker, så jeg har holdt mig langt væk fra det der, sådan.

Samuel 17 år: I 10.klasse, der var det slemt og specielt under sommerferien, der drak vi. Tre-fire bajere på en aften, det kunne også hurtigt ryge ned, selvom det var en hverdagsaften.

Delia 16 år: Jeg har drukket mere, der da jeg gik i 9. klasse. Det var i weekenderne. Jeg vil sige jeg drikker ikke særlig meget i hverdagene. De to sidste weekender, der har jeg ikke været i byen. Når jeg så endelig kommer i byen, så skal der også drikkes.

Tobias 17 år: Jeg er begyndt at drikke mere nu end jeg har gjort førhen. Men det var fordi førhen, der var der mine forældre, dem viste jeg sådan lidt respekt over for. Der gik jeg ikke så meget i byen og jo, jeg ville sgu' heller ikke rigtig i byen alligevel. Men nu, når jeg er begyndt på Handelsskolen, så går jeg virkelig til flasken.

At dømme efter de ældre unges forskellige udsagn, er alkohol ikke et entydigt tema, hvor de trapper op, jo ældre de bliver. For nogle gælder det, at den bliver en integreret del af at være på en ungdomsuddannelse, hvor andre er blevet

mætte, mens de endnu gik i folkeskolen. En helt tredje mulighed er, at alkoholen har været en negativ erfaring fra de voksne, hvorfor den er alt andet end attraktiv at gøre sig primære erfaringer med, som det er tilfældet for Tina. De er også enige om, at de sagtens kan deltage i fester og have det sjovt, uden at drikke. Sammenholdt med svarene fra spørgeskemaundersøgelsen, tegner der sig et billede af, at de unge formår at håndtere og har det godt med at være en del af det rum og den kultur, der knytter sig til fester og alkohol.

4.2 Risiko og tryghed – og usikre forældre

Overgangen fra barndom til voksenliv handler også om at blive i stand til at tage vare på sig selv. Det har mange dimensioner. Vi har tidligere nævnt kost, motion, alkohol og cigaretter, som temaer i de unges hverdagsliv. Men verden er større end det, og det tilhører ungdomslivet at indtage denne verden, og på baggrund af både primære og sekundære erfaringer tage stilling til dette og hint. Er det f.eks. farligt at færdes ude efter kl. 21?

Man hører så meget...

Der kommer min mor altid med alle mulige ting: 'Når man er til møde alle mulige steder, så hører man også om alle mulige børn på din alder!'

Dorthe 12 år

Der er en pige i vores parallelklasse, hvis mor har sådan noget med: 'Du må ikke være ude til efter kl. 21, for så bliver du voldtaget!' Det er ikke så godt at sige til ens barn. Min mor er omvendt: 'Der sker ikke noget Charlotte, du kan sagtens cykle, der sker ikke noget!'

Charlotte 13 år

De unge oplever ofte, at forældrene er i tvivl om, hvordan de skal støtte deres sønner og døtre i denne proces. En 13-årig fortæller: *Min mor ved ikke hvordan hun skal gribe det an.* På den ene side hører forældrene så meget. På den anden side er der også en pointe i, at give de unge en oplevelse af at kunne færdes trygt. Dertil kommer, at de unge er ganske dygtige til at forhandle sig frem til et frirum, f.eks. ved at spørge den ene forælder frem for den anden.

De unge ved, at de er i en proces, hvor de erobrer nyt land, og de er også bevidste om forældrenes bekymring. Samtidig besidder de nogle andre egenskaber, der også i særlig grad forbindes med det at være ung, nemlig nysgerrighed og gå-på-mod. Disse betyder, at erobringen ikke entydigt fremstår som risikofyldt, men også er en integreret og udfordrende del af deres hverdagsliv (se citatboks "Tillid").

De unge er opmærksomme. Både på den verden, der skal erobres, og de tilbud, der skal prøves af. Men også på, hvorvidt deres forældre er bekymrede og ofte også, hvor bekymringen stammer fra. Denne bekymring betyder, at de unge og deres forældre i ligeså høj grad må arbejde for at opbygge et tillidsforhold.

Pigerne, der fortæller om forældrenes bekymringer er henholdsvis 12 og 13 år, og tilhører undersøgelsens helt unge gruppe. Det er også dem, der er mest optagede af, hvordan deres forældre forholder sig til deres færden i det offentlige rum. Bliver de lidt ældre, udviser forældrene også mere tillid, men hertil kommer også en forventning til den unge om selv at tage ansvar, som citatet om at få og håndtere ansvar også antyder.

Rico skal ikke længere være hjemme på et bestemt tidspunkt. Til gengæld skal han selv tage ansvaret for at komme ud af sengen om morgenen. Tilsvarende fortæller Tobias, der også er 17 år, at han drikker mere alkohol nu end tidligere. Han har taget hul på et nyt hverdagsliv, som elev på handelskolen. Denne overgang betyder også, at han ændrer sine sociale mønstre, og festkulturen bliver en forlængelse af den ungdomskultur, der findes på uddannelsesinstitutionen. Interessant er det at erobringen af eget ansvar kan give sig til udtryk på meget forskellige måder. For Rico er det voksenlivets krav til at håndtere senge- og mødetider, han nu selv skal lære at tage ansvar for. Omvendt er det for Tobias ungdomslivets frirum for voksenindflydelse, der folder sig ud. De har dog det tilfælles, at de begge forklarer deres erobring af autonomi i relation til deres forældre. Erobringen af frirum handler både om privatsfæren, og muligheden for at udvikle en fortrolighed med sine venner, hvilket kan være på bekostning af forældrenes rolle som sparringspartner. Samtidig handler det om at måtte færdes på egen hånd, jf. Dorthe og Charlottes udsagn øverst i dette afsnit.

Forældres bekymringer

Interviewer: Kan I godt forstå at jeres forældre er bekymrede for jer?

Dorthe: Ja, ja, ja. sagtens.

Sarah: Mine forældre er ikke specielt bekymrede. Jeg tror min mor er lidt ligeglad, bare jeg kommer hjem

Heidi: Jeg tror, de stoler meget på dig.

Dorthe: Mine forældre de... jeg synes i hvert fald selv jeg må ret meget. Jeg synes selv, jeg må være lige så længe ude som de andre.

Heidi: Altså, min mor hun har sådan noget med jeg skal også være hjemme kl. 21.00, men jeg har jo stadigvæk mulighed for at være ude om aftenen, i forhold til Amalie.

Dorthe 12 år, Sarah og Heidi 13 år

Tillid

De må bare tro på os, også fordi de hører så mange rygter om teenagere og hvordan de er: 'Man kan i hvert fald ikke stole på sine børn, der er teenagere!'

Charlotte 13 år

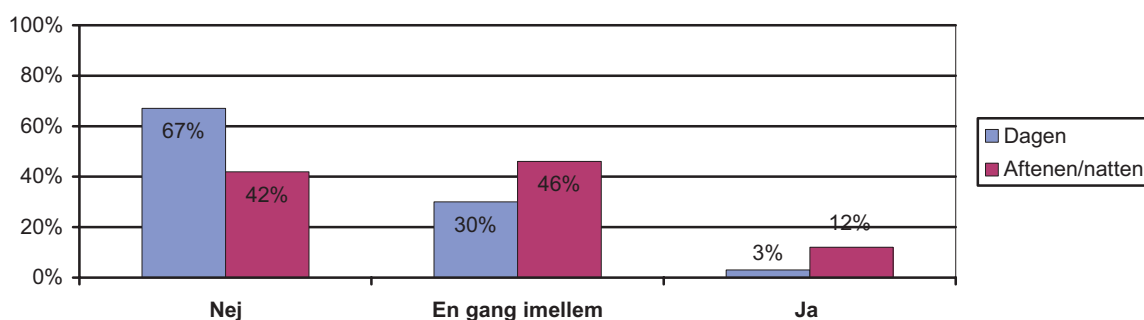
Om at få og håndtere ansvar

Jeg synes, det er meget godt, at forældrene de lægger presset over på en selv, så man lærer det allerede fra ung af. I stedet for at man først skal til at lære det, når man flytter hjemmefra. Og så er det, at det begynder at være svært jo, at man altid har været vant til, at ens forældre fik en op og fik en af sted, og gjort klar og fik pakket sine ting. Det er meget godt, at de lægger ansvaret over på de unge i stedet for.

Rico 17 år

Førhen, der viste jeg lidt mere respekt for mine forældre, der gik jeg ikke så meget i byen og jo, jeg ville sgu' heller ikke rigtig i byen alligevel og sådan, men nu, når jeg er begyndt på Handelskolen, så går jeg virkelig til flasken.

Tobias 17 år

Figur 22. Når du færdes ude om dagen/aftenen/natten er du så bange for at blive overfaldet, voldtaget og/eller få ubehagelige seksuelle tilbud? N = 919 (dagen)/ N=932 (natten).

Autonomien er helt central, og med afsæt i de unges dialog om forældrenes bekymringer har vi undersøgt, hvordan de unge har det med at tage ind til byen alene, at cykle til og fra skole, eller gå hjem fra klubben uden at være ledsaget af voksne. Vi har bedt de unge vurdere følgende:

Når du færdes ude om dagen, er du så bange for:

- A At blive overfaldet
- B At blive voldtaget
- C At få ubehagelige seksuelle tilbud

Når du færdes ude om aftenen/natten, er du så bange for:

- A At blive overfaldet
- B At blive voldtaget
- C At få ubehagelige seksuelle tilbud

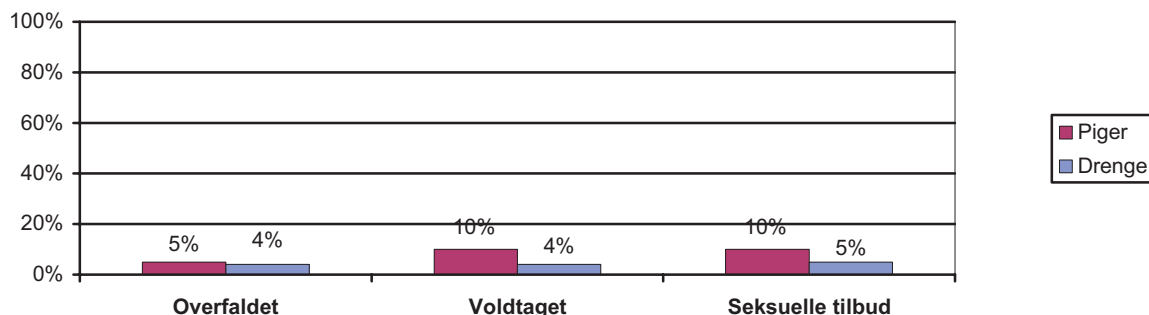
Figur 22 viser, hvor mange, der er bange for at blive overfaldet, voldtaget og/eller få ubehagelige seksuelle tilbud uanset tidspunktet på dagen. Figur 23 viser samme fordeling, når man færdes om dagen, og figur 24 viser fordelingen, når man færdes ude om natten.

Indenfor disse kategorier, har de unge haft mulighed for at svare *nej*, *engang imellem* eller *ja*, og det samlede billede præsenteres i det følgende.

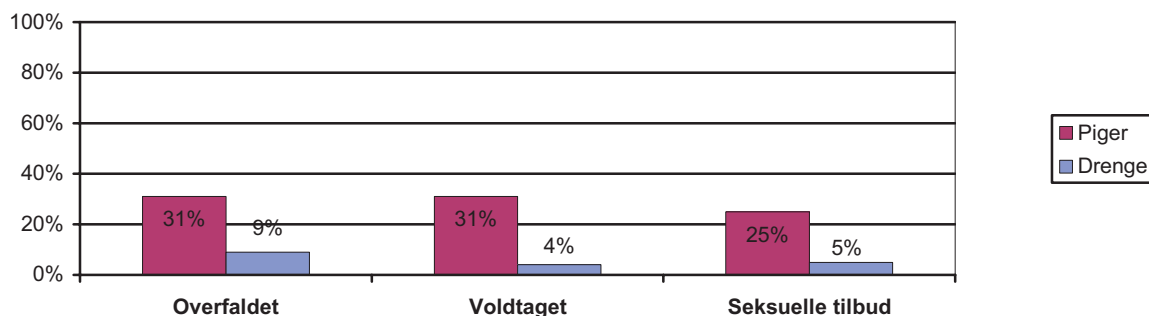
Flertallet (67 pct.) af de unge melder, at de aldrig er bange for seksuelle eller voldelige konfrontationer, når de færdes ude om dagen. Knap halvdelen (42 pct.) giver udtryk for, at de aldrig er bange for seksuelle eller voldelige konfrontationer, når de færdes ude om aftenen/natten. 30 pct. er engang imellem utrygge om dagen, mod 46 pct. om aftenen/natten. Kun 3 pct. af de unge - 23 personer - svarer konsekvent *ja* på, at de er bange for de tre typer krænkelse, når de færdes ude om dagen. Tallet stiger til 12 pct. når vi stiller de samme spørgsmål til oplevelsen om aftenen/natten.

Når vi kigger på den gruppe, der svarer konsekvent *ja*, er der markant forskel på drengenes og pigernes bekymring for krænkelse, både i dag og i aften-timerne.

I dagtimerne er 4 pct. af drengene bange for at blive overfaldet, og 5 pct. er bange for at få ubehagelige seksuelle tilbud. Blandt drengene har kun

Figur 23. Når du færdes ude om dagen er du så bange for at blive ... N = 940 (overfaldet)/N=932 (voldtaget)/ N=936 (seksuelle tilbud).

Figur 24. Når du færdes ude om natten er du så bange for at blive ... N = 932 (overfaldet)/N=941 (voldtaget)/N=939 (seksuelle tilbud).

4 pct. svarede at de er bange for at blive voldtaget i dagtimerne. Her svarer 10 pct. af pigerne at de om dagen er bange for at blive voldtaget, og 10 pct. er bange for at få ubehagelige seksuelle tilbud. Blandt pigerne har kun 5 pct. svarede at de er bange for overfald i dagtimerne. Om aftenen/natten er 9 pct. af drengene bange for at blive overfaldet, og 5 pct. er bange for at få ubehagelige seksuelle tilbud. I spørgsmålet om voldtægt, svarer 4 pct. af drengene at de er bange, når der færdes ude om aftenen/ natten. Her svarer 31 pct. af pigerne at de om aftenen/natten er bange for at blive voldtaget, og 25 pct. er bange for at få ubehagelige seksuelle tilbud. Blandt pigerne har 31 pct. svarede, at de er bange for overfald i aften/nattetimerne.

Ikke overraskende er de unge generelt mest trygge om dagen, og utryghed knytter sig til aften og nat-tetimerne, hvor det er mørkt og mange steder øde. Oplevelsen af at være utryg, kan handle om flere ting. Det kan i udgangspunktet afspejle, at man selv eller nogen man kender, har negative erfaringer med at færdes alene, uden voksne. Derfor har vi kigget på, i hvilket omfang de mest trygge og de mindst trygge har primære erfaringer overfald, voldtægt og ubehagelige seksuelle tilbud, med en forventning om, at de disse kan forklare, hvordan de oplever at færdes ude. Vi har at gøre med meget små tal, hvorfor det ikke giver mening at referere til procenter. Dog viser det sig at flere trygge unge end de utrygge har oplevet at blive overfaldet. Det samme gør sig gældende for de ubehagelige seksuelle tilbud. Her kan vi altså ikke entydigt sætte de

primære erfaringer i forbindelse med oplevelsen af tryghed. Det som kan siges er, at vurderingen af hvad der kendetegner overfald eller ubehagelige seksuelle tilbud, er subjektiv, hvor definitionen på en voldtægt er klar. I denne kategori viser tallene også, at én person blandt de tryggeste og otte personer blandt de utryggeste har primærerfaringer med denne type overgreb.

I det store billede er der umiddelbart mange unge, der gør sig tanker om risici forbundet med at færdes i det offentlige rum, hvilket viser en anden side af erobringen af frirum, der jo typisk er forbundet med noget positivt. På den anden side har de både forældre og et tæt pakket mediebillede, der kan oplyse om de potentielle farer, der lurar. Det giver dialogen om frirum en ny dimension, der handler om fornuft og evnen til at tage vare på sig selv, hvilket også er en kompetence, de unge skal tilegne sig. I dette lys er tallene måske knap så overraskende endda. Særlig taget i betragtning, at kun henholdsvis 3 pct. (dag) og 12 pct. (nat) svarer konsekvent ja på de tre spørgsmål.

Alt taget i betragtning tegner der sig et billede af, at de unge er trygge, når de færdes ude alene. Dette med de forbehold der må være, som handler om opmærksomheden på potentielle farer på den ene side, og så tilegnelsen af et nyt ansvars- og kompetenceområde på den anden.

4.3 Den kompetente unge

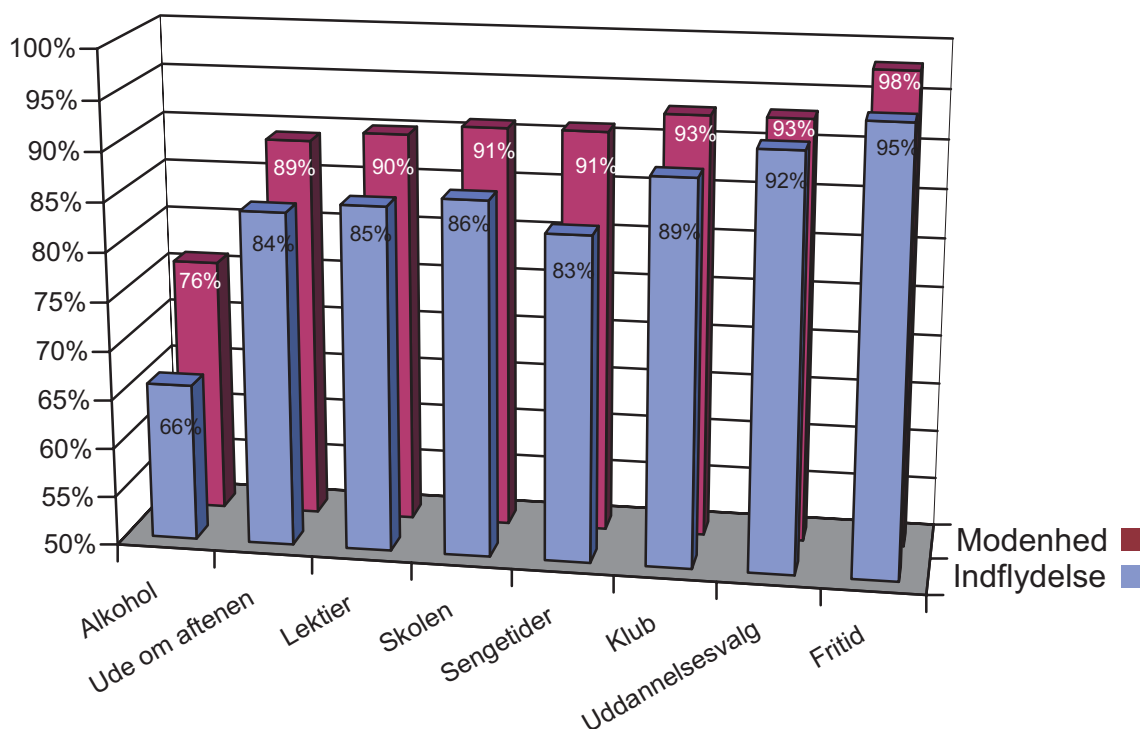
Det liv de unge hidtil har levet, har båret præg af, at forældrene har taget ansvaret for, at deres hverdagsliv hang sammen. Børn kommer ud af sengen og i skole om morgenen, fordi der er nogle voksne, der sørger for, at det sker. Det samme gælder for fritidslivet, hvor forældrene minder om lektier, samt henter & bringer fra fritidsaktiviteter, hepper ved sportsstævner og ikke mindst sørger de for, at børnene får den næring og søvn, der skal til, for at kunne fungere i en hverdag.

Ungdomsfasen handler på mange måder om at indtage livet, og gøre krav på retten til selv at træffe beslutninger af større og mindre karakter, og i forlængelse heraf også tage ansvar for og vare på sig selv. Den er et forstadium til voksenlivet, hvor de unge skal finde fodfæste og ikke mindst tillid til, at de kan selv. I dette perspektiv er ungdomslivet et rum for kompetenceudvikling. Det gælder som belyst i denne undersøgelse i forhold til deres deltagelse i fritidslivet, deres evne til og behov for at indgå sociale relationer, deres forhold til kroppen og her også deres erfaringer med og holdninger til

cigaretter og alkohol. Senest har vi belyst, hvordan de unge oplever at indtage det offentlige rum på egen hånd. På den måde har vi med både statistisk afsæt og de unges egne fortællinger tilnærmet os en forståelse af, hvordan de unge selv oplever at befinde sig i mellem barndom og voksenliv, ud fra de erfaringer de har gjort sig.

Vi har samtidig stillet de unge nogle spørgsmål til en række kompetenceområder. Her har vi interesseret os for de unges oplevelse af indflydelse i hverdagen, ligesom vi har bedt dem vurdere deres modenhed til at træffe beslutninger selv. Vi har også undersøgt de unges holdninger til de formelle rettigheder og pligter, de tildeles i takt med, at de bevæger sig i retning af voksenlivet. Resultatet kan aflæses i figur 25.

I hverdagen er oplevelsen af indflydelse på og vurderingen af modenhed til at bestemme over fritidslivet topscorer. Der er et tydeligt sammenfald mellem oplevelsen af indflydelse på den ene side og modenhed på den anden. Næsten alle (95 pct.)

Figur 25. Oplever du at du har indflydelse på ... Oplever du, at du er moden nok til at bestemme ... N = 919. Pink viser modenhed og blå indflydelse.

svarer i *høj grad* eller i *nogen grad*. Samtidig er det her, hvor de unge svarer med størst overbevisning – markant flere svarer i *høj grad* (76 pct.) end i *nogen grad* (19 pct.).

På 2. og 3. pladsen kommer uddannelsesvalget og klubben. 92 pct. oplever, de har indflydelse på uddannelsesvalget og 93 pct. vurderer, at de er modne til at varetage indflydelsen. 89 pct. oplever, de har indflydelse i klubben og 93 pct. oplever, de er modne til at varetage indflydelsen.

Dernæst følger spørgsmålene om lektier, komme hjem-tider og sengetider. De ligger alle på 90 pct. eller lige under i både oplevelsen af indflydelse og vurderingen af modenhed til at bestemme.

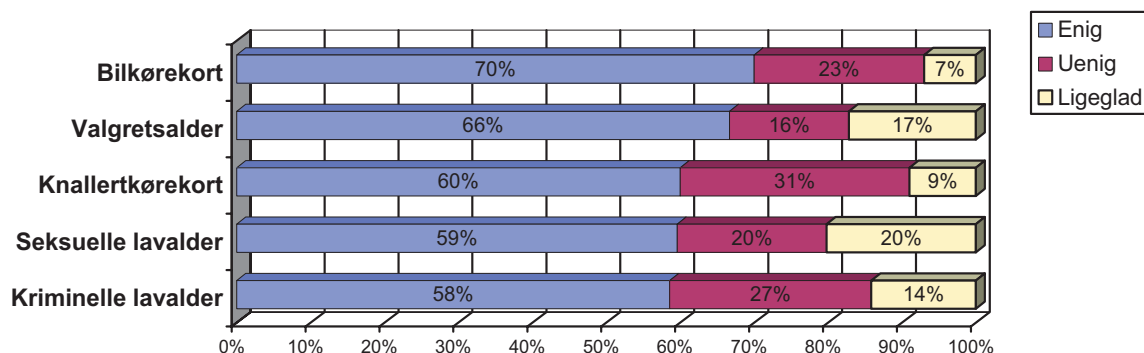
Vi kan konkludere, at de unges oplevelse af indflydelse på forskellige elementer af hverdagslivet stemmer overens med, hvad de oplever at kunne tage ansvar for. De tildeles gradvist flere kompetencer jo ældre, de bliver, og de føler samtidig, at de er i stand til at varetage disse.

Vi bliver ikke voksne fra dag til anden. På samme måde er der også forskellige fødselsdage i ungdomslivet, der markerer, at den unge nu er ét skridt nærmere den formelle voksenstatus. Mest skelsættende er, når de som 18-årige bliver myndige. Det får forskellige konsekvenser, bl.a. tildeles vi den demokratiske ret til at stemme ved kommunal-, folketings- og EU-valg. De seneste par år har valgretsaldere været på den politiske dagsorden, og diskussionen går på, hvorvidt den skal sænkes til 16 år. Blandt de unge i denne undersøgelse er kun 16 pct. utilfredse med den aktuelle valgretsaldere på 18 år. Blandt disse er der til gengæld et flertal på 2/3, der ønsker, den skal sættes ned.

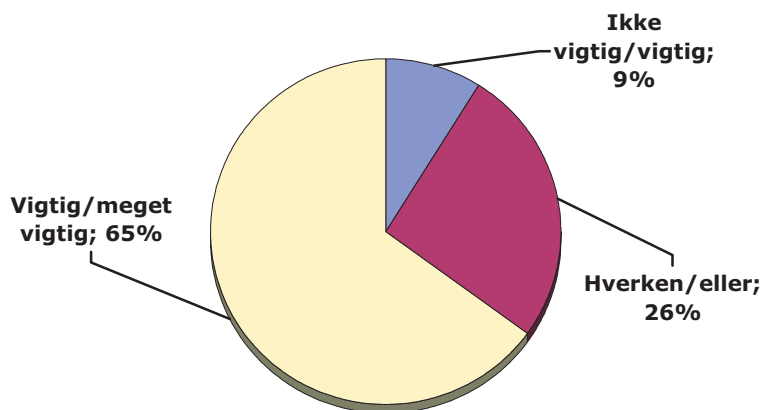
Tendensen, hvor flertallet af de unge er tilfredse med de formelle retningslinier – seksuel lavalder, kriminel lavalder, kørekort til henholdsvis bil og knallert – er tydelig. Mellem 20 og 27 pct. stiller sig uenige i de nævnte spørgsmål. På den baggrund stemmer normen langt hen ad vejen overens med de realiteter, der danner rammen om det samfund, de unge gradvist tager større del i. Blandt de drenge og piger, *der er uenige* i, at den seksuelle lavalder er 15 år, er der et ønske om, at den bør sænkes. Det interessante i denne sammenhæng er, at gennemsnitsalderen for den seksuelle debut er ca. 17 år, og der har den ligget i en årrække. I dette lys kan det være et udtryk for, at de unge oplever, at de er i stand til at håndtere deres seksualitet, og selv vil bestemme, om de er modne nok til at have sex. Det kan også afspejle, at de unge oplever sex som en del af deres fysiske og psykiske modningsproces, hvor parathed er et centralt og individuelt begreb, som man ikke kan lovgive om.

Når det handler om henholdsvis knallert og bil, er der også et flertal på 70 pct. *blandt de uenige*, der mener, at alderen for at kunne tilegne sig kørekort til disse bør sættes ned. Som det eneste punkt, hvor de unge mener, at den formelle alder er sat for lavt, er den kriminelle lavalder. Her mener 56 pct. *af de uenige*, at den bør sættes ned.

Et flertal af de unge befinder sig godt med, at der er en lovgivning, der sætter dagsordenen for, hvornår de kan tage ansvar for forskellige områder i livet. Der er dog en tendens til, at unge stiller sig uenige og kræver retten til selv at bestemme, men når det handler om at stå til ansvar for eventuelle fejltagelser, er de anderledes tilbageholdende.

Figur 26. De unges svar på, hvorvidt de er enige, uenige i eller ligeglade med, at den seksuelle lavalder er 15 år, at den kriminelle lavalder er 15 år, at valgretsaldere er 18 år, at man skal være 18 år for at tage kørekort samt være 16 år for at køre knallert N = 965.

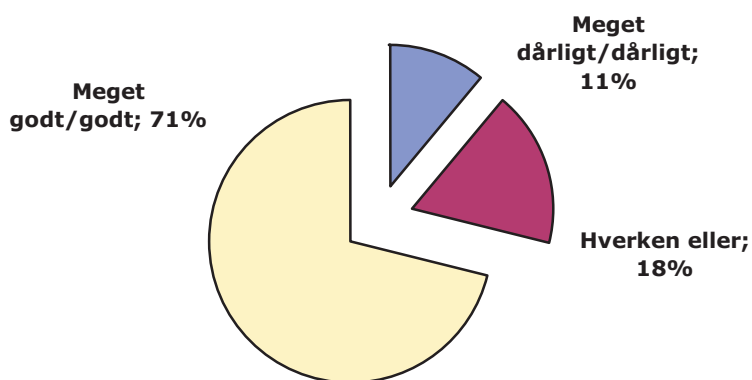

Figur 27. Hvor vigtig føler du, at du er som person? N = 973.

I dialogen om ungdomsliv, trivsel og velvære er det også interessant at undersøge, nogle af de mere overordnede forhold, der knytter sig til oplevelsen af, hvordan livet tager sig ud. Vi har på den baggrund bedt de unge vurdere, hvor vigtig de føler, at de er som person og hvordan de synes, at deres liv er lige nu. Begge dele er blevet vurderet på en skala fra 1-5, hvor 1 er ikke vigtig/meget dårligt og 5 er meget vigtig/meget godt.

Et flertal af de unge føler sig vigtige som personer (65 pct.), og endnu flere vurderer, at de aktuelt har et godt liv (71 pct.). Dog er der 11 pct. unge, der har sat deres kryds ved 1 eller 2, som repræsenterer dårligt eller meget dårligt. Det er en relativt stor gruppe, der klart melder ud, at de ikke har så meget

at glæde sig over, og at de mere eller mindre føler sig betydningsløse. Der er tilsvarende omkring 1/5, der har valgt at svare 3 – *hverken eller*. Som illustreret igennem hele rapporten, så er de unge i det store hele ganske tilfredse med dem selv og det meste af det, der rør sig i deres liv, men det er ikke entydigt lykkeligt at være ung. De møder hele tiden nye udfordringer, som de typisk går til med oprejst pande, men de får også nogle knubs undervejs, ligesom det ikke er alle forventninger til ungdomslivet, der indfries. Med den øgede frihed følger nemlig et ansvar, som ikke altid er så ligetil at løfte.

Figur 28. Hvordan synes du, dit liv er lige nu? N = 973.

4.4. Afrunding – Trivsel og velvære

De unge har det generelt godt. De trives og er i store træk godt tilfredse med deres tilværelse. Dog er der ét område, hvor de unge markerer sig negativt, og det er i opfattelsen af deres krop. 71 pct. giver udtryk for at være utilfredse med deres vægt, hvilket ligger langt over de tal, som undersøgelser af reelle vægtproblemer blandt danske unge, viser. Det kan på den ene side afspejle en øget fokus i det offentlige rum på unges kost- og motionsvaner, ligesom den stadige eksponering af menneskekroppen i billedmedierne er med til at sætte en standard for nogle idealer, som de unge gerne vil, men ikke kan leve op til. I dialogen om større bryster, bredere skuldre eller hvad de unge efterlyser, men ikke har, så er drømmenes fællesnævner, at det langt hen ad vejen er uden for de unges magt at ændre på det, der er dem genetisk overleveret. Men verden omkring dem fortæller historien om, at de *kan* vælge, de *skal* vælge, og når kroppen så føles forkert, og ikke ligner reklamernes retoucherede ikoner, kan de ikke andet end at konstatere, at der er for meget af det ene og for lidt af det andet.

Cigaretter og alkohol er noget vi forbinder med voksenlivet. Derfor er det også noget, som de unge opsøger og afprøver, når de sætter af fra barndommen med kurs mod en hverdag som voksen. Rusmidlerne kender de typisk fra deres forældre, for hvem de er noget ganske særligt; de er forbundet med afslapning og hygge, og for alkoholens vedkommende i høj grad også fest og glæde. Signalværdien er altså positiv. Erfaringerne med både cigaretter og alkohol bliver mere udbredte jo ældre de unge er, og forbruget er forankret i noget socialt. Forholdet til alkohol er meget forskelligt. De 12-13-årige tager typisk helt afstand. De lidt ældre tager alkoholen til sig f.eks. mens de endnu går i folkeskolen, andre bliver introduceret til den, når de begynder på en ungdomsuddannelse. Forbruget beskrives typisk som periodisk. Der er tale om et år eller to, hvor alkohol fylder meget, hvorefter forbruget i både mængde og hyppighed aftager.

Forholdet mellem den unge og forældrene ændrer sig i takt med, at den unge øger kravet om frihed og ansvar. Det udfordrer begge parter, og i dialogen fremstår de unge bevidste om forældrenes

bekymring og årsagen til denne. Ikke desto mindre fortæller de unge, at de er trygge ved at tage vare på sig selv. Det afspejler både, at de ikke lader sig skræmme af forældrenes frygt for dette og hint, ligesom de viser sig både nysgerrige og kompetente til at færdes på egen hånd. Kun få er decideret utrygge ved at færdes alene, og da hyppigst i aften og nattetimerne. De unge ved godt, at de skal være opmærksomme – hvad enten det er i trafikken, på Internettet eller når de går hjem fra klubben om aftenen. Samtidig skal det understreges, at ansvaret for at tage vare på sig selv tildeles gradvist i en proces, hvor forældrene slækker og de unge trækker.

Det afspejles også i de unges vurdering af indflydelse på forskellige af hverdagslivets områder sammenholdt med oplevelsen af modenhed. Disse går hånd i hånd og øges i takt med alderen, og der er et tydeligt sammenfald mellem de unges formåen og tildelingen af ansvar på en lang række områder. Det fortæller også historien om, at forældrene i forhandlingssituationer tilsyneladende er i stand til at afkode deres sønner og døtres kompetencer. Denne balance ser vi også, når de unge forholder sig til nogle af de formelle retningslinier, som samfundet har opstillet for, hvordan vi skal begå os. Lovgivningen matcher tilsyneladende de unges behov for selvbestemmelse.

Overordnet betragtet føler de unge sig betydningsfulde, og de fleste vurderer, at deres liv er godt, hvilket bekræfter de unges reflekterede forhold til en livsfase, der byder på nogle helt unikke udfordringer.

Fodnoter:

¹ *Unge og fedme – om krop og forbrug i det danske velfærdssamfund*. Af Michael Andersen. Ungdomsforskning nr. 1 2005

² *Unge livsstil og dagligdag 2003* / Muldrapport nr. 3. Sundhedsstyrelsens Center for Forebyggelse og Kræftens Bekæmpelse

³ Kræftens Bekæmpelse: www.cancer.dk/tobak/tal+og+statistik/voksnes+rygevaner/index.asp

Kapitel 5 – Fremtid

De tre forudgående kapitler har tegnet et billede af, hvordan livet her og nu tager sig ud for de unge. I kapitlet om de unges hverdagsliv, har vi fået indblik i, hvordan de unge disponerer over den tid, hvor de ikke er i skole. I kapitlet om fællesskaber, var omdrejningspunktet de unges sociale relationer, til både de voksne i deres liv, og så til deres jævnaldrende. I kapitlet om de unges trivsel, satte vi fokus på de unges oplevelse af deres fysiske og psykiske velvære, ligesom deres oplevelse og tolkning af at befinde sig i spændingsfeltet mellem barndom og voksenliv, blev udfoldet.

Dette kapitel handler om de unges forhold til fremtiden. Fremtiden er et helt centralt tema, når vi taler om ungdom. I denne sammenhæng oplever de voksne ofte, at ungdomsgenerationen har det lettere, end de havde det, da de stod for at etablere sig med uddannelse, job og familie. Der er frit valg på alle hylder. Samtidig er der dog også nogle forventninger til de unge fra samfundets side om, at de kan handle og tilrettelægge livet på en bestemt måde. Det skal ses ud fra betragtningen om, at de unge er en ressource, hvis styrke er afhængig af, at de træffer nogle bestemte valg og handler på en bestemt måde. Dette perspektiv vil ikke blive behandlet særskilt. Optikken er fortsat de unges oplevelse af, hvad der her og nu fremstår som centralt i relation til **deres** fremtid. Hvordan håndterer de unge det frie valg? Hvis det altså findes.

I takt med at man bevæger sig ind i ungdomslivet øges mængden af både store og små beslutninger, som de unge skal træffe. Disse valg får – både her og nu og så på længere sigt – indflydelse på, hvordan den unges liv former sig og ikke mindst, hvilke muligheder der potentielt kan byde sig til og hvilke muligheder, der kan udelukkes.

Ligesom ungdomslivet, består voksenlivet af nogle forskellige sfærer. **Skolen** er typisk udskiftet med et **arbejde**, men **familien** og **vennerne** er fortsat omdrejningspunktet for det sociale liv. Derfor vil overgangen fra barn til voksen i vid udstrækning handle om valget af fag og dermed uddannelse. Tilsvarende er forestillingen og drømmen om, hvordan den sociale sfære kommer til at tage sig ud, når de unge tager hul på livet som voksne, et aktuelt tema, når vi beskæftiger os med unge og fremtid. Ungdomsfasen strækker sig over en længere årrække, varierende fra person til person. Der finder en omfattende personlig udvikling sted i denne periode. Bl.a. derfor er der også forskel på, den 12-åriges og så den 17-åriges forventninger til og oplevelser af voksenlivets betydning og form, for eksempel betinget af om den unge går i grundskolen eller har påbegyndt en ungdomsuddannelse. Det fortæller dog ikke noget om, hvor konkrete eller abstrakte, realistiske eller urealistiske, de unges forestillinger er, men det vil vi undersøge nærmere.

Det største problem eller udfordring i dit liv lige nu er ...

Skolen og tanken om, at jeg i en alder af 16 år skal bestemme, hvad jeg vil resten af mit liv.
Pige 16 år

5.1 Uddannelsesvalget

Når talen falder på fremtiden – både den nære og den fjerne – er der to temaer, der står helt centralt i de unges bevidsthed, hvad enten de er 12 eller 17 år: Uddannelse og familieliv. De forholder sig forskelligt til de to temaer, afhængig af, hvor de befinder sig i deres ungdomsliv, hvilket det følgende vil belyse. Samtidig er det de unges selvforståelse, vi ønsker at indfange, hvorfor den voksnes erfaringer og fornuft, vil vige pladsen for både de vildeste drømme, og den knugende usikkerhed og bekymringen for fremtiden.

Vi har spurgt de unge, om de oplever at have indflydelse på deres uddannelsesvalg, og i forlængelse heraf, hvorvidt de oplever at være modne nok, til at bestemme over uddannelsesvalget (figur 25). Det viser sig, at både oplevelsen af indflydelse og modenhed stiger, jo ældre de unge bliver. 59 pct. af de 12-13-årige svarer, at de i høj grad har indflydelse på og i høj grad er modne nok til at bestemme uddannelsesvalget. Hos de 16-18-årige svarer 84 pct., at de i høj grad oplever, at de har indflydelse på uddannelsesvalget. 92 pct. af pigerne og 81 pct. af drengene svarer, at de i høj grad føler sig modne nok til at bestemme deres uddannelsesvalg. Pigerne fremstår altså umiddelbart mere sikre end drengene, men hvis vi kigger på den samlede andel af positive tilkendegivelser – i høj grad og i nogen grad – udlignes tallene.

Uanset om de unge går i grundskolen, på en ungdomsuddannelse eller er i arbejde, så har de det tilfælles, at ingen endnu har en kompetencegivende uddannelse. Et andet lighedspunkt er en bevidsthed om værdien af en uddannelse i det store fremtidsperspektiv. De helt unge fortæller om en fremtid, hvor de har et godt job, hvilket de entydigt kæder sammen med det at have en uddannelse:

Det skal være ordentligt

Jeg vil virkelig starte fra starten af, og det er virkelig noget, jeg tænker meget på. Jeg vil have en ordentlig uddannelse, og så vil jeg tjene nogle gode penge. Og have et godt job.
Pia 14 år 8. kl.

Pia tænker meget på, at det er vigtigt, hun får en uddannelse. Det er nemlig vejen til et godt job, hvor hun kan tjene gode penge. Citatet stammer fra et interview, hvor hendes veninde har stillet spørgsmålene, og hun sætter hverken spørgsmålstegn ved Pias drøm, eller beder hende uddybe. Måske fordi selv hun identificerer sig med dette ønske for fremtiden. Måske er det fordi, der går mange år før, de befinder sig i dette voksenliv, hvorfor de ikke har nogen reelle forudsætninger for at udfolde svaret yderligere.

Bevidstheden om voksenlivet der venter, og så de tilhørende valg er til stede hos alle de unge, vi har talt med. Men de unges ønsker og drømme forandrer sig i takt med, at de bliver ældre. I lighed med, at Pia kun flygtigt har greb om billedet på sit fremtidige liv, afspejler udsagnene fra de yngste i gruppen en endnu større afstand, og at de fortsat befinder sig i en overgang mellem barndom og ungdom. Det sætter sine spor på de parametre, som de unge benytter sig af, når de skal fortælle om for eksempel uddannelsesvalg. Her er det Cecilie på 12 år, som går i 6. klasse, der fortæller:

Frisør eller advokat

Cecilie: Jeg regner med at blive en rigtig god målmand i håndbold, og jeg vil gerne blive advokat eller frisør.

Interviewer: Hvorfor det, hvorfor de to fag?

Cecilie: Fordi jeg godt kan lide at klippe hår, ikke bare sådan lige men også sådan...

Interviewer: Men hvad så med advokat? Fordi det er jo lidt anderledes ...

Cecilie: Jamen det er jo, fordi mine forældre har været skilt i tre år, og jeg har lært, hvordan man gør sådan noget. Og jeg syntes det var synd for dem med de problemer, de havde, og de fik jo hjælp, og så vil jeg jo gerne hjælpe andre børn, hvis deres forældre er ved at blive skilt.

Cecilie tager afsæt i de erfaringer, hun har gjort sig i sit nu 12 år lange liv. Håndbold er et tema. Hun vil rigtig gerne blive en god målmand. Det er uklart, om hun ser det som en karrierevej. Dernæst nævner hun fagene advokat og frisør. Cecilie kan godt lide at klippe hår, og interessen betyder, at hun godt kan forestille sig at gøre det til en levevej. Der hvor Cecilie udfolder sit svar, er i ønsket om at blive advokat. Det er også her, vi bliver bekræftede i, at de unges primære erfaringer og interesser spiller en afgørende rolle for, i hvilken retning, de orienterer sig fagligt. Cecilies forældre blev skilt for

tre år siden. Dengang fik de hjælp af en advokat, og den hjælp synes hun, bør tilkomme andre børn, der måtte befinde sig i en lignende situation. Det skal her indskydes, at de tre piger, der deltog i dette interview, alle havde fagkombinationen frisør/advokat, hvilket en af drengene opmærksomt gav følgende kommentar med på vejen: *For di de synes 'Forsvar' det er et godt program.*¹ Og der er ingen tvivl om, at Tv har indflydelse på de unges orientering i de uddannelsesmuligheder, der findes. Hvis faget så samtidig på en eller anden måde knytter an til de unges hverdagsliv, fremstår det som et muligt valg.

Når man er 12 år, er det forestillingen om sig selv i en konkret rolle, der optager én, hvorimod vejen dertil – studentereksamen og jurastudie – er langt mere abstrakt, og måske knap så vedkommende. Men som folkeskolens afgangseksamen rykker nærmere, følger også et krav om, at tage stilling til, hvilken ungdomsuddannelse, man skal vælge, og dermed også bevidstheden om karakterernes betydning:

Bekymringer for fremtiden

Jeg tænker over, hvis man nu ikke får det gennemsnit, man skal have for at komme ind på det gymnasium, hvad der så vil ske. For jeg vil meget gerne på gymnasium. Og det bliver et problem, hvis man ikke kan komme på det. Altså, der er nogen fra min klasse, de har allerede valgt fra, fordi de ikke har taget et 2. sprog. Der er sådan en to-tre stykker fra min klasse, der ikke har valgt tysk eller fransk, så de er sikret ikke at komme på gymnasium.

Markus 13 år 7. kl.

Markus er et år længere fremme i grundskolen end Cecilie. Men hans fremtidsplaner rækker ikke så langt ind i voksenalderen som Cecilies. Han er ikke så optaget af at vælge en kompetencegivende uddannelse. Det er den umiddelbare fremtid, han har sit fokus på. Marcus vil gerne på efterskole, og siden på gymnasiet. Grundskolen er i dag tilrettelagt således, at elevernes valg af fag, får konsekvenser for deres muligheder for at vælge ungdomsuddannelse. Som Markus rigtig nok fortæller, er det en forudsætning for at blive optaget på gymnasiet, at eleven i 6. klasse har valgt et 2. sprog. Det skaber en bevidsthed hos de unge på 12-13 år om, at deres til- eller fravalg får konsekvenser, for eksempel om de om to eller tre år ønsker at have adgang til en gymnasial uddannelse, som igen giver adgang til nogle bestemte kompetencegivende uddannelser. Der ligger altså nogle beslutninger, der kan få store konsekvenser for den unges fremtid på et tidspunkt i deres liv, hvor de lige er indtrådt i ungdomslivet. Markus fortælling rummer også en anden dimension – bekymringen for karaktererne.

Han har nemlig valgt et 2. sprog, da han rigtig gerne vil i gymnasiet, når han kommer hjem fra efterskole.

Der er ikke noget historisk nyt i, at ungdommen gør sig forestillinger om fremtiden. Men de valgprocesser – der bl.a. er integreret i grundskolen – gør, at disse unge i en tidlig alder afkræves svar og stillingtagen til forhold, der får konsekvenser, også langt ude i fremtiden. I takt med at valgene lægges ud til en stadig yngre gruppe, øges også deres bevidsthed om – og potentielt bekymringen for – at træffe de rigtige beslutninger.

Karrierestrategien er en fællesnævner blandt disse unge. Måden at forholde sig til de mange beslutninger varierer. Det er ikke alle, der bekymrer sig om de valg, de træffer.

Det dårlige knæ

Tobias: Nu skal jeg være speditør. Så kræver det bare, at jeg har en handelsskole. Jeg kunne lige så godt have taget HG, men hvis det nu alligevel ikke bliver speditør, så kan jeg gå hen og blive bankrådgiver, så jeg ligger mellem de to der, men jeg hælder mest til speditør.

Interviewer: Hvad er det med speditør, som du synes, der kunne være spændende?

Tobias: Det er et kontorarbejde. Jeg skal ikke have noget fysisk arbejde. Jeg har jo dårligt knæ.

Tobias er 17 år og går på handelsskolen. Der befinder han sig godt. Samtidig er han afklaret med, hvad han skal bagefter. Han skal være speditør, og hvis det ikke bliver til noget, har han bankrådgiveruddannelsen i baghånden. Forskellen på Tobias og så Cecilie og Marcus er, at han er i gang med en ungdomsuddannelse, hvilket har vist sig at være det rigtige valg for ham. Spørgsmålet omkring den kompetencegivende uddannelse er også afklaret, og fremstår realistisk bl.a. fordi han har en dobbeltstrategi. Dertil kommer, at han har dårligt knæ, hvilket betyder, at han skal vælge et fag, som ikke er fysisk krævende. Dette kan umiddelbart fremstå som en begrænsning i en verden, hvor de unge igen og igen får at vide, at de kan og skal vælge frit. Men for mange er fravalget, hvad enten det er en fysisk begrænsning eller måske karaktergennemsnittet, der udelukker en række uddannelser, en lettelse. Oftest er valget af uddannelse nemlig forbundet med oplevelsen af så uendeligt mange muligheder, at de unge ikke kan se skoven for bare træer. Det kan være en del af forklaringen på, hvorfor et stigende antal unge aldrig får en kompetencegivende uddannelse.²

Uddannelsesparadokset

Det er svært. Jeg har fundet ud af, at det er meget svært at finde ud af, hvad man vil. Jeg gider ikke stå og tage en lang uddannelse, hvis jeg så finder ud af, at jeg ikke vil være det. Så har jeg spildt de år på det! Jamen der er så mange valgmuligheder nu til dags, det er så bredt, så det ikke er til at vælge, plus skal du have adgangskravene til noget, så kræver det også noget andet.

Kristine, ufaglært 20 år

Kristine har svært ved, at sætte ord på, hvilken retning hun ønsker at gå. Af samme grund er hun ansat som ufaglært i det lokale supermarked. Det er ikke fordi Kristine synes, at uddannelse er ligegyldig. Tværtimod. På niveau med eksemplerne ovenfor, er hun helt på det rene med, at den rigtige uddannelse, er af afgørende betydning for hendes fremtid. Men hun oplever, at der på den ene side er så mange valgmuligheder. På den anden side stiller det frie valg krav til karakterer og eksaminer, og det viser sig at valget alligevel ikke er så frit. Overordnet betragtet oplever Kristine det ikke som befriende, at hendes formelle kompetencer kun kan løse billet til nogle og ikke alle uddannelser, hvilket sammenholdt med det problematiske frie valg, er et paradoks, mange unge bliver konfronteret med.

Der er så mange faktorer at tage højde for, og hvis Kristine nu går i gang med en uddannelse, som hun ikke har overvejet til mindste detalje, risikerer hun at bruge lang tid på noget, som af en eller anden grund viser sig at være forkert. Det er spild af tid. Strategien må derfor være at tage højde for så meget som muligt. Sådan er der rigtig mange unge, der har det, og alt i mens de tænker sig om, går tiden sin gang, og sandsynligheden for, at denne gruppe aldrig får en uddannelse, øges.

Den svære beslutning

Emma: Det er også svært, det er jo en kæmpe beslutning. Og det er sådan, altså det der uddannelses- og undervisningsagtig ting, vi har i skolen, det er ligesom, det tvinger en til at sige: 'Nå, men så de næste fem år vil jeg bruge på det og det!' Det er meget sådan: 'Nu skal du have en plan, for ellers går det galt!' Og det er bare lidt, nogen gange er det sgu svært. Det er jo en beslutning man tager.

Sanne: Vores skolevejleder kræver i hvert fald meget. For mig er det hende, der sidder og vælger hvad jeg vil være.
Emma 15 år og Sanne 14 år

For nogen bliver uddannelsesvalget nemmere med alderen. For andre er det en beslutning, der bliver skubbet foran. Og selvom vejledere overalt i uddannelsessystemet gør, hvad de kan for at støtte de unge, er det langt fra sikkert, at det kan afhjælpe tvivlen.

Med den samlede mængde muligheder og begrænsninger i valget af uddannelse tegner sig også et stigende behov blandt de unge for støtte og vejledning til at håndtere de mange beslutninger, de skal tage. De unge ovenfor er ingen undtagelse. Dog oplever de ikke, at skolens vejledningstilbud gør en forskel. Tværtimod taler Emma om at blive tvunget til at lægge planer, der rækker fem år frem i tiden, og argumentet hun er blevet præsenteret for i denne sammenhæng er, at ellers går det galt. Det indfrier ikke hendes behov for at skabe mening i valgprocessen. For veninden Sanne har vejledningen afstedkommet en oplevelse af, at det er vejlederen, der i sidste ende træffer beslutningen for hende. Det afspejler, at Sanne ikke selv er klar over, hvilken vej hun skal gå. Samtidig oplever hun, at vejlederen er krævende og den, der vælger for hende. Det er der nogen unge, der synes er befriende. Særlig hvis det er vennerne, en lærer, der kender dem godt eller en anden troværdig voksen, der sætter ord på, hvordan de oplever den unge og hendes kompetencer.³ Det fremstår dog ikke som om, at det er Sannes oplevelse. Ligesom Emma har hun nu en uddannelsesplan, men hendes oplevelse er fortsat, at fremtiden og valgene, der trænger sig på, er uoverskuelig.

Emma og Sanne repræsenterer sammen med en række andre drenge og piger unge, der står over for at skulle træffe et uddannelsesvalg. De har det tilfælles, at de gennem deres opvækst er blevet opfordret til at vælge frit og rigtigt for dem. Valget er subjektivt. De objektive vilkår og betingelser – karakterer, kompetencer, adgangsbegrænsninger og -krav – har været fraværende i fortællingen om overgangen fra barndom til voksenliv. Det er der nogen unge, som har nemt ved at håndtere, og andre oplever en massiv frustration og ensomhed i valgprocessen. Samtidig er Danmark et land, hvor uddannelse spiller en helt central rolle, hvilket også kan aflæses hos de unge. Det afspejles i deres selvforståelse, hvor deres fremtidige livsvilkår forbindes med de valg, de træffer allerede i grundskolen, og det er med til at understrege, hvor vigtigt det er at vælge rigtigt.

Til valget af uddannelse knytter sig også forestillingen om, hvordan voksenlivet generelt vil tage sig ud, og de unge er klar over, at økonomi på den ene side og rammerne for et familieliv på den anden, i vid udstrækning hænger sammen med det fag, de kommer til at beskæftige sig med.

Rune vil gerne være tømrer eller smed; en god en af slagsen. Samtidig har han al mulig grund til at tro, at han får etableret sig med en familie, og at økonomien er i orden. Man kan nemlig, hvad man vil. Denne melding hører til blandt de optimistiske. Rune har ikke problemer med at orientere sig, og danne billeder af fremtiden. Det skal nok gå alt sammen, og endda ganske godt. Omvendt er det en meget jordnær forestilling, han præsenterer, sammenlignet med nogle af de helt unge. Her er der flere, der byder ind med maleriske drømme om huse på varmere breddegrader, swimmingpool og for drengenes vedkommende også hurtige biler. Det kræver en betragtelig kapital, hvilket heller ikke synes at være en barriere i disse fortællinger, hvor Runes ønske om en økonomi, *der fungerer*, synes meget fantasifuldt.

5.2 Sociale relationer i voksenlivet

Sammen med uddannelse, udgør forestillingen om de sociale relationer i voksenlivet de centrale elementer i de unges forventninger til fremtiden. Som det også er blevet udfoldet i kapitel 3 – Fællesskaber - er både familie og venner vigtige for oplevelsen af et meningsfuldt hverdagsliv og i den nære fremtid måske mest vennerne (se citatboks: "Det vilde og det nære").

Sine er optaget af, at der i hendes fremtid er rigelig plads til at gå i byen og være sammen med veninderne. Det er drømmen om, hvordan hun skal omsætte den frihed, der venter lige om hjørnet. Hun skal feste og give den gas med veninderne, der samtidig er nogen, hun kan regne med. Hun efterlyser også stabilitet, som her repræsenteres ved et godt forhold til familien. Det er også en mulighed, at hun på sigt bevæger sig i retning af at etablere sit eget familieliv med en kæreste og måske kæledyr. Formuleringen af et voksenliv, der rummer elementer af det frie og uforpligtende, afspejler de unges behov for at udfolde deres nysgerrighed og gøre sig erfaringer i den verden, der åbner sig og byder sig til. En forudsætning for at denne mission kan lykkes er, at der er et stabilt bagland, der kan stille op, hvis den unge oplever, at friheden og verden bliver for stor.

Familien dukker op som tema hos de fleste unge, uanset både køn og alder. De er trykkesøgende og i en tid, hvor omfanget af beslutninger – der skal træffes – øges, er der et behov for stabilitet. Drømmene tegner et billede af en generation, som trods moderne familiestrukturer, søger det traditionelle og kernefamilien.

Afsnittet om de sociale relationer viser, at nogle unge har fantasifulde ønsker til fremtiden. I den an-

Optimisten

Jamen, jeg er rimelig optimistisk. Jeg tror på, at jeg får det job, jeg gerne vil have, fordi jeg ... man kan, hvad man vil! Er det ikke sådan, man siger? Det bliver ikke mekaniker. Tømrer måske. Eller smed. Og jeg bliver god til det, og jeg får også en kone, selvfølgelig gør jeg det, og vi får da også nogle børn. Og jeg kunne ikke se, hvorfor vi ikke skulle få en økonomi, der fungerede. Så sådan tror jeg, at det kommer til at se ud.
Rune 15 år

Det gode liv...

Bare have en god familie og gode venner
Anja 13 år

Jamen, det er at starte stille og roligt med en lejlighed inde i byen, og så få en kæreste og så bliver man gift og så... får man børn og hus... og så have en god karriere ved jobbet.
Rico 17 år

Det vilde og det nære

Bare bo sammen med en veninde eller sådan noget og bare fyre den af – gå i byen og bare have et godt liv, og et godt forhold til familien. Og snakke med dem, og have en masse dejlige veninder, der støtter én fuldt igennem og så selvfølgelig også en dejlig kæreste og måske kæledyr eller noget.
Sine 14 år

Fremtiden

Det er uden farlige sygdomme og alt sådan noget. Man skal kunne med mange, altså have det godt med mange mennesker.
Jane 14 år

Det er vel folk, der lever i kærlighed, har det godt, ikke går sultne i seng om natten eller om aftenen, og sover i en varm seng, og har det godt. Det er vel en god familie.
Niklas 16 år

den ende af skalaen, kommer de unge med ønsker af en langt mere ydmyg og socialt bevidst karakter (se citatboks: "Fremtiden").

De unge bekymrer sig. De bombarderes med indtryk fra en verden, hvor der hele tiden opstår nye internationale konflikter, hungersnød er et tilbagevendende problem og at dømme efter de unges svar på spørgsmålet *Det største problem eller udfordring i dit liv lige nu er ...* har ganske mange erfaring med både splittede familier og pårørende med livstruende sygdomme. Derfor er det nærliggende også at drømme om en fremtid, der er kendetegnet ved stabilitet.

5.3 Afrunding - Fremtid

Fremtiden og forestillinger herom er noget, der optager de unge. De fleste gør sig tanker om, hvilket arbejde de har, og hvordan deres privatliv vil se ud. Her tegner der sig to tendenser:

På den ene side drømmen, hvor de unge sætter ord på, hvordan deres voksenliv ideelt vil tage sig ud: De er alle positive og forventningsfulde. De unge drømmer store drømme, som for de yngste dog tilhører en fjern fremtid, hvorfor tankerne bag endnu ikke er så udfoldede. Nogle af de lidt ældre har en Plan B, for det tilfælde at Plan A går i vasken. Andre har fundet sig tilrette på en ungdomsuddannelse, og er i det hele taget meget trygge ved, at det nok skal gå dem godt, når de bliver voksne.

På den anden side er der historier, der afspejler bagsiden af uddannelsesvalget. De unge har en helt klar oplevelse af, at valget af fag betyder noget for, hvordan de i øvrigt vil klare sig, når de indtræder i voksenlivet, og står med ansvar for at forsøge sig selv og en eventuel familie. De yngste er ikke så bekymrede, måske fordi de ikke har sat sig ind i, hvad der skal til for, at de kan indfri deres drømme. Men fra 13-14 år øges bevidstheden om, at for eksempel de faglige valg, de træffer i folkeskolen, får konsekvenser for, hvilke ungdomsuddannelser de

kan vælge efter 9. eller 10. klasse, og det opleves som et pres.

Disse to tendenser fortæller, at de unge på den ene side er nysgerrige og entusiastiske. De glæder sig til at tage ansvar og selv skulle træffe beslutninger for deres liv. Men med den frihed voksenlivet repræsenterer, følger tilsvarende nogle krav. Disse krav vil de unge rigtig gerne honorere, men de befinder sig samtidig i en udviklingsproces, hvor de ikke i udgangspunktet besidder de nødvendige kompetencer. For hver dag, der går, styrkes deres forudsætninger for at træffe de rigtige beslutninger, netop i kraft af, at deres livserfaring øges.

Det ophæver dog ikke paradokset mellem oplevelsen af det frie valg på den ene side og begrænsninger på den anden. Det samme gør sig gældende for de unges ønske om at tage ansvar og så erfaringen og kompetencen til at omsætte det i praksis. Særlig i spørgsmålet om uddannelsesvalg, bliver modsætninger og dermed problematikken tydelig. Fremtiden er ikke kun frihed og muligheder, den er også ansvar og begrænsninger. Samtidig har rigtig mange af de unge erfaringer med opbrud og sammensatte familierelationer, hvilket kan forklare, hvorfor de unge formulerer et fremtidsscenario, der så entydigt indeholder et traditionelt familieliv med far, mor & børn. De helt unge er til fest, farver og hurtige biler, men jo tættere de kommer på at skulle vælge uddannelse, desto større bliver længslen efter tryghed. Men overordnet betragtet giver de unge også udtryk for, at deres forudsætninger for og indflydelse på uddannelsesvalget øges jo ældre de bliver. Er dette et fingerpeg om, hvordan deres kompetencer generelt udvikler sig, så tyder alt på, at de med tiden nok skal finde fodfæste i voksenlivet.

Fodnoter:

¹ Forsvar er en dansk primetime TV-serie, der vises på TV2.

² Det er mellem 20 og 25 pct. af de unge der ikke får en erhvervskompetencegivende uddannelse. Se f.eks. Ungdomsforskning nr. 3 & 4 2004

³ *Vejledningens Betydning på Højskolerne*. Anne Kofod Center for Ungdomsforskning 2004

Kapitel 6 – Konklusion

Det normale ungdomsliv befinder sig langt fra det éndimensionelle billede, som blandt andet medierne er med til at tegne. Der er tale om en langt mere sammensat størrelse, som de fleste af os i et eller andet perspektiv vil nikke genkendende til, måske ikke så meget i kraft af det flertydige, men snarere fordi det er så almindeligt. Det er et liv, som befinder sig mellem det problemfyldte og det problemfrie. Der findes en lille gruppe, som af forskellige årsager har det vanskeligt. Tilsvarende har flertallet af de unge sjældent problemer, der kan karakteriseres som decideret alvorlige. De problemstillinger der knytter sig til det normale ungdomsliv, er langt hen ad vejen af en sådan karakter, at de unge er i stand til at håndtere dem. Ofte i dialog med venner og familie. Det afspejler, at de unge sideløbende med, at de gør krav på eller tildeles indflydelse formår at udvikle de nødvendige kompetencer, der forudsættes for, at de kan tage ansvar for sig selv og deres liv.

Grænseland og fristed

De danske unge har det i store træk ganske godt. Livet for de 12-18-årige er kendetegnet ved at være en overgangsfase. Det at være ung betyder, at man giver slip på barndommen samt løsriver sig fra forældrenes beskyttelse og bekymring. De unge skal selv til at tage ansvar for en lang række valg og pligter. Samtidig orienterer de unge sig i retning af et liv præget af selvbestemmelse og gør krav på de friheder og rettigheder, der knytter sig til voksenlivet. Ungdomslivet er derfor også et frirum, med mulighed for at afsøge og afprøve sin identitet i samspil med andre unge.

Det er en proces, der udfordrer både de unge, og så de fædre og mødre, der ønsker det bedste for deres børn i en verden, der på den ene side er fuld af muligheder og på den anden side potentielle risici og farer. I denne dialog er de unge lige så oplyste som deres forældre, hvorfor de forstår både bekymringen og årsagen til den. Alligevel formår de unge at bevare og udfordre den nysgerrighed, som er en helt central drivkraft i de læreprocesser, der knytter sig til denne livsfase.

Pligter og fri-tid

De danske unge lever et hverdagsliv, der rummer både problemer og muligheder, og ofte er de to forståelser spundet sammen og fremstår som komplicerede dilemmaer. Hverdagslivet er struktureret af skole og uddannelse, men jo ældre de unge bliver desto større bliver indflydelsen på og ansvaret for selv at sammensætte og prioritere i fritidslivet. Her viser det sig også, at fritidslivet er andet end fri tid. Mange har fritidsjob og som skole- uddannelsessøgende er lektier også en del af livet uden for skolen. Der er også andre aktiviteter, der ligesom skolen, er forpligtende og skaber kontinuitet, men langt hovedparten af de unges fritidsliv er fleksibelt. Her er det op til de unge selv – i samarbejde med venner og familie – at tilrettelægge aftaler og aktiviteter. For både drenge og piger gælder det, at vennerne fylder mest, dernæst er drengene mest optagede af computere, og pigerne adskiller sig ved at være dem, der bruger mest tid på lektier og samvær med familien. Generelt er fritidslivet sammensat så det indeholder både aktiviteter af forpligtende karakter og så nogle, der giver plads til spontanitet.

Midt i mellem disse finder vi fritids- og ungdoms-klubben. Rammerne er givet, men indholdet kan tilrettelægges efter de unges aktuelle ønsker og behov. Samtidig er det et samlingssted for de unge, hvor de kan holde fri fra deres forældre, uden dog at give køb på de voksnes støtte, da de klubansatte altid er lige i nærheden. Det er også typisk det sociale, mere end de faktiske aktiviteter, der trækker, når de unge beskriver deres forhold til klubben. Det skal dog understreges, at de unge samtidig lægger vægt på adgangen til pc, brætspil og andre kreative aktiviteter, når de fortæller, hvordan de bruger klubben, men det er i vid udstrækning i kraft af deres fleksible karakter. Klubben er et sted, hvor de unge kan gå til og fra, og de unge savner den, når den er lukket og ikke mindst, når de keder sig.

Stabile og tillidsfulde relationer

Når vi taler om unge, konstaterer vi ofte, at de er individualister og sig selv nok. Ikke desto mindre er ungdomslivet kendetegnet ved hyppig og kontinuerlig kontakt til både voksne – forældre, lærere, klubansatte – og så jævnaldrende. Det betyder, at de unge indgår i og må forholde sig til relationer af forskellige karakter. For forældrenes vedkommende er der tale om et forhold, der på den ene side er kendetegnet ved en bred vifte af konflikter i takt med, at den unge øger kravet om frihed og selvbestemmelse, og forældrene på den anden side holder igen i et forsøg på at beskytte deres sønner eller døtre. Det giver anledning til en række sammenstød, som dog ikke ændrer på, at det typisk er forældrene, som de unge rådfører sig med, hvis de står overfor en problematik, de har vanskeligt ved at håndtere.

Lærerne har det tilfælles med forældrene, at de stiller konkrete krav til de unge. Relationen har et fagligt afsæt, hvorfor lærerne ikke som udgangspunkt har de unges fortrolighed. Men de yngste af slagen repræsenterer ligesom de yngre klubansatte en type voksen, som de unge i højere grad identificerer sig med, end de ældre. Kodeordet er alder. De unge oplever, at de *unge voksne* ligner dem selv. De taler samme sprog, klæder sig ens etc. og blandt andet derfor fremstår de som særlig troværdige, når de unge har brug for nogen til at spejle sig i.

Kammerater har en tilsvarende rolle. De har dog ikke den samme livserfaring, men de står overfor de samme udfordringer, og her er vennerne og veninderne helt centrale. Loyalitet og tillid fremstår som det mest betydningsfulde for både drenge og piger. Det er hos de nærmeste venner, de unge søger og får den uforbeholdne opbakning, hvad enten det handler om konflikter med forældrene, eller de er blevet uvenner med nogen fra klassen. Mate-

rialet fra undersøgelsens ung-til-ung-interview bekræfter også, at de unge er gode til at tale sammen om det, der på godt og ondt betyder noget for dem i hverdagen. Det er også interessant, at langt hovedparten af de unge vurderer, at de er dygtige til at etablere og bevare nære venskaber med deres jævnaldrende. Men det er krævende at opbygge og pleje venskaber, ligesom det også koster energi, når der opstår konflikter de unge i mellem.

Krop og sundhed

De stabile og tillidsfulde relationer hjælper de unge til at finde fodfæste i en livsfase, som i vid udstrækning tematiser sig omkring opbrud, løsrivelse og identitetsdannelse. Særlig venskaberne er vigtige, når de unge gør deres indtog i voksenverdenen, afprøver og vælger til og vælger fra. Her er rusmidler et tema, hvor de unge i forskellige sammenhænge gør for eksempel alkohol til en del af det sociale samvær.

De unge fortæller åbent om deres forbrug, ligesom de giver udtryk for, at de kender til farer ved både alkohol og cigaretter. Det kan være argumentet for at vælge det fra eller for at benytte det med måde. Andre igen ignorerer det faktuelle, og tager for sig, men typisk er det mere omfattende forbrug knyttet an til en afgrænset periode.

Med den øgede fokus på børn og unges sundhed kunne man tro, at de unge har et oplyst forhold til kost og motion. Ikke desto mindre er det i spørgsmålene, der knytter sig til vægt, at de unge fremstår usikre og utilfredse. 71 pct. vurderer, at de vejer enten for meget eller for lidt, hvilket er langt i overkanten sammenholdt med opgørelser over antallet af unge med reelle vægtproblemer. Der er meget, der taler for, at de unge ønsker at leve op til de kropslige idealer vi præsenteres for i billedmediernes. I et mere sundhedsorienteret perspektiv afspejler det også, at de unge savner en fornemmelse for den normale menneskekrop. Det giver på den ene side en oplevelse af kontroltab og dermed utilfredshed, og på den anden side fortæller det også, at de unge har ringe forudsætninger for at tage ansvar for deres fysiske udvikling i form af hvile, søvn og næring.

Medbestemmelse og ansvar

Trivsel handler også om kompetencer. Det gør det, fordi de unge på den ene side stiller krav om medbestemmelse og på den anden side også skal være i stand til at tage ansvar for deres handlinger og beslutninger. Her er der fin overensstemmelse mellem de unges oplevelse af indflydelse og deres

oplevelse af modenhed, der for begges vedkommende stiger med alderen, i takt med at konflikterne med forældrene aftager. Nogenlunde samme mønster tegner sig i de unges vurdering af nogle af de mere formelle retningslinier, samfundet har opstillet for sine borgere. De fleste affinder sig med, at de skal have en vis alder, før de tilegner sig bestemte rettigheder. Dog på nær de 14-15-årige, der slår sig lidt i tøjet over, at man skal være 16 år for at købe alkohol. Men det er undtagelsen, for langt hovedparten trives, og oplever, at de er betydningsfulde i de sammenhænge, der knytter sig til deres hverdagsliv.

Realiteter og fremtidsdrømme

I dialogen om uddannelse og fremtid har de unge formelt betragtet langt flere muligheder end deres forældre og bedsteforældre havde, da de stod på tærsklen til voksenlivet. Nogle af de unge har relativt nemt ved at orientere sig og træffe faglige valg, der matcher både deres kompetencer og deres interesser. Andre tager det frie valg bogstaveligt og mister, i forsøget på at orientere sig, blikket for, hvad der er realistisk. De unges historier adskiller sig tilsvarende afhængig af, hvor gamle de er, hvilket mest af alt afspejler, at de befinder sig forskellige steder i uddannelsessystemet. De helt unge er tættest på barndommen, og de er kun så småt begyndt forhandlingen (og konflikterne) med forældrene om udvidelsen af deres kompetenceområde. Her danner umiddelbare interesser og konkrete livserfaringer grundlag for drømmen om en karriere. De ældste befinder sig i overgangen mellem en ungdomsuddannelse og en kompetencegivende uddannelse, ligesom det at flytte hjemmefra er et tema. De har afprøvet nogle af deres interesser, ligesom de er blevet konfronteret med en lang række af krav, der følger med et fag frem for et andet. Sammen med det selvstændige hverdagsliv – og ansvaret der følger – forankres deres drømme.

Når de unge er optagede af at vælge den rigtige uddannelse, handler det ikke entydigt om faglige og personlige interesser. Det fremstår ligeså centralt, at faget kan føre til et godt arbejde og en god løn uden, at det er lig med topposter i erhvervslivet. Tankerne peger stort set alle i retning af muligheden for at etablere sig i den traditionelle forstand med familie, hus og bil. I dette perspektiv fremstår det som om, at de unge – trods fortællinger om det frie valg – er relativt konventionelle både i deres uddannelsesvalg og i deres ønsker for, hvordan de vil organisere deres privatliv, når de bliver voksne. Det ophæver ikke uddannelsesparadokset – oplevelsen af det personlige og frie valg på den ene side, og faktiske (adgangs)begrænsninger på

den anden. Et andet vilkår der stiller store krav til de unge er, at de stadig tidligere skal træffe faglige valg, der får konsekvenser for en fjern og diffus fremtid. Erfaringerne i ungdomslivet peger dog på, at de vokser med opgaven og bekymringen og orienteringsusikkerheden er langt fra entydig. De unge trives med selvbestemmelsen – og ansvaret – hvilket stemmer overens med de unges vurdering af på den ene side indflydelse og på den anden side modenhed.

6.1 Klubben i det normale ungdomsliv

I spændingsfeltet mellem barndom & voksenliv, frihed & ansvar har klubben på flere niveauer en særlig status. Vi har set, at de sociale relationer er helt centrale for kvaliteten af ungdomslivet. I dialogen om den lille gruppe unge, som har skrøbelige eller slet ingen netværk, kan klubben som tilholdssted være det, der gør en forskel, og øger muligheden for at etablere nogle nære sociale kontakter. Det samme gør sig gældende for de ældste af de unge. Hvor flertallet af de unge typisk vil etablere sig i selvstændige netværk, når de nærmer sig de 18 år, er der en gruppe, der fortsætter med at bruge klubben, både i aktivitets øjemed, men også som socialt rum. Det kan afspejle et fravær af netværk uden for klubben, men kan også være et udtryk for, hvor stærke de netværk der opstår omkring klubben, rent faktisk er. I forlængelse heraf giver de ældste udtryk for, at forældrenes bevågenhed og lærernes tillid er aftagende, hvorfor klubben også bliver en invitation til samvær og dialog, ikke alene med vennerne, men også de voksne klubansatte. De unge bruger hinanden aktivt i refleksionerne over konflikter og valg, men har også et udtalt behov for støtte fra voksne rollemønstre.

Samtidig fremstår det som om, at det sociale og måden man omgås hinanden på, netop er et indsatsområde, der bliver lagt vægt på. Derfor er det ikke alene de ensomme, men klubbens samlede medlemsgruppe der drager nytte af, at de ansatte på den ene eller anden måde udstikker nogle retningslinier for, hvordan man behandler hinanden mest hensigtsmæssigt – særlig i lyset af hvor vigtige velfungerende relationer er for de unges håndtering af den vifte af udfordringer, de møder i ungdomslivet. Hvor forældrene kan fremstå som de bekymrede voksne, der mest af alt ønsker at beskytte deres børn, og hvor lærerne forbindes med skole, lektier og pligt, repræsenterer de ansatte i klubberne en tredje type voksen. De har anderledes forudsætninger for at møde de unge med tillid til deres kompetencer, hvilket giver plads til, at de unge kan afprøve sig selv på en lang række områder indenfor nogle trygge rammer.

Når vi taler om de unge, deres udfordringer og kompetencer, er der særligt et område, hvor de unge ikke formår at finde balancen, men i stedet bliver klemmt mellem problematiseringen og idealiseringen af ungdomslivet. De unges kropsopfattelse punkterer på flere måder myten om den smukke og sorgløse ungdom. De kan ikke genkende sig selv i reklamernes retoucherede ikoner. Deres kroppe er, som det liv de lever, på samme tid forskellige og almindelige, ligesom de er kendetegnet ved at undergå en hastig udvikling, der er uden for deres kontrol.

De unge stræber efter idealet, og målet er den ideelle krop, hvilket ikke nødvendigvis korresponderer med den sunde krop, og som ofte adskiller sig fra deres egen krop. I dette perspektiv handler problemet ikke entydigt om forvrængede idealer, men i lige så høj grad en manglende fornemmelse for, hvad der er normalt og hvad der er sundt. I denne dialog kunne klubben – i kraft af den lydhørhed de unge i forvejen møder op med – med fordel gøre kroppen til et tema i hverdagen, og integrere aktiviteter, der kan hjælpe de unge til at få en mere realistisk fornemmelse for deres krop, og i forlængelse også acceptere både spejlbilledet og de særlige behov (for eksempel søvn, kost og motion), der rent fysiologisk skal indfries for, at vi som mennesker kan fungere, hvad enten vi skal passe en uddannelse eller et arbejde.

6.2 Det normale ungdomsliv

Det normale ungdomsliv er kendetegnet ved at være det, flertallet af de danske unge lever. Det bærer præg af nogle rutiner i hverdagen, men særligt en udviklingsproces, hvor de unge er identitetssøgende og på en lang række områder bliver stillet over for nogle valg, hvor håndteringen er afgørende for, om hverdagen her & nu samt fremtiden opleves som meningsfuld. Bekymringen for og fokus på de(n) reelle restgruppe(r) skygger på godt og ondt for flertallet af de unge, som vi i denne undersøgelse refererer til som normale. Det betyder ikke, at ungdomslivet er en sorgløs og uforpligtende tid, for det normale ungdomsliv er en læreproces, hvor de unge konfronteres med mange af de problematikker, alle mennesker i et moderne samfund før eller siden vil blive berørt af – konflikter med dem man holder allermost af, sygdom, skilsmisse, svigt, forkerte valg, skuffelser etc. Det er en sårbar tid, hvor de unge skaber sig selv i en verden, hvor alt tilsyneladende er en mulighed, men det meste reelt er uden for rækkevidde. Derfor er de unges netværk, hvad enten vi taler om voksne eller jævnaldrende, helt centrale, og noget som de derfor også er nødt til at investere i for at kunne håndtere og prioritere de udfordringer og muligheder, der møder dem på tærsklen til voksenlivet.

Henvisninger

Klubhåndbogen 2004/2005.

Unge i tal og tekst. Ungdomsforskning nr. 3 & 4 2005.

Unge og fedme – om krop og forbrug i det danske velfærdssamfund. Michael Andersen i Ungdomsforskning nr. 1 2005.

Unge livsstil og dagligdag 2003 / Muldrapport nr. 3. Sundhedsstyrelsens Center for Forebyggelse og Kræftens Bekæmpelse.

Ungdom og foreningsliv. Demokrati – fællesskab – læreprocesser. Jens Christian Nielsen m.fl. Roskilde Universitetsforlag 2004.

Vejledningens betydning på højskolerne. Anne Kofod. Center for Ungdomsforskning 2004.

Unge taler grimt! Unge er usunde! Unge er egoister! Unge mobber hinanden!

Sådan lyder nogle af de overskrifter vi i medierne kan finde om nutidens unge. Danske unge har mediers, producenters, forældres, læreres og forskeres bevågenhed. Især når de ikke opfører sig, som vi forventer det. Når de spiser forkert, taler grimt og er genstand for konflikter. Men er danske unge almindeligvis så forkælede, egoistiske og navlebeskuende som det ofte hævdes?

Det normale ungdomsliv. Hverdagsliv, fællesskab, trivsel og fremtid, tegner et billede af hvordan 12-18-årige danske unge lever deres hverdagsliv, og oplever det at være ung i 2005. Undersøgelsen giver svar på spørgsmål som: Hvordan oplever unge deres skole- og fritidsliv? Hvordan beskriver de deres forhold til venner, familie, lærere og pædagoger? Hvordan trives de unge i hverdagen? Hvilket syn har de på fremtiden?

Center for Ungdomsforskning's undersøgelse af det normale ungdomsliv er blevet til på initiativ af Ungdomsringen – sammenslutningen af fritids- og ungdomsklubber i Danmark, der har ønsket at sætte spot på, hvordan helt almindelige unge ser på deres hverdag og ungdomsliv. Undersøgelsen bygger på interview og spørgeskemaer med unge i alderen 12 til 18 år, der har det tilfælles, at de går i en fritids- og ungdomsklub.